

A MAGYAR NEMZETI MÚZEUM ORSZ. SZÉCHÉNYI- KÖNYVTÁRA AZ 1913-IK ÉVBEN.

(Két melléklettel és három szövegekőzti hasonmással.)

Az országos SZÉCHÉNYI-könyvtár életében az elmúlt esztendő a rendszeres gyarapítás és csendes munka éve volt.

Egy szerencsés véletlen évtizedek óta elveszettnek hitt becses anyag birtokába juttatta ismét a könyvtárat. Előkerültek olyan ritkaságok, mint például HELTAI Háló-ja, TURÓCZI brünni kiadása, a GALCOTTI-kodex, inkunabulumoknak, régi magyar nyomtatványoknak, kéziratoknak és okleveleknek hosszú sora, melyeket a könyvtár évtizedek óta nyilvántartott s amelyek most ismét elfoglalták régi helyöket.

Az elmúlt esztendőben a könyvtárra nézve pótolhatatlan veszteséget jelent közbecsülésben és általános tiszteletben állott szeniorának, idősb SZINNYEI József kir. tanácsos, osztályigazgatónak augusztus 7-én bekövetkezett elhunytja. A szorgalomnak, nagy tudásnak, szolgálatkészségnek és előzékenységnek mintaképét, a könyvtár büszkeségét veszítettük el az elköltözöttben, kinek hervadhatatlan érdemeit az általa szervezett hirlapi osztály, lankadatlan bibliografiai munkássága és ennek legértékesebb gyümölcse, a «Magyar Írók», minden időkre hirdetni fogja.

Ezen nagy veszteségen kívül a könyvtár hivatali személyzetében a lefolyt év alatt lényegesebb változás nem történt. Az év végén a könyvtárnál működő tisztviselők (beleértve egy tiszteletbeli osztályigazgatót és egy szolgálattételre beosztott főgimnáziumi tanárt), a gyakornokok, a laboránsi-, szolgál- és felügyelő-személyzet teljes létszáma *negyven*.

A múzeumi alapból nyert segéllyel tanulmányutakat tettek: dr. SEBESTYÉN Gyula igazgatóőr Szentpétervárt, Helsingforsban,

Aboban, Tammerforsban, Stockholmban, Krisztiániában és Kopenhágában a könyvtárakat és szélesebb értelemben vett néprajzi gyűjteményeket tekintette meg tanulmányútján. Célja volt tanulmányozni a Folklore-gyűjteményeknek önálló kéziratári felállítását, kezelését és a Folklore Fellows útján való nemzetközi kapcsolatbahozatalát előmozdítani. Dr. BÁTKY Zsigmond ör Bukovinában végzett néprajzi tanulmányokat, dr. BAJZA József segédőr a drezdai, lipcsei és berlini könyvtárak kéziratári berendezéseit figyelte meg tanulmányútján, végül dr. HOLUB József segédőr az északolaszországi nagyobb levéltárakban tájékozódott tanulmányútján.

Ezenkívül FEJÉRPATAKY László osztályigazgató, múzeumi és könyvtári felügyelői minőségében magyarországi gyűjtemények hosszú sorát látogatta meg és a múzeumi igazgató társaságában felsőbb megbízásból a Bécs melletti Lainzban levő Bibliotheca Rossiana anyagáról tájékozódott. Dr. SEBESTYÉN Gyula igazgatóőr külföldi tanulmányútján kívül, mint a Folklore Fellows magyarországi bizottságának elnöke nagyarányú gyűjtés szervezése érdekében, melynek anyaga az országos SZÉCHÉNYI-könyvtárat gyarapítja, több ízben vett részt vidéki üléseken, melyeken előadásokat tartott. Dr. GULYÁS Pál múzeumi ör, mint a Múzeumok és Könyvtárak Országos Főfelügyelőségének népkönyvtári megbizottja, a népkönyvtárak hosszú sorát látogatta meg.

A könyvtár folyóirata, a Magyar Könyvszemle dr. GULYÁS Pál ör szerkesztésében a vele kapcsolatos *Bulletin de la revue bibliographique hongroise* tájékoztatóval együtt a lefolyt évben is pontosan megjelent, híven szolgálva a programjába felvett könyvtári és bibliografiai érdekeket.

A könyvtár igazgatósága által elintézett hivatalos ügyek száma 893 (1912-ben 881) volt.

Az olvasóterem látogatására a lefolyt év alatt 3080 igazoló-jegy (1912-ben 3224) adatott ki. A könyvtárat és a benne levő történeti és irodalomtörténeti kiállítást, egyes hazai és külföldi látogatókon kívül, 235 tanuló 14 tanár vezetése mellett tekintette meg.

Az osztályigazgató vezetése alatt a könyvtár helyiségeiben folyt le július havában a Múzeumok és Könyvtárak Országos Főfelügyelősége által rendezett hetedik könyvtári szaktanfolyam, melynek 34 résztvevője volt, jobbára könyvtárakat kezelő vidéki tanárok és tisztviselők.

A könyvtári anyag kikölcsönzésének forgalma a lefolyt évben nagy arányokban nőtt. Hazai tanintézetek, törvényhatóságok és hivatalok egyre nagyobb mértékben veszik igénybe kikölcsönzés útján könyvtárunk anyagát és viszont a könyvtár is szívesen teljesíti látogatóinak kívánságát, mikor ezeknek más hazai vagy külföldi gyűjteményekben őrzött anyagra van szükségük. Külföldi könyvtárak és intézetek között a következőkkel volt a könyvtár állandó kölcsönzési viszonyban:

Bécsben: Allgemeines Archiv des Ministeriums des Innern, cs. és kir. házi, udvari és állami levéltár, cs. és kir. hadilevéltár, cs. és kir. közös pénzügyi levéltár, Theresianum, katonai akadémia, Universitáts-Bibliothek; a *berlini* Königliche Bibliothek; a *bonni* Universitáts-Bibliothek; a *brünni* Mährische Landesbibliothek és Technische Hochschule; a *czernoviczi* egyetemi könyvtár; a *darmstadti* grossherzogl. Archiv; a *freiburgi* Universitáts-Bibliothek; a *gráci* Universitáts-Bibliothek; a *hallei* (a/S.) Universitáts-Bibliothek; a *heidelbergi* Universitáts-Bibliothek; a *krakói* Tud. Akadémia; a *lembergi* Universitáts-Bibliothek; az *oldenburgi* grossherzogl. öffentliche Bibliothek; a *prágai* Universitáts-Bibliothek, Bibliotheca Musei regni Bohemiae; a *weimari* Liszt-Museum.

A könyvtár évi gyarapodásának összege 194,128 darab. Vásárlási célokra fordított 54,867.42 korona, 2,453.19 márka, 8428 líra, 264.60 frank, 99.85 hollandi forint és 8 svéd korona. Az év alatt a könyvtár helyiségeiben 35,028 látogató fordult meg, kik annak állományából 148,348 darabot használtak.

***

A könyvtár egyes osztályainak gyarapodásáról, munkásságáról és használatáról a következő adatok számolnak be:

I. Nyomtatványi osztály. Gyarapodás: köteles példányokban 11,619 (1912-ben 11,480), ajándék útján 940 (1912-ben a Zichy-féle könyvtárral együtt 3147), vétel útján 1310 (1912-ben 1587),

áthelyezés útján 44 (1912-ben 39); összesen 13,913 darab (1912-ben 16,265) darab.

Ehhez a könyvtárilag nagyrészt feldolgozott gyarapodáshoz járul még 30,706 (1912-ben 27,564) darab apró nyomtatvány, mely anyag természete szerint csoportosítva és évnegyedes csomagokban elrakva a következő módon oszlik meg:

1. Alapszabály	...	1415
2. Falragasz	...	7066
3. Gyászjelentés	...	7272
4. Hivatalos irat	...	575
5. Műsor	...	1149
6. Perirat	...	15
7. Színlap	...	7907
8. Zárszámadás	...	2682
9. Különféle	...	2625

Az osztály összes gyarapodása tehát 44.622 (1912-ben 43.829) darab.

A vásárlási összeg volt: 11,844.62 korona, 1377.15 márka, 99,85 hollandi forint, 249 frank, 78 lira és 8 svéd korona.

Ajándékaikkal a következők gyarapították a nyomtatványi osztály anyagát:

«A Czipész» kiadóhivatala; Akademia umiejtnosci w Krakowie (4 drb) Amerikai magyar Népszava kiadóhivatala, Newyork; A Múzeumok és Könyvtárak Országos Főfelügyelősége; ARANY János-társaság, Temesvár; Assoziacione elettrotecnica Italiana, Milano.

BAJZA József; BARÓTI Lajos (2 drb). BARWINSKY E., Lemberg (2 drb); BATTÁ I., Békés; Bába kalauz szerkesztősége; Báni kormány, Zágráb; Benczés főgimn. igazg., Sopron (3 drb); BERZEVICZY Albert; BEZERÉDJ István; Belügyminiszterium; Békésmegye kórházának igazgatója, Bekésgyula; Biblioteca Musea kr. Českeho v Praze (3 drb); Biharmegyei és nagyváradi régészeti és történelmi egyesület; BINDORFER Ferenc; BIRKÁS Géza; BOHATTA Hans, Wien (3 drb); Borsod-miskolci közművelődési egyesület; Bosnyák-hercz. orsz. kormány; Bölcsészeti kar dékánja (68 drb); BREZNAV Béla; Die Brücke, Intern. Inst. München (19 drb); Budapest székesfőváros tanácsa; Budapesti kir. orvosegyesület (2 drb); Budapesti keresk. és iparkamara; Budapesti ref. theologiai akademia; Budapesti Hirlap; Budapesti ker. munkásbiztosító-pénztár.

CARAFFA Pedro, La Plata (3 drb); CARNEGIE Endowment, Washington, Cincinnati Museum Association; The John CRERAR library, Chicago (2 drb); CONCHA Győző; CSÁSZÁR Ernő; CSIKÓ Ernő; CZIMER Károly, Szeged (2 drb).

DABROWSKY Y., Krakow; Debreczeni főiskola igazgatósága; Debreczeni

zenede; Deputazione Fiumana di storia patria (2 drb); DOBJÁN László; Dongó kiadóhivatala, Cleveland; Dunamelléki ref. egyházkerület főjegyzője (4 drb) Dunántúli ág. hitv. ev. püspök, Pápa.

Egri érseki jogliceum igazg., Eger; Egri főegyházmegyei hivatal (2 drb); EGYED István dr. (2 drb); Egyetemi könyvtár, Stockholm; Egyetemi könyvtár, Uppsala; Egyházmegyei hatóság, Kolozsvár (2 drb); Egyházmegyei nyomda, Nagyszeben; Emke főtitkára, Kolozsvár (3 drb); Erdélyi Museum-egylet, Kolozsvár; ERNYEI József (2 drb).

FEJÉRPATAKY László (5 drb); FELEKY Károly, Newyork (28 drb); FERENCZY István, Szatmár (3 drb); Finnisch-ugarische Forschungen szerkesztősége, Helsingfors; FÖLDES Zoltán, Gyergyóremete; Földművelésügyi Miniszterium; Főnemesi alapítványi liga; Fővárosi könyvtár (150 drb); FRANKÓI Vilmos (23 drb); Franklin-Társulat.

GÁL Kelemen, Kolozsvár; GELLMANN Rudolf, Versecz (2 drb); GERELY József; GESSAY I., Pittsburg; GORZÓ Bertalan, Szatmár; GRÉB Gyula, Aszód; GULYÁS Pál (6 drb); GYÖMÖREY Oszkár.

HAMPEL Ferencz; ifj. HAMPEL József; K. k. Handelsministerium, Wien (3 drb); HARGITAY István; HAVASS Rezső (2 drb); HENDEL O.; Herczegprimási iroda; HODINKA Antal; HOFFMANN Géza, Chicago; HORVÁTH Géza (178 drb); HUPKA Ödön (3 drb).

Igazságügyminiszterium (6 drb); INÁNDY Imre; Institut intern. d'agriculture Róma (3 drb); INOTAY László, Temesvár (2 drb); Iskolai igazgatóságok (302 drb).

JAKSCHITZ Mihály, Kolozsvár; Julián-egyesület (3 drb).

Kais. Akademie der Wissenschaften, Wien (15 drb); K. u. k. stat. Zentralkommission, Wien; KAMMERER Ernő (2 drb); KANIZSA István, Nagykánizsa; Kassai jogakad. könyvtára; KÁRMÁNY Lajos, Szeged; Kecskeméti ref. jogakadémia; Kereskedelmi m. kir. miniszter; KERESZTY István; KERTÉSZ Béla, Szabadka; Képviselőházi iroda (47 drb); KINTSES József, Máramarosziget (2 drb); Kir. horv.-szlavon.-dalmát miniszter (11 drb); Kir. József műegyet. rektora (3 drb); Konigl. Universitets-Bibl., Uppsala; Közigazgatási bíróság elnöke; Közp. statisztikai hivatal; KÖVESLIGETHY Radó; KREMMER Dezső (2 drb); KUBINYI Viktor, South Bend (2 drb); Kungl. Bibliothek, Stockholm; Kunstgew. Museum, Prága; Kuratorium des Joanneums, Graz; KUTHY Zoltán, New-York.

LÁSZLÓ Árpád, Marosvásárhely; Library of Congress, Washington (8 drb); LÖHNERT Mátyás.

MADARASSY László (2 drb); Magyar Földrajzi Társ. Balaton-bizottsága (2 drb); Magyar Heraldikai és Gen.-Társaság; Magyar iparművészet szerk.; Magyar. izr. irod. társ. (2 drb); M. kir. áll. munkásbiztosítási hivatal (2 drb); M. kir. közp. statisztikai hivatal (14 drb); M. kir. áll. számvevőszék elnöke; M. kir. állatorvosi főisk. (2 drb); M. kir. közp. szőlészeti kísérleti állomás (2 drb); Magyar. kir. orsz. meteorologiai és földm. intézet; M. kir. posta közp. anyagraktára; M. kir. technologiai iparmúzeum; Magyarország. Kárpát-egyesület, Igló; Magyar Könyvszemle szerk. (14 drb); Magyar mérnök- és építész-

egyesület; Magyar nemzeti múzeum igazgatósága (8 drb); Magyar ornithologiai közp.; Magyar szakácsok köre (5 drb); Magyar tud. akadémia (40 drb); MAYER Theodor, Wien; Mecsek-egyesület, Bécs (11 drb); MEHEMED Tahir, Konstantinápoly; MELICH János (4 drb); Modern ifjúsági könyvtár kiadóhivatala (4 drb); Múzeumok és könyvtárak orsz. tanácsa; MYLNE R. S., London.

NAGY Sándor; Nagyvárad nyilvános könyvtára; Néprajzi osztály; Norddeutscher Lloyd (10 drb); ifj. NOVÁK Sándor (2 drb).

OSBORN Albert, Newyork (2 drb); Orsz. állatvédő-egyesület; Orsz. magy. gazdasági egyesület; Orsz. növényteni kísérleti állomás, Magyaróvár.

PAÁL Á., Wien; PAP Károly, Debreczen; Pannonhalmi főpát; Pénzügyminisztérium (2 drb); Pécs-baranyamegyei múzeum-egyesület; PIVÁNY Jenő, Philadelphia; Pozsonyi kir. akadémia; Pozsonyi orvos-természettudományi-egyesület (3 drb); PROCHASKA O., Krakow (2 drb).

RADÓ Antal (2 drb); RATH Mór; Rendőrfőkapitányság (2 drb); RÓNÁKY Kálmán, Pécs; REXA Dezső, Székesfehérvár; ROSENBAUM Emanuel, Páris (3 drb); RÓTH Gyula, New-York (3 drb).

SÁNDOR Lajos; Sebastian-HANN-Verein, Nagyszeben (2 drb); SEJERMANN N. A., Lubotin; SHRUBSOLE W. A., Eltham (Kent); SIGRAY Pál; Smithsonian Institution, Washington (4 drb); SPONER Andor, Nagylomnicz; Statistische-Zentralkommission, Wien (3 drb); Stefánia-egyesület; N. STRAUSS, New-York; Szamosújvári kir. orsz. fegyint. igazg.; SZABÓ Bertalan (5 drb); SZALAY Imre báró; SZÉCSEY István, Kolozsvár; SZEDENICH Fülöp, Peresztég (6 drb); Székesfehérvár polgármestere (3 drb); Székesfőv. stat. hiv.; SZENTESY Alfonz; SZENTMÁRTONI Kálmán, Székelykeresztur; Szombathelyi püspök.

TÉGLÁS Gábor; THALLÓCZY Lajos, Wien; The Academy of nat. Sciences of Philadelphia; Tietosanakirja szerk., Helsingfors; Tiszti ügyészi hivatal, Nagyvárad; TÓTH László; Tud. egyetemi könyvtar igazgatósága, Kolozsvár.

University of Illinois; Urbana University of London; Uruguay állam budapesti főkonzula.

Vallás- és közokt. m. kir. min. (19 drb); VARGHA Zoltán; Váczi múzeum-egyesület (5 drb); Városi múzeum, Debreczen; Városi tanács, Rimaszombat; VIDOR Marczel, Ungvár (5 drb); WEISS Emil.

WICHMANN Julia, Helsingfors; WINKLER Imre, Kispest.
gr. ZICHY Nándor; Zirci apát.

Az ajándékozók száma 215. (1912-ben 188.)

A vásárolt könyvek közt a Régi Magyar Könyvtárba tartozó említésre érdemes darabok a következők:

1. KERESZTURI PÁL: Fel-zördült kereszttyén. Várad 1641.
2. MOLNÁR ALBERT: Lexicon latino-graeco-ungaricum. Frankfurt 1645.
3. KÁJONI P. JÁNOS: Cancionale catholicum. Csiki klastromban. 1676.
4. DERKAI GYÖRGY: Az örök élet útja. 1678.
5. HEVENESI G.: Meteora. Viennae 1690.
6. GLEINIZ-MEDNYÁNSZKY: Divus Leopoldus. Viennae 1692.

7. NATSEIUS I.: Vita fr. Suarii. Tyrnaviae 1694.
8. TARNÓCZY I.: Holtig való barátság. Nagyszombat 1695.
9. GONZALEZ TH.: Synopsis. Tyrnaviae 1696.
10. TAPOLCSÁNI L.: Axiomata. Tyrnaviae 1706.
11. REUSNERUS G.: Ad ius statutarium Saxonum, Vitembergae é. n.

Ezen ritka nyomtatványok közül a csiksomlyói klastromban nyomtatott KÁJONI-féle Cancionale-nak, melyből SZABÓ Károly Régi Magyar Könyvtára csak két példányt ismert, mutatjuk be a címlapját (L. I. ábrát.)

Az év folyamán végzett feldolgozás eredménye volt 9230 műről 11,582 címlap (1912-ben 6972 műről 9767 címlap); kötés alá ment 3160 mű 4135 kötetben (1912-ben 2453 mű 3188 kötetben.)

A köteles nyomdatermékek irodája az év folyamán átvett 4520 nyomtatványcsomagot (1912-ben 3585-öt), továbbított 1572 levelet (1912-ben 2696-ot). Az 1897. évi XLI. törvénycikk ellen vétő nyomdászok ellen, miután a reklamálás hiábavaló volt, 22 esetben indított törvényes eljárás, amelyeknek eredményeképp az országos SZÉCHÉNYI-könyvtár javára 299'02 korona íteltetett meg kártérítés és birságpénz gyanánt.

Az olvasóteremben 28,472 olvasó 69,721 kötetet használt (1912-ben 29,269 olvasó 64,710-et), 2763 térítvényen kikölcsönzöttetett 5269 kötet (1912-ben 2098 esetben 5111).

II. Hírlapkönyvtár. Gyarapodása köteles példányokban 1067 évfolyamnak 109,167 száma, ebből számonként beküldetett 22,909 hírlapszám; ajándékozás útján 63 évfolyamnak 5626 száma, vétel útján 5 évfolyamnak 3125 száma. Az összes gyarapodás tehát 1172 évfolyam 117,918 számmal (1912-ben 1610 évf. 108,877 számmal).

A vásárlás összege volt 204'50 korona.

Az ajándékozók névsora a következő:

Brazília köztársaság kormánya, FELKLY Károly (Newyork), aki az Amerikában megjelenő magyar hírlapokat küldte be ezen év folyamán is; HATOS Tivadar, HÖRMANN Szilárd, Nagykőrösi ref. főgimnázium, dr. PÖZEL István.

Az osztály olvasótermében az év folyamán 2977 olvasó 7262 kötet hírlapot használt (1912-ben 2519 olvasó 5955 kö-

tetet), kölcsönzés útján 131 esetben 1338 kötet került használatba (1912-ben 57 térítvénnel 296 kötet). A személyzet az év folyamán az új gyarapodás feldolgozásával s a hiányzó számok reklamálásával volt elfoglalva. A használatot megnehezítette az, hogy a hírlapok nagyobb részét a múzeum épületén kívül külön bérhelyiségben kellett elhelyezni és a kutatók kérésére esetről-esetre áthozni.

Átnézett az év folyamán 1150 évfolyam 90,560 száma (1912-ben 1544 évf. 79,162 száma), céduláztatott 262 kötet (1912-ben 925), kötés alá került 769 kötet (1912-ben 532).

III. *Kézirattár.* Gyarapodása vétel útján 1 középkori kodex, 114 újkori kézirat, 394 irodalmi levél, 43 irodalmi anekta, 139 zenei kézirat, 33 zenei levél, 1 PETŐFI-ereklye, 146 fényképmásolat; ajándékozás útján 84 újkori kézirat, 142 irodalmi levél, 21 irodalmi anekta, 1 zenei kézirat; áthelyezés útján 1 újkori kézirat, 12 irodalmi levél, 1 irodalmi anekta; végül gyűjtés útján 1 zenei kézirat. Összesen 1134 darab (1912-ben volt 4044 darab). A gyarapodásra fordított összeg 32,761.20 korona, 1056.04 márka, 8350 lira (1912-ben 7977 korona és 789 márka) volt.

Kéziratokat ajándékoztak:

BAJZA József, DÁRDAY Sándor, MAHLER Ede, MÁRTON Lajos, néhai br. MEDNYÁNSZKY Dénes, METZ Aurél, özv. PETI Józsefné, RADÓ Antal, RÉVAI Testvérek irodalmi intézet igazgatósága, THALLÓCZY Lajos, TRUTMANN Róbert és ZSILINSZKY Lajos.

Az osztály gyarapodásából külön megemlítést érdemel MADÁCH Imre irodalmi hagyatéka, amely *Az ember tragédiájá*-nak kivételével a nagynevű író összes munkáinak kéziratát tartalmazza. Ezekből a mérhetetlen értékű irodalmi ereklyékből bemutatjuk a *Mózes* c. tragédia jellemző címlapját, amelyen a szerző feljegyzi a darab iratásának kezdő és befejező dátumait, továbbá az egyes felvonások verseinek sorszámát. (L. 2. ábrát.) Bemutatjuk ezenkívül a *Mária királynő* c. drámának kezdetét MADÁCH eredeti fogalmazványában, mely tájékoztat nagy írónk dolgozási módjáról. (L. 1. sz. melékletet.)

Becses továbbá PETI Józsefnének JÓKAI Mór életéről teljes

közvetlenséggel írott emlékirata is. Az irodalmi levelestár ARANY János, BANCROFT (br. EÖTVÖS Józsefhez írt), BULYOVSZKY Lilla,

CANTIONALE
CATHOLICUM.

Régi és Új, Deák és Magyar Áitatos
EGYHAZI

NEKEK,
DICSERETEK, SOLTAROK, ES
LITANIÁK;

Kikkel a' Keresztyének Esztendő-által-való
Templomi-Solemmtáfokban, *Proceß*ók
ban, és egyébbb áitatosságokban
szoktanak élni.

*Halottos Temetés*kor-való, és a' négy utolsó dolgok-
ról emlékeztető Enekekkel egygyütt.

Most újonnan nagy szorgalmatofsággal egybe-
szedettek, meg-jobbítottak, és a' Keresz-
tyének éppületire s' lelki-vigasztal-
ásfokra ki-bocsáttattak,

A' Szem FERENCZ-Szerzetibenlévő
KAJONI P. FRATER JANOS által.

Superiorum permissu.

A' CSIKIKALASTROMBAN,

Nyomtattatott Cassai András-által. 1676-ben.

i. ábra.

COMENIUS, DEVRIENT Emil, FEJÉR György, MIKSZÁTH Kálmán, SZÁSZ Károly és TOMPA Mihály leveleivel gyarapodott.

A történelmi szempontból kiváló darabok közé tartozik LOVINA Ignácnak, III. KÁROLY király gyermekkori nevelőjének

naplója, amelynek mellékletét a király néhány lapból álló íráspórája képezi; továbbá THALY Kálmánnak most rendezett eredeti oklevelekből és másolatokból álló gyűjteménye a kuruckorból, EÖTVÖS Károly gyűjteménye; végül br. MEDNYÁNSZKY Dénes kézíratai és levelezése.

Rendkívül értékes darabokkal gyarapodott a zenei gyűjtemény. Megszerezte a könyvtár LISZT Ferencnek 1877—1878-ból való levelezőkönyvét, amelyben a nagy zeneszerző néhány, eddig nem ismeretes levelének fogalmazványa is található. Ennek a levelezőkönyvnek egyik lapjáról bemutatjuk annak a táviratnak LISZT kezével írt szövegét, melyet 1877 december 17-én WAGNER Richárdhoz intézett akkor, amikor *Parsifal* partitúráját megkapta. Ennek a jelen esztendőben, amikor Parsifalt mindenfelé előadják, különös aktualitása van. (L. 3. ábrát.) Szintén a kiválóbb gyarapodások közé számíthatók a nagy zeneszerző *Ungarisches Königslied* és *Ungarische Rhapsodie* című darabjainak kézíratai is.

ERKEL Ferencnek a Nemzeti Múzeumban őrzött szellemi hagyatékát teljessé teszi öt operájának (*Erzsébet* II. felvonása, *Sarolta*, *Névtelen hősök*, *Dózsa György* és *Brankovics György*) most megszerzett eredeti partitúrája.

A megemlítésre érdemes szerzemények közé tartoznak továbbá SZABÓ X. Ferenc és RÓZSAVÖLGYI Márk kézíratai is. A zenei levelek csoportja DOPPLER-, LISZT- és WAGNER-levelekkel gyarapodott.

A használat statisztikája a kézírattárban a következő: 273 kutató használt 3383 darabot (1912-ben 316 kutató 3318-at), 84 téritvényen kikölcsönözött 129 darab (1912-ben 47 esetben 147 darab).

IV. Levéltár. Gyarapodása az 1913-ik év folyamán ajándékozás útján 169 darab (1912-ben 744), vétel útján 9602 (1912-ben 3083) darab, áthelyezés által 908 (1912-ben 29) darab; összesen 10,779 darab (1912-ben 4,421 darab). A gyarapításra fordított összeg kitett 10,057'10 koronát, 20 márkát és 15'60 frankot (1912-ben 8444'40 koronát és 2763'20 márkát).

A levéltár gyarapításához ajándékaikkal hozzájárultak:

Állami számvevőszék elnöksége, FELEKY Károly, KAMMERER Ernő, KANDERS Hermína, F. KRETZ, ROXER Béla, SAILER Géza, SPITZER Mór és TURTSÁNY Vilmos.

A gyarapodás a törzsgyűjtemény csoportjai között így oszlik meg: 223 középkori eredeti oklevél, 19 másolat, 9758 újkori, 341 darab 1848/49-es és emigrációs irat, 36 nyomtatvány, 254

Művés

Tragoedia 5 felvonásban

kereszt 1860 Jun 9 - vigass 1861 Nov 16

*1° felv - 727
2° felv - 570
3° felv - 402
4° felv - 460
5° felv - 312
össz 2470*

2., ábra.

gyászjelentés, 18 címereslevél (14 eredetiben és 4 másolatban), 33 céhirat és 42 halotti címer.

Kiválnak e darabok közül a vasmegyei RUMYAK középkori oklevelei, számszerint 107 darab, a gróf NYÁRY-család levéltárának kiválogatott s vétel útján megszerzett értékes része, amely 6902 darabot tartalmaz és még két érdekes középkori oklevél: a csetneki cipészek 1501 október 4-én kelt céhszabályzata s Brandenburgi GYÖRGY örgrófnak, II. LAJOS király nevelőjének 1519 március 16-án kelt levele. Megemlítést érdemel továbbá ZSIGMOND királynak

BOBAI György és rokonai részére 1418 február 1-én adott címeres-levele, amelynek hű másolatát szerezte meg a Nemzeti Múzeum.

Az újabbkori iratok közt a legelsőrangú emlékek közé tartozik azon szövetséglevél eredeti példánya, amelyet a felső- és alsóausztriai, morvaországi és a magyar rendek 1608 április 19-én Ivanicsban (Evanacium) kötöttek a RUDOLF király és MÁTYÁS főherceg közti viszály elintézésére, aminek végső következménye RUDOLF királynak a trónról való lemondása volt. Ennek a nagyérdekű okiratnak némileg kisebbített mását mellékletben bemutattuk. (L. a 2. sz. mellékletet.)

Becses gyarapodáshoz jutott a levéltár az állami számvevőségek nagylelkű ajándékából, mely a Nemzeti Múzeumot a szepesi kamara 1567 április 1-én, a budai adókvető-bizottság 1697 január 20-án és a bártfai sóhivatal 1726 június 25-én kelt király utasításai eredeti példányainak juttatta birtokába.

Az 1848/49-es és az emigrációs iratok csoportja néhány fontos Kossuth-levéllel gyarapodott. A múzeumba kerültek továbbá DANCZ Lajosnak az amerikai emigránsoktól kapott 131 levele, MÓGA altábornagynak 1848 okt. 1-én Martonvásárbán kelt hirdetménye, melyben a horvátokkal kötött fegyverszünetet közli katonáival; a budai nemzetőrök I. zászlóaljának és a pesti nemzetőrök II. zászlóalja 3. századának jegyzőkönyve, az 1848/49-ben elítéltek teljes jegyzéke, EMÉNY György levelei, végül báró ÜCHREZ Emilnek GÖRGEV Artúrhoz 1861-ben írt és tőle kapott levelei.

A céhiratok csoportja a fentebb említett középkori oklevélen kívül a privilégiai posztó készítőik 1651-ben kelt szabályzatával s a pesti gyógyszerészeknek 1747/1812-ből való jegyzőkönyvével gyarapodott.

A Múzeumban letéteményezett levéltárak hosszú sorát két új levéltár gyarapította 1913 folyamán, ú. m. a REVICZKYEK Szentendrén őrzött és a BEZERÉDJ-család ménfői levéltára. Általuk a különálló családi levéltárak száma 95-re szaporodott. Ha a vétel útján a Múzeum tulajdonába került családi levéltárakat is ezen sorozathoz hozzávesszük, a százat is meghaladja azon családok száma, melyeknek teljes levéltárát a Nemzeti Múzeum őrzi.

A korábban elhelyezett letétek a következő módon gyarapodtak: gróf BERÉNYI János a BERÉNYI-levéltárt kiegészítette a

Telegramm Pribka und Wajner
 So eben Paris'ad empfangen
 Dan's Verstümmel, aber Wery und Seele
 bleiben eigenit Dein. L
 27 - Dejanba 77.

3. ábra.

bodoki vár alaprajzával. FEJÉRPATAKY László a családi iratok közé elhelyezte a családnak 1564 március 26-án kapott s újabban elő-

került címereslevelét. Gróf SZÉCHÉNYI Viktor 4 köteg másolatot és egy nyomtatványt küldött be a családi levéltár számára.

Az osztály személyzetét a gróf CSAKY-család lőcsei nagy levéltárának rendezése és felállítása az egész éven át igénybe vette. Befejezte e mellett a FORGÁCH-család ghymeszi és alsókemenczei levéltárainak lajstromozását, melyeknek állománya összesen 48,372 darab, a SZENT-IVÁNY- és SZÉCHÉNYI-családok levéltáraihoz korábban elhelyezett pótlások rendezését, a báró MAJTHÉNYI László és Ottó hagyatékából származó, végül a SZULYOVSKY-, SZIRMAY- és POTTORNYAY-családokra vonatkozó több ládányi levéltárak feldolgozását.

Az év folyamán felállított REVICZKY-levéltár állaga a következő: 2 eredeti középkori oklevél, 32 másolat, 1798 újkori irat, 1 genealogiai tábla, mindössze 1833 darab.

A középkori oklevelek tartalom szerint való feldolgozása az év folyamán tovább haladt, úgy hogy a törzsgyűjtemény Árpád-kori része teljesen feldolgoztatott.

A használat statisztikája a következő: 292 kutató használt 53,987 darabot (1912-ben 284 kutató 87,763-at), 36 térítvényen kikölcsondított 7179 darab (1912-ben 43 esetben 4392).

***

A könyvtárban működő tisztviselők és alkalmazottak az év folyamán kifejtett irodalmi munkásságukról a következőkben számolnak be:

DR. SEBESTYÉN GYULA

igazgatóőr, a M. Tud. Akadémia I. tagja, a Kisfaludy-Társaság r. tagja, a helsingforszi Finnugor Társaság I. tagja, a M. Néprajzi Társaság alelnöke, a Folklore Fellows magyarországi elnöke.

1. Fordította, magyar történeti és epigraphiai adatokkal ellátta, a M. Tud. Akadémia 1913. ápr. 17-i összes ülésén bemutatta s az Ethnographiában kiadta Babinger Ferencz würzburgi író «Konstantinápolyi rovásírásos magyar nyelvemlék 1515-ből» című értekezését. Ethnographia, 1913. évi f. 129. Németül Ungarische Rundschau, 1914. évi f. 41.

2. A konstantinápolyi rovásírásos magyar nyelvemlék 1515-ből. Vasárnapi Ujság, 1913. ápr. 27-i 17. sz., 336.

3. Glosszák a konstantinápolyi nyelvemlékhez. *Ethnographia*, 1913. évi f. 139.
4. A bolognai rovásírásos magyar naptár. *Vasárnapi Ujság*, 1913. évi dec. 14-i 50. sz. 992.
5. Petőfi veszprémi emléktáblája előtt. Beszéd, melyet a Kisfaludy-Társaság képviselőtében 1913. évi márc. 15-én mondott. *Veszprémi Ujság*, 1913. évi márc. 16-i 21. sz. 4. és *Évlapok*, új f. XLVIII. köt.
6. Fordította és a Kisfaludy-Társaság 1913. évi máj. 7-i ülésén felolvasta Krohn Károly, helsingforsi egyetemi tanár, «Az új Kalevala-kiadás megjelenése 1849-ben» című székfoglaló értekezését. *Évlapok* i. köt.
7. Dr. Herrmann, Anton: *Ethnologische Mitteilungen aus Ungarn*. *Ethnographia*, 1913. évi f. 49.
8. Kriza újabban megvádolt mesemondása. U. o. 57.
9. Gyulai Pál tévedései. U. o. 59.
10. A váci Énekes Gyűjtemény. U. o. 104.
11. Az új Vadrózsaper záradéka. U. o. 125.
12. A kuruc költészet emlékeinek hitele és a veszprémvármegyei Szencsei-kódex. Felolvasta a M. Néprajzi-Társaság 1913. évi jún. 1-én tartott II. vándorgyűlésén.
13. Búcsúztató-beszéd Szinnyi József sírjánál. *Magyar Könyvszemle*, 1913. évi f. 284 és *Komárom*, 1913. évi f. III. füz.
14. Tájékoztató a Folklore Fellows magyar osztályának országos gyűjtéséhez. Összeállították — és Dr. Bán Aladár. Újabb bővített kiadásából az 5—11.000 példány.
15. Intézi a Folklore Fellows magyar osztályának országos gyűjtését. Tájékoztató előadásokat tartott s az összes főiskolák és középiskolák bevonásával gyűjtő szövetségeket szervezett Győrött, Pápán, Komáromban, Kaposvárott, Csurgón, Csáktornyan, Szegeden, Kecskeméten, Kisujszálláson, Nagyszalontán és Gyulán.
16. A magyar rovásírás legrégebb emlékei. 1913. évi nov. 22-én tartott ismeretterjesztő előadás a M. Nemzeti Múzeumban. (Ugyane tárgyról tartott előadás: 1913. évi nov. 4-én a temesvári szabad-lyceumban is.)
17. Szerkeszti a M. Néprajzi Társaság folyóiratát, az *Ethnographiát*.
18. Szerkeszti a Kisfaludy-Társaság *Magyar Népköltési Gyűjteményének* új folyamát.
19. Értékelte Madách Imre Losonczon őrzött kéziratait, sztrégovai könyvtárát és emléktárgyait.

KERESZTY ISTVÁN

igazgatóőr.

A) Wagner Richard: «Parsifal». Fordítás, a Fővárosi Színházak Műsora 318. számá.

B) 1. A Magyar Könyvszemle 3. számában: A hazai időszaki sajtó változásai 1912-ben. I. Hírlapok.

2. A Zeneközlöny XI. évf. 18. sz. Mai sajtónk zenei repertóriumuma (1911.) — 19. sz. A magyar Wagner-fordítások furcsaságairól. — XII. évf. 8. sz. Sárosi Ferenc.
  3. A Vasárnapi Ujság 13. sz. Klasszikusok az Operaházban: Gluck, Mozart, Beethoven. — 19. sz. Ujdonságok estéje a M. Kir. Operaházban («A tékozló fiú», «Báthory Erzsébet», «Ámor játékai.») — 20. sz. Wagner Richard. — 42. sz. «A Madonna ékszere.» — 44. sz. «Boccaccio.»
  4. Révai Nagy Lexikonában: zenészek életrajza.
- C) Kéziratban: dalszöveg-fordítások.

DR. MELICH JÁNOS

igazgatóőr, egyet. c. ny. rk. tanár, a M. T. Akadémia I. tagja.

1. A magyar tárgyas igeragozás (megjelent a M. Nyelv IX. kötetében és külön is.)
2. Néhány magyar jogtörténeti kifejezésről. (Nyelvtud. közl. XLII. és külön is.)
3. Szófejtések: 1. Ágnes (Nyelv. közl. XLII.); 2. Ágoston (u. o.); 3. Vác (M. Nyelv IX.); 4. Bogdán (u. o.); 5. Bécs neveiről (u. o.); 6. Te nem szeretsz Pesten (u. o.); 7. Borséta (u. o.); 8. A finn nyelv szláv szavai; 9. Ad vocem porgolát, porgolád; 10. Kotorgáid; 11. Tövik; 12. Iny; 13. Hajó; 14. Az Árpád-kori oklevelek jegyzéke; 15. Bulcsú; 16. Ajton; 17. Alásfa; 18. Verhüstir; 19. Gereblye; 20. Tátra; 21. Uj német idegen szavak szótára; 22. A lengyel nyelv történeti szótára; 23. Boncs; 24. Facsimil; 25. Szent János áldása; 26. Hadács; 27. Négy grófok; 28. Adalék a magyar szótár-irodalomhoz.
4. Apróbb cikkek és vegyesek a *Magyar Nyelvőrben*, *Magyar Könyvszemlében* és az *Egyet. Phil. Közönlönyben*.

HAVRAN DÁNIEL

őr.

1. A zsolnai zsinat előzményei. Protestáns Szemle 1913. évf.
2. A zsolnai zsinat. (u. o.)

DR. BÁTKY ZSIGMOND

őr.

1. Közép-Brazília természeti népei között. Átdolgozás. Magyar Földrajzi Társaság könyvtára.
2. Szerkeszti a Földrajzi Közleményeket Dr. Littke Auréllal együtt.
3. Szerkeszti a Földrajzi Gyakorlatokat Dr. Kogutowicz Károllyal és Dr. Littke Auréllal együtt.

4. Munkatársa a Kogutovicz-Littke Világatlasznak.
5. Apróbb cikkek a Földrajzi Közleményekben.
6. Tankönyvbírálatok a vall. és közokt. miniszter megbízásából.

DR. VÉRTESY JENŐ

ör.

1. A magyar romantikus dráma. (1837—1850). A M. T. Akadémia könyvkiadó vállalata. 1913-i illetmény.
2. Homeros Iliasa. Teljes fordítás.
3. Madách írói hagyatéka. Előadás a M. Nemz. Múzeum dísztermében dec. 13-án.
4. Pőrujtás. (Irodalomtörténet 6—7. sz.)
5. Gorove László ismeretlen drámája. (Erdélyi Múzeum 6. f.)
6. Az ösztön. Rajz. (Budapesti Hirlap 187. sz.)
7. A hét főbűn. Költemény. (Magyarország husvétí szám.)
8. Részletek a III. Edwárd ál-shakespearei dráma fordításából. Felolvasás a Kisfaludy-társaság januári s a Nemz. Irodalmi Társaság áprilisi ülésén.
9. Hektor halála. Részlet az Iliasból. Felolvasás a Nemz. Irodalmi Társaság novemberi ülésén.
10. Könyvismertetések és kisebb közlemények a Budapesti Szemlében, az Egyetemes Phil. Közönyben, a Magyar Nyelvőrben, a Századokban, az Új Életben és a Révai Nagy Lexikonában.

DR. GULYÁS PÁL

ör, a Múzeumok és Könyvtárak Orsz. Főfelügyelőségének népkönyvtári szakmegbízottja.

1. A népkönyvtárak szervezése, fenntartása és kezelése. 2. átdolgozott kiadás. (Budapest, 1913.)
  2. Az anversi Plantin-Moretus múzeum. (Magyar Könyvszemle. 1913.)
  3. A szellemi munkásság szervezése. (U. o.)
  4. Magyar szépirodalom idegen nyelven a M. N. Múzeum könyvtárában.
- I. Közlemény. (U. o.)
5. id. SZINNYEI József. Nekrolog. (U. o.)
  6. Magyar Könyvesház. (U. o.)
  7. Vidéki könyvtáraink 1911-ben. (U. o.)
  8. Pesti könyvkötőcéhszabályok 1746-ból. (U. o.)
  9. A németalföldi könyvesházak és velük rokon intézmények. (Múzeumi és Könyvtári Értesítő. 1913.) Külön kiadásban. (Budapest, 1913.)
  10. Francia irodalomtörténeti és nyelvészeti cikkek RÉVAI nagy lexikonában.
  11. Jelentés 1912. évi németalföldi tanulmányútról. (A M. N. Múzeum 1912. évi jelentése.)
  12. Jelentés 1912. évi hollandiai népkönyvtári tanulmányútról. (A Múzeumok és Könyvtárak Orsz. Tanácsa 1912. évi jelentése.)

13. Elzevierové knihtiskařskí rodina holandska. (Vera-Ikon Praha 1913.)
14. Szerkesztette a Magyar Könyvszemle és a Bulletin de la revue bibliographique hongroise 1913. évfolyamát.
15. Könyvismertetések a Magyar Könyvszemlében.
16. Kisebb közlemények a Magyar Könyvszemlében és a Könyvtári Szemle I. füzetében.

DR. BÁRTFAI SZABÓ LÁSZLÓ

őr, a Magyar Heraldikai és Genealogiai Társaság jegyzője.

1. A Sárvár-Felsővidéki gróf Széchenyi család története. II. kötet.
2. Könyvismertetések a Turulban.
3. Gyöngyös fénykoráról, a Gyöngyösi Kalendárium 1913. évfolyamában.

DR. FITOS VILMOS

segédőr.

1. A magyar bibliografiai irodalom az 1912. év 2—4. negyedében. (Magyar Könyvszemle. XXI. köt. 2. füz.)
2. A hazai időszaki sajtó változásai 1912-ben. II. Folyóiratok. (Melléklet a Magyar Könyvszemle XXI. köt. 3. füzetéhez.)

DR. BAJZA JÓZSEF

segédőr.

1. A horvát válság. Magyar Hirlap szept. 25.
2. Nyilatkozat. U. o. szept. 30.
3. A szerb-horvát koalíció győzelme. (U. o.) nov. 21.
4. A horvát választás után. U. o. dec. 18.

DR. HOLUB JÓZSEF

segédőr.

1. Tolnavármegye 1698-iki pecsétkérese. Felolvasatott a Magy. Heraldikai és Genealogiai Társaság szept. 27-én tartott ig.-vál. ülésén.
2. A Nemzetiségi Zsebkönyv társszerkesztője.
3. Könyvismertetések a Turulban, a Történeli Szemlében, a Tolnavármegye és Közérdekben.

DR. MADARASSY LÁSZLÓ

segédőr.

Könyvismertetések az Ethnographiában és a Földrajzi Közleményekben.

DR. JAKUBOVICH EMIL

gyakornok.

1. XV. századi magyar fohászkodás. Magyar Nyelv, 1913. IX. k. 85 l.
2. A Gyulafehérvári Glosszák forrásához. Magyar Nyelv u. a. k. 234 l. Lasso. Magyar Nyelv u. a. k. 227 l.
3. Résztvett dr. Berzeviczy Albert : Beatrix királyné oklevéltára sajtó alá rendezésében.
4. A Magyar Nyelvtudományi Társaság megbízásából gyűjtötte a középkori oklevélbeli magyar szavakat és személyneveket.
5. Budapest székesfőváros készülök oklevéltára számára anyagot gyűjtött az esztergomi székeskáptalan levéltáraiban.

DR. RÉDEY TIVADAR

gyakornok.

Költeményei jelentek meg *A Hét*, *Uj Idők* és *Vasárnapi Ujság* c. folyóiratokban.

DR. HOFFMANN MÁRIA

gyakornok.

Ein miszlungener Abend. (Kafka Margit novellájának fordítása.) Pester Lloyd, 1913. dec. 25.

MUNKÁCSY MIHÁLY

gyakornok.

1. Orosz műemlékek és régiségek. (Archaeologiai Értesítő, XXIII. köt. 3. szám.) — Az orosz irodalomból. (U. o. 4. szám.)
2. A keleti tótok. (Budapesti Hirlap, 1913. évi dec. 25-iki szám.)
3. Tótnyelvű rusznákok Bács- és Szerémszékében.

DR. SIKABONYI ANTAL

gyakornok.

1. Jókai és Gyulai leveles ládájából. (Budapesti Hirlap, 1913. jún. 29.)
2. Örök hangulatok. (Egyetértés, 1913. júl. 31.)
3. Idősb Szinnyei József. (Pesti Hirlap, 1913. aug. 10.)
4. Idősb Szinnyei József. (Magyar Figyelő, 1913. szept. 16. Átvette a «Komárom» 1913. Szinnyei-száma.)
5. Könyvtáraink. (Budapesti Hirlap, 1913. nov. 16.)
6. Könyvtári kérdésekről. (Magyar Figyelő, 1913. nov. 16. E két utóbbi dolgozat együtt különnyomatban is megjelent.)

7. Este: Miklós Jenő könyvéről. (Pester Lloyd, 1913. dec. 7.)
8. Kiss József. (Új Élet, 1913. dec. szám.)
9. Örök harmónia. (Pesti Napló, 1913. dec. 28.)
10. Magyar írókkal, hirlapokkal és múzeumokkal foglalkozó cikkek a Tolnai Világlexikonában; s névtelenül egyéb közlemények más lapokban is.

DR. TÓTH ZOLTÁN

gyakornok.

1. A fekete sereg pusztulása. (Hadtörténelmi közlemények. 4. füzet.)
2. A magyar lovasság 1722-i regulamentuma. U. o. 2—4. füzet.)

ZSINKA FERENC

gyakornok.

1. Magyar műtörténeti vonatkozások Brutus János történetíró könyvében. (Művészet 1913., 31. l.)
2. Nyelvtörténeti adatok. (Magyar Nyelv. 1913., 131. és Magyar Nyelvőr, 1913., 123 és 277. ll.)
3. Könyvismertetések a *Hadtörténeti Közlemények*, *Protestáns Szemle* és *Századok* c. folyóiratokban.

SZIGLIGETI KÉZIRATAI A MAGYAR NEMZETI MŰZEUM KÖNYVTÁRÁBAN.

(Második befejező közlemény.)

XXXII. *Veszedelmes jó barát.* Eredeti vígjáték 1 felvonásban. Jelzete: 1441. Qu. Hung. XXV. k. fol. 25. Ráírva: gr. RÁDAY Gedeon pályadíjáért versenymű. Jelige ceruzával: «Inter duos litigantes». Másolásra szánva, amit az is mutat, hogy a szerző neve nem áll rajta. SZIGLIGETI pályázatra szánt munkái mind így vannak. Belső lapján «Veszedelmes szomszédság» a cím s ide van bejegyezve a darab vázlata is. A kis vígjáték nem sikerült, különben eléggé együgyű cselvígjáték s nélkülözi azt az ötletességet, amely ilyen rövid színműnél elengedhetetlen. Színrekerült: 1856. aug. 13. Nem jelent meg.

XXXIII. *Nevelő kerestetik.* Eredeti vígjáték 1 felvonásban. Jelzete: 1441. Qu. Hung. XXIX. k. fol. 28. Ráírva: pályamű, de ki is törülve. «Negyven aranyért» ez hihetőleg a jeligeje volt. Nyomon követte az előbbi előadását, amelynél semmivel sem ér többet.¹ Színrekerült: 1856. aug. 28. Nem jelent meg.

XXXIV. *Constantin.* Eredeti történeti szomorújáték 5 felvonásban. 1851. Jelzete: 1441. Qu. Hung. XIX. k. fol. 56. A becses és méltatlanul mellőzött tragédia első kézírata. Kelte mutatja, hogy SZIGLIGETI nem sietett vele a színpadra. Összehasonlítva a kiadott munkával, egyetlen, de igen finom változtatásra akadunk. Az imperator felesége, Fausta, titkosan összejön egy cirkuszi kocsissal, amint GIBBONban olvasható. Ez SZIGLIGETINél Abukir arab fejedelem, aki fogságba esett. Fausta arra is biztatja kedvesét, hogy gyilkolja meg Constantint; de a büszke arab az aján-

¹ Mindkettő ugyanegy pályadíjért versenyzett s mint ilyenek név nélkül kerültek színre.

latot megvetéssel utasítja el. E jelenet így elég sablonos. Javított formájában a lovász Fabio, Fausta törvénytelen fia s nincs szó az orgyilkos tervről. A császárné amúgy is ellenszenves jellemére ez ügyes változtatással némi sugár ömlik s a szeretők sablonos jelenete helyett igaz gyöngédséggel megírt jelenetet kapunk anya és fiú között. Mikor az író átdolgozva színrehozta drámáját, az egyszerű név helyett a *Világ ura* tragikus címét viseli s így jelent meg nyomtatásban is. Színrekerült: 1856. okt. 23. Megjelent a Nemzeti Színház Könyvtárában 93. sz.

XXXV. *Tízezer forint*. Eredeti népszínmű 3 felvonásban. 1856. Jelzete: 1441. Qu. Hung. XXX. k. fol. 56. Tárgya a gyöngébb népszínműveinél gyakorta előforduló bűnügyi história: itt elsikkasztott kötelezvény körül forog a darab. E mese nekünk ma már nem érdekes, de érdekes a színmű levegője: a mesteremberek világa, a kevély lakatosmester, a vándorlegények, a céhrendszer, a remekelés eleven és jellemző leírása; újabb példa, hogy mennyire otthon volt SZIGLIGETI az egyszerűbb emberek lelkivilágában. Színrekerült: 1856. okt. 25. Nem jelent meg.

XXXVI. *Mama*. Vigjáték. (Csak ennyi van a címlapon.) Jelzete: 1441. Qu. Hung. XXXI. k. fol. 49. Másik kézírata: Eredeti vigjáték 3 felvonásban. 1857. Jelzete: 1579. Qu. Hung. fol. 30. Ez utóbbi cenzurái példány. Ráírva, hogy SZÖLLÖSI Mihálynak eladja 10 forintért, kizárólag társulata számára, másra át nem ruházhatja. Kelt 1857. aug. 7-én. Ime ilyen potom ára volt a vidéken egy SZIGLIGETI-darabnak is. A két példány egymással, valamint a kiadott szöveggel azonos. Az 1857-iki Teleki-díj nyertese. Színrekerült: 1857. ápr. 17. Megjelent: Pest, 1863.

XXXVII. *Béldi Pál*. Eredeti szomorújáték 5 felvonásban. Jelzete: 1441. Qu. Hung. XXXII. k. fol. 56. Azonos a nyomtatott szöveggel, a jegyzet híjján, mely azonban igen érdekes. SZIGLIGETI megjegyzi, hogy e színmű nem utánzása JÓKAI regényének (*Török világ Magyarországon*). Ami közös bennük, azt egyképen CSEREI-ből vették. Ő is híven követi CSEREIT, változtatást csak TELEKI Mihályt illetőleg tett. Költői szempontból, mert árnyéklatul szükésege volt egy tiszta jellemre; történeti szempontból, mert CSEREI

elfogult TELEKIVEL szemben s általában megjegyzi, hogy CSEREI még nem állta ki a kritikát. BÉLDI Pál nagy népszerűségét is kétségbevonja. SZIGLIGETI lelkiismeretességéről és intelligenciájáról tanúskodik e jegyzet. CSEREI valóban nem állta ki akkor még a kritikát s ma már nem is tartják hiteles kútfőnek. Tanulságos összevetni JÓKAIVAL, hogy ki mit tudott forrásából kihozni. Elég az V. felvonás díván-jelenetére hivatkoznunk, fölkeresni JÓKAI regényében ugyanezt a helyet s látni, mit képes alkotni egy Isten-kegyelméből való költő s mit képes ugyanabból faragni egy nagyon ügyes, gyakorlott színműíró. A dráma az 1857-iki Teleki-díj nyertese. Színrekerült: 1857. ápr. 24. Megjelent: Nemzeti Színház (szerk. TOLDY István) I. k. Olcsó Könyvtár 304. sz.

XXXVIII. *Petronella*. Eredeti vígjáték 1 felvonásban. Jelzete: 1441. Qu. Hung. XXXV. k. fol. 29. Pályamű «Lakodalmom előtt» jelisével. A személyek neve alatt: «A darab rendezésére TÓTH József úr kéretik meg». A darab tárgya egy kapzsi agglégény beugratása — ezt a szerepet TÓTH Józsefnek írta a szerző, — a darab nem sok érdeket kelt; de egy kitűnő szerep van benne, Petronella kisasszony, egy kedves magyar öreg kisasszony, csupa kedély és humor, teljesen az ellentéte a KISFALUDY Károly szenvelgő vénleány típusának, ami értéket ad az egész darabnak. Színrekerült: 1857. aug. 19. Nem jelent meg. Megnyerte a Nemzeti Színház pályadíját.

XXXIX. *Az obsitos huszár*. Eredeti népszínmű 3 szakaszban. 1857. Jelzete: 1441. Qu. Hung. XXXIV. k. fol. 51. Romantikus népies történet: az obsitos vitéz, akit holtnak hisznek s kit családjá sem ismer meg s aki a darab jó szellemévé válik. Némi, nem SZIGLIGETIRE valló, érzelmesség árt az alak népi voltának. A színmű Bertók úrfija a *Csikós* Asztolfjának halványabb másolata. Színrekerült: 1857. okt. 9. Nem jelent meg.

XL. *Fenn az ernyő, nincsen kas*. Eredeti vígjáték 3 felvonásban. Jelzete: 1441. Qu. Hung. XXXVI. k. fol. 61. Azonos a nyomtatott kiadással. Az 1858-iki Teleki-díj nyertese. Színrekerült: 1858. ápr. 26. Megjelent: Nemzeti Színház III. k. Olcsó Könyvtár 235. sz.

XXI. Mátyás király lesz. Eredeti történelmi színmű 5 felvonásban. 1858. Jelzete: 1441. Qu. Hung. XXXVIII. k. fol. 60. Ceruzával rájegyezve: «Ezt előbb húzzák meg jól». A kéziratban is van töltve a rendelet, sok kihúzás van benne. E hazafias darab csak olyan gyöngye, mint a *II. Rákóczi Ferenc fogsága* s véletlenül ez is jelentékeny sikert ért el, ami csak a hazafias tendenciának tulajdonítható. Csupa politikai akció az egész, a két Gara-lány története lenne benne az érdekesebb rész, de ez is teljesen elvész. Elég történelmi hűséggel követi a valóságot (csak Gara nádor hal meg a végén, eltérően a történettől). Mátyás alakjából nem hiányzik a férfiasság, de a jellemek csupa sablonok. Verses forma, de prózai eszmemenet. Színrekerült: 1858. okt. 5. Nem jelent meg.

XLII. Zsigmond fogsága (kihúzva: *Siklóson*). Eredeti színmű 3 felvonásban. 1858. Jelzete: 1441. Qu. Hung. XL. k. fol. 44. Prózában írt történelmi színmű. Zsigmondért Gara nádor fiát adja kezesül. A darab tárgya Zsigmond ármányai, hogy megszabadulhasson fogságából s lelkiismerete lassú fölébredése. A lélekrajz elég valószínű, de a megírás föltűnő lapos és érdektelen. Mintha némi kedvetlenség mutatkoznék a kidolgozáson. Zsigmond alakja a köztudatban akkor, mint a véres zsarnok típusa élt, maga SZIGLIGETI is úgy festi más helyen s mintha ez az ellentét nyugóznék az írók itt, ahol rokonszenvesebb szerep jutna a királynak. Színrekerült: 1859. febr. 18. Nem jelent meg.

XLIII. A műszeretők. Eredeti vígjáték 3 felvonásban. Jelzete: 1441. Qu. Hung. XXXVII. k. fol. 56. Karácsonyi-pályamű «Terem a bolond, ha nem vetik is» jellegével. Finomabb lélektani vígjáték akar lenni: hőse színésznő, aki ismeretlenül jön be s akibe mindenki belészeret. Igen gyöngye munka, rosszul rímelt versekben írva. Az 1858-iki Karácsonyi-pályázaton dicséretet nyert. Színrekerült: 1859. jún. 10. Nem jelent meg.

XLIV. Álmos. Eredeti színmű¹ 3 felvonásban. (Áthúzva: szomorújáték 5 felvonásban. Teleki-pályamű) 1858. Jelzete: 1441.

¹ BAYER a népszínművek közé sorozza.

Qu. Hung. XXXIX. k. fol. 43. Jelige: «A hon boldogít». A sarokszélen meglehetősen önkényes magyarázatok állanak: «sabartoi-asphaloi: szabados felek; Lebedia: Elődországa; kozár: különvált». Az I. felvonás tündérekkel van tele. Általában sok benne a lírai elem, de kevés a költészet, versei simák, de szintelenek s az elején a rímes sorok igen gyöngék. Valamelyes nagy vonás van a darabban. Jólát szerint Álmosnak meg kell hálnia, ha az új hazába lép, azért ellenzi Árpád a bevonulást. Végre az istencsapások s a nép kívánsága útra kényszerítik a magyarokat. Álmos igazán tragikus alak, mikor nem tudva a jólátot, sürgeti az elindulást; megrendülése a halál előtt emberi, elszánása hősie.

Másik kézírata is van: Eredeti opera 3 felvonásban. Zenéjét szerzette MOSONYI Mihály. Jelzete: 1441. Qu. Hung. LV. k. fol. 32. Az előbbi rövidített szövege. A mű azért is nevezetes, mert JÓKAI *Levente* című drámájára némi hatással volt. A baljóslatok, Álmos halála erre emlékeztetnek, valamint az Illingó és Szemőke tündérek neveit is innen vehette. A JÓKAI — különben színre nem került — drámája is szinte opera-szöveg benyomását teszi, azzal a különbséggel, hogy minden sorából árad a valódi költészet. A SZIGLIGETI drámája színrekerült: 1859. nov. 4. Nem jelent meg. A MOSONYI operája nem került színre, kéziratban hever ma is a budapesti Operaház birtokában.¹

XLV. A titkos iratok. Eredeti dráma² 5 felvonásban. Jelzete: 1441. Qu. Hung. XLIII. k. fol. 52. Karácsonyi-pályamű «Hit és bizalom» jeligével. Jegyzetben írja, hogy Jósika Istvánról szól e dráma, de nem JÓSIKA jeles regénye után. A kézirat első lapjain azt a jellemző megjegyzést olvassuk, hogy: a színészeknek való zárójeles utasításokat el lehetne hagyni, mert fölöslegesek volnának, de nálunk, hol a színésznek sokszor ideje sincs a szerep áttanulmányozására, kellene, hogy legalább nagyjából helyesen fogja föl a szerepet. (E jegyzet át van húzva.) A versben írott dráma érdekesen indul, de esik. Gyulafiné, a hősnő, a honleány kevésse

¹ Ki volt állítva az 1896-iki ezredéves kiállításkor.

² BAYER a társadalmi drámák közé sorozza.

valószínű típusa, aki jószándékból mindenbe beleavatkozik. Titkos levelek, meglepetések és félreértések kergetik egymást, a darab menete szakgatott és homályos. Báthory Zsigmond sötét alakját elég jellemzően állítja elő, bár KEMÉNY és JÓSIKA jellemképei mellett elhalványul. Az 1860-iki Karácsonyi-díj nyertese. Színrekerült: 1860. május 5. Nem jelent meg.

XLVI. Az adósok börtöne. Eredeti színmű 3 szakaszban. 1859. Jelzete: 1441. Qu. Hung. XLII. k. fol. 55. A tékozló megtérése, de távolról sem oly ügyes formában, mint a *Pál fordulásában*. SZIGLIGETI néha többször is elővett egy tárgyat. E darab stílusa fiataalkori műveire, *A rab-ra*, a *Zsidó-ra* emlékeztet, melyeken DUMAS és SCRIBE hatása érzik, míg az adósok börtönének jelenetében DICKENS humorának bágyadt fölcillanását látjuk. Színrekerült: 1860. okt. 24. Nem jelent meg.

XLVII. Murányvár örökös ura. Eredeti színmű 5 felvonásban. 1860. Jelzete: 1441. Qu. Hung. XLV. k. fol. 45. Prózában írt történelmi darab. Tárgyát, az elveszett s megkerült Tornallyai fiút s a Bacsó-testvérek rablóvárat JÓKAI is földolgozta *Bacsó Tamás* című elbeszélésében. SZIGLIGETI egészen másképp fogja föl, de sokkal kevésbé drámailag. A darabban mint deus ex machina jár-kél Tinódi Sebestyén, aki néhány igazi TINÓDI-verset szaval közben. Színrekerült *Tinódi* címen 1861. febr. 8. Nem jelent meg.

XLVIII. A trónvesztett. Eredeti szomorújáték 5 felvonásban. (Teleki-pályamű.) Jelzete: 1441. Qu. Hung. XLVIII. k. fol. 67. Salamon király tragikus történetével próbálkozik meg, de e verses dráma egyike a leggyöngébb Salamon-tragédiáknak; SZIGLIGETI kezében elcsépeltebbnek látszik e sokszor megírt tárgy, mint akárhol. Csak a bukott király kísérleteinél lesz kissé elevenebb. Zsófia, a király hitvese, Lászlóba szerelmes s a német császár udvarában lejátszódó IV. felvonás eléggé újszerű és érdekes; kár, hogy a remeteruhás, megtérő Salamon újra a régi elnyűtt drámák sablonja. Az 1861-iki Teleki-díj nyertese. Színrekerült: 1861. május 14. Nem jelent meg.

XLIX. A molnár leány. Eredeti népszínmű 4 felvonásban. Br. Eötvös József beszélye után 1861. Jelzete: 1441. Qu. Hung.

XLIX. k. fol. 46. SZIGLIGETI ritkán dolgozott át már megírt műveket, hiszen rendkívül könnyűkezü és találékonyfejú munkás volt. E műve nem is tartozik a sikerültebbek közé; EÖTVÖS érzelmessége érzik meg az egész tárgyon, ellenben a SZIGLIGETI színi érzéke és reális népiessége az öreg molnár jellemzetes alakjában. Színrekerült: 1861. okt. 30. Nem jelent meg.

L. *Az istenhgyi székely leány.* Címlapja hiányzik. Jelzete: 1441. Qu. Hung. LXXIII. k. fol. 42. Prózában írott néprege.¹ Amilyen gyöngye a tündéres *Argyil és Tündér Ilona*, épen olyan erős ez az egyszerű mese-stilusban írt székely rege, bár ez részben JÓKAI érdeme, akinek *Decameronjából* elég híven dramatizálta a novellát. A népmese tipikus, néhány erős vonással rajzolt jellemei lépnek föl benne. A hőse a székely Adorján a maga kurta székely beszédével, vakmerőségével, akaraterével és szemérmességével, aki minden hőstettet végrehajt. A várban két leányszó van: egy harcos, férfias és egy szende, félénk szűz, egytestvérek, akik soh'se jelennek meg egyszerre, mert tulajdonképen egy leány van csak, aki a kétalakút játsza. E csodás leányszó keze lesz az Adorján jutalma. Színrekerült: 1862. jan. 19. Nem jelent meg.

LI. *A nőuralom.* A Teleki-alapítványból 100 arany pályadíjjal jutalmazott eredeti vígjáték 3 felvonásban. 1861. Jelzete: 1441. Qu. Hung. L. k. fol. 48. Jelige: «A dió törve jó». Azonos a nyomtatott szöveggel. Színrekerült: 1862. ápr. 28. Megjelent: Részvét Könyve. 1863. A Nemzeti Színház Könyvtára 125. sz. és Magyar Remekírók (SZIGLIGETI II.).

LII. *Az eladó leány.*² Eredeti vígjáték 3 felvonásban. 1862. Jelzete: 1441. Qu. Hung. LIV. k. fol. 51. Kissé érzelmes és nagyon naiv történet: a gazdag leány, kinek három kérője van. Mindahárom kérő más leányt vesz el, a gazdag leány máshoz megy férjhez s négyes lakodalom végzi be a darabot. Színrekerült: 1863. jún. 16. Nem jelent meg.

¹ BAYER a népszínművek közé sorozza.

² BAYERNél: *Eladó leányok.*

LIII. *Egy bujdosó kuruc.* Eredeti színmű 4 felvonásban. 1863. Jelzete: 1441. Qu. Hung. LVIII. k. fol. 56. Prózában írt történelmi színmű, egy-két énekszámmal. Történik 1724-ben; a bujdosó kuruc Rákóczi híve, kit távolléte alatt jóbarátja megcsalt. A bujdosó hazajön, rendet csinál, igazságot oszt, a vétkes öngyilkossá lesz. Bágyadt és érdektelen színmű. Színrekerült: 1863. okt. 2. Nem jelent meg.

LIV. *A debreczeni bíró.* Három példánya van meg. Az elsőn: Eredeti népszínmű 3 felvonásban. JÓKAI Mór után 1862. Jelzete: 1441. Qu. Hung. LI. k. fol. 27. E kézirat csonka, a II. felvonás közepén megszakad. Igen jóízű história a török világból, érzik rajta a JÓKAI humora s Kucsuk basa nagyszerű alakja (JÓKAI több elbeszélésében is előfordul) jól kidomborodik. A másik példányon: Eredeti dalszínmű. Jelzete: 1441. Qu. Hung. LII. k. fol. 56. Ez teljes példány; másolat, azonban közben SZIGLIGETI sajátkezű írásával lapok vannak betoldva, hol a prózában írt színművet énekesjátékká alakítja át, kegyetlenül rossz versekben. A végleges szöveg a harmadik, ismét sajátkezű kézirat. Jelzete: 1441. Qu. Hung. LIII. k. fol. 65. Itt csak két felvonás, a harmadik csak változás. Körülbelül megegyezik a másik kettővel, de verses és rövidített forma. Előadásra ez alakban került BÖHM Gusztáv kísérő zenéjével 1863. nov. 12. Nem jelent meg.

LV. *A lelenc.* Eredeti népszínmű 4 felvonásban. Jelzete: 1441. Qu. Hung. LVII. k. fol. 46. Pályamű «Ez a seb is fáj» jeligével. Azonos a megjelent szöveggel. A Nemzeti Színház díjját nyerte el. Színrekerült: 1863. nov. 20. Megjelent a Nemzeti Színház Könyvtárában 131. sz. Magyar Remekírók (SZIGLIGETI I.).

LVI. *Egy nagyatermett férfiú.* Eredeti vígjáték 3 felvonásban. Pályamű. Jelzete: 1441. Qu. Hung. LVI. k. fol. 49. Történelmi vígjáték¹ versben, a Zsigmond korából. Egy buta falusi nemes volna a hőse, aki Budára jön szerencsét próbálni, de ez melléktárggyá lesz s egy szerelmi cselszövény lép előtérbe. A ne-

¹ BAYER a társadalmi vígjátékok közé sorolja *Egy nagyatermett férfiú* címen.

veken kívül semmi se érzeti a történelmi levegőt. Az 1864-iki Teleki-díj nyertese. Színrekerült: 1864. május 11. Nem jelent meg.

LVII. Laczkfi Imre. Eredeti szomorújáték 5 felvonásban. Teleki-pályamű 1863. Jelzete: 1441. Qu. Hung. XLVI. k. fol. 90. Jellegje: «Az ország foglya vagy». Két kézírata van, ez az első másolat. Verses tragédia a régi motívummal, hogy Laczkfiné odaadja magát a zsarnok Zsigmondnak váltságul fogoly ura életéért. Laczkfi maga teljesen passzív személy, csak deklamál s a végén is az ország ítéletére bizza a királyt, kit halálra keresett. A darabon itt-ott javítás van a személyek nevein ceruzával. Így lesz Zsigmondból Báthory Gábor, Laczkfiból Nadányi. Jellemző, hogy minden nagyobb változtatás nélkül meg lehet ezt tenni, csak a színmű vége lesz drámaibb, mert Nadányi hajdú társaival megöli az erdélyi fejedelmet. Nem csak azt bizonyítja ez, hogy a dráma lefolyásában nem sok van a valódi történelemből, hanem azt is, hogy a történelmi levegőből sincs több benne. A hatalmas Zsigmond királyból, a középkori monarchából s a feudális délvidéki főúrból egészen könnyen válhatik a kis Erdély nagyratörő és érzeki fejedelme s egy hajdúkapitány.

A másik kézirat sajátkezű írás, azonos címlappal. Jelzete: 1441. Qu. Hung. LXXVII. k. fol. 34. Hiányos kézirat és összevissza kötve, egy lapnyi betoldáson az új darab váza Nadányi, Géczy, Szilassi stb. neveivel. A dráma az 1863-iki Teleki-pályadíj nyertese. Színrekerült *Nadányi* címmel: 1864. okt. 21. Nem jelent meg.

LVIII. A próbakő. Eredeti vígjáték 2 szakaszban. 1865. Jelzete: 1517. Qu. Hung. fol. 62. E sűgőkönyv — saját kézírás — SERLY Lajos vidéki színigazgató tulajdona volt a ráütött bélyegző szerint. Egy-két lap az elejéről hiányzik. Verses vígjáték: a mulatós fiú, kit nagybátyja kitagad s tisztartójára hagyja mindenét. Az öccs megsemmisíthetné a kezébe került végrendeletet, de nem teszi s a munkában végre megjavul. SZIGLIGETI kedvenc tárgya, amelyet többször is földolgozott s nem itt a legsikerültebben. Színrekerült: 1866. nov. 4. Nem jelent meg.

LIX. Szerencsés. Eredeti szomorújáték 5 felvonásban. Jelzete:

1441. Qu. Hung. LXI. k. fol. 64. Karácsonyi-pályaműnek van írva, de kijavítva Teleki-pályaműre «Szerencsétlen» jeligével. A hőse a híres Fortunatus, II. Lajos király kincstartója. A zsidó szerelemből kereszténnyé lesz s a nemes hölgy kincseiért hozzá megy. Az elhagyott feleség hű marad hozzá, míg a második megrontja. A történet eléggé tragikus volna, de a hős semmi érdeket sem ébreszt, annyira kicsinyes, gyöngö és gyáva. Ellenben a korrajz elég eleven, Szalkán érsek, Frangepán, Thurzó, maga a hiú Szerencsésné is jó jellemképek; egyes jelenetei hatásosak s a megírás is elég gondos. Szinrekerült: 1867. febr. 10. Nem jelent meg.

LX. *A halottak emléke.* Eredeti dráma 3 felvonásban. 1867. Jelzete: 1441. Qu. Hung. LIII. k. fol. 40. Ismételten láttuk a SZIGLIGETI visszatérő motívumait. Itt az *Egy színesznő*-ből veszi elő újra azt a motívumot, hogy a zordon konzervatív gróf liberális fiát törvénytelennek hiszi. Itt is kiderül minden és pedig jókor, hogy a katasztrófát elkerülhetik. Akit a gróf felesége csábítójának tartott, egyszerűen testvérbátyja volt. Ez a romantika elnyűtt szertárából való gondolat már akkor is kissé anakronizmus volt. Szinrekerült: 1867. márc. 31. Nem jelent meg.

LXI. *Dózsa György.* Eredeti opera 5 felvonásban. JÓKAI után. Zenéjét szerzette ERKEL Ferenc. Jelzete: 1835. Qu. Hung. fol. 32. Rövidítve és a verseket énekelhetőbb formába szedve s énekkarokkal ellátva, teljes hűséggel követi JÓKAI szövegét. Elég ügyes libretto. Csak a zord tragédia melodramatikus bevégezése visszás még operában is, mikor Dózsa börtönében álmot lát: kiengesztelődést a meggyilkolt Rózsa szellemével s a fölszabadított jobbágy-sággal. Szinrekerült: 1867. ápr. 6. Nem jelent meg.

LXII. *A bajusz.* Eredeti vígjáték 3 felvonásban. Jelzete: 1441. Qu. Hung. LXIV. k. fol. 56. Teleki-pályamű «Győz a jobb» jeligével. A XVIII. századi Bécsben játszik,¹ verses vígjáték. Magyar úr, német asszony, Párisból jött nagynéne, idegen udvarló, magyar és német divat, ahol főkép a bajusz a bökkenő,

¹ BAYER a társadalmi vígjátékok közé sorolja.

ami csak huszárnak és hajdúnak való, ime a recept, könnyű kitalálni, mi jöhet ki belőle. Az 1868-iki Teleki díj nyertese s a közönségnek is tetszett. Érdekes, hogy GYULAI Pál a magyar operette csiráit látta a darabban¹ s évek múltán VERŐ György ugyanezt a tárgyat operettnek dolgozta föl. Szinrekerült: 1868. okt. 4. Nem jelent meg.

LXIII. Kedv és hivatás. Eredeti vígjáték 3 felvonásban. Jelzete: 1441. Qu. Hung. LXII. k. fol. 52. A főalak fiatal művészember, aki költő akar lenni, pedig festőnek való. Maga a tárgy se nagyérdekű, hogyan jut valódi hivatása öntudatára a két művészet közül. Az író komikus mellékalakokkal próbálja fölfrisíteni. Általában e finomabb stilusra törekvő szalonvígjátékok a SZIGLIGETI leggyöngébb dolgai. Ezek az akadémiai drámapályázatokra készült darabok, aminthogy ez is az 1867-iki Teleki-díj nyertese. Szinrekerült: 1869. nov. 19.² Nem jelent meg.

LXIV. Ne fújd a mi nem éget. Eredeti vígjáték 3 felvonásban. Jelzete: 1441. Qu. Hung. LXVI. k. fol. 50. Ráírva, de keresztülhúzva: Karácsonyi-pályamű «Addig üssük a vasat» jeligével. Verses vígjáték: két fiataloskodó öreg úr históriája, akik egy kisasszonyba szerelmesek s ugyanazt a fiatalembert szemelik ki bizalmasul, aki természetesen el is kaparítja a leányt előlük. Nagyon gyöngé darab. Szinrekerült: 1870. szept. 23. Nem jelent meg.

LXV. Török János. Eredeti szomorújáték 5 felvonásban. Jelzete: 1441. Qu. Hung. LXVII. k. fol. 48. Teleki-pályamű 1870-ben «Hanem az enyingi» jeligével, de SZIGLIGETI egy másik darabjával nyerte meg a díjat. Azonos a kiadott szöveggel. Szinrekerült: 1871. jan. 20. Megjelent a Nemzeti Színház Könyvtárában. I. sz.

¹ SZIGLIGETIRŐL szóló emlékbeszédében.

² BAYER 1867-re teszi. A fölsorolásban az első előadás dátumát vettem irányadónak, mert csak ezt lehet valamennyinél pontosan megállapítani. A megállapítás szerint jegyzem föl BAYER eltéréseit. Lehet, hogy ő a darabok megírását vette irányadóul, de így véve a dolgot is, van benne néhány tévedés. Néhány darabnál a megírás ideje nem is állapítható meg.

LXVI. A strike. Eredeti népszinmű 3 szakaszban. Jelzete: 1441. Qu. Hung. LXVIII. k. fol. 56. Pályamű «Exempla docent» jeligével megnyerte a Nemzeti Színház díját. E darabot SZIGLIGETI BALÁZS Sándor társaságában írta, ez egyszer dolgozván társszerzővel együtt. Azonos a nyomtatott szöveggel. Szinrekerült: 1871. okt. 29. Megjelent a Nemzeti Színház Könyvtárában 26. sz.

LXVII. Az amerikai. Eredeti népszinmű 3 szakaszban. Jelzete: 1441. Qu. Hung. LXX. k. fol. 55. Pályamű «Éget mint a fulánk» jeligével, megnyerte a Nemzeti Színház díját. Azonos a nyomtatott szöveggel. Szinrekerült: 1872. nov. 8.¹ Megjelent a Nemzeti Színház Könyvtárában. 51. sz.

LXVIII. Struensee. Eredeti tragédia 5 felvonásban. Jelzete: 1441. Qu. Hung. LXIX. k. fol. 70. Ceruzával mintegy jeligéül ráírva ez idézett sora: «Mindent a népért, semmit általa.» Azonos a nyomtatott szöveggel. Szinrekerült: 1872. dec. 27.² Megjelent a Nemzeti Színház Könyvtárában. 24. sz.

LXIX. Háromszéki leányok. Címlapja nincs. Jelzete: 1441. Qu. Hung. LXXI. k. fol. 63. SZIGLIGETI e népszinművét JÓKAI nyomán írta. Azonos a nyomtatott szöveggel. Szinrekerült: 1874. okt. 30.³ Megjelent a Nemzeti Színház könyvtárában. 77. sz.

LXX. Negyedik Béla. Eredeti szomorujáték 5 felvonásban. Jelzete: 1441. Qu. Hung. LXV. k. fol. 46. Teleki-pályamű «Barátom volna» stb. jeligével. Az 1870-iki díj nyertese. A kiadott szöveget néhány szerencsés változtatás sokkal drámaibbá tette. Béla király és István király viszálya kissé másképen szineződik ki. A kéziratból eltérően Béla a III. felvonás végén cselekvően és erélyesen lép föl, mikor maga indul hadba párttűző fia ellen. A kéziratban István maga hirdeti magát holtnak, ami megokolatlan komédia, a könyvben tévedésből hiszik halottnak. A királyi páncélban harcoló elesett vitéznek a kéziratban neve sincs, a könyvben Lőrinc bán az, István rossz szelleme, akit a kézirat életben hagy. Mindehhez járul, hogy Béla herceg és hitvese, Ku-

¹ BAYER 1871-re teszi.

² BAYER 1871-re teszi.

³ BAYER 1875-re teszi.

nigunda itt is, ott is politikai érdekházasságot kötnek, de míg a kéziratban a hercegleány csak sóhajtozik miatta, a könyvben a jellem éles relifet kap s boldogtalansága miatt elkeseredetté, sőt kegyetlenné válik. A dráma színrekerült: 1877. jan. 26.¹ Megjelent a Nemzeti Színház könyvtárában. 95. sz.

LXXI. *Perényiné*. Eredeti dráma 2 részben. 1875. Jelzete: 1441. Qu. Hung. LXXII. k. fol. 63. Azonos a nyomtatott szöveggel. Színrekerült: 1878. ápr. 21.² Megjelent a Nemzeti Színház könyvtárában. 106. sz.

Ezek a SZIGLIGETI utolsó darabjai. *Perényiné* már csak halála után került színre az író síremléke javára s *IV. Béla*, melyben a fiatalság előtt kénytelenül visszavonuló öregség melancholiája oly szépen van kifejezve, az öreg SZIGLIGETI utolsó, életében színrekerült darabja. Végig mentünk a műsoron a meglévő kéziratok nyomán, maradt még öt darab, melyeket nem játszottak.³ Négynek a megírási dátumát meg lehet állapítani. Vajjon nem volt már ideje az írónak színrehozni ezeket? vagy gyöngéltette, át akarta talán dolgozni? Ezt se lehet állítani, mert bár igaz, hogy e színművek igen gyöngék, nem egy hasonló gyöngé darabját adatta SZIGLIGETI. A hanyag kidolgozás inkább az elsietett kéz vagy az egyéniséghez nem illő tárgy rovására megy. Az öregség reszkető keze nem érzik sem ezeken, sem utolsó színrekerült munkáin: írt ő jót-rosszat egyesen ifjú és idős korában. E színművek a következők:

LXXII. *Trücsök és prücsök*. Eredeti vígjáték 3 felvonásban. Jelzete: 1441. Qu. Hung. LXXVI. k. fol. 49. Fanyar történeti vígjáték a XVIII. század végéről. Vidéki gazdaemberhez ingyenélők szállnak, elhitetvén, hogy a gazda nemesember és velük rokon. A hiú embert kizsákmányolják, mígnem kiséül, hogy ő csakugyan nemes s még régibb, amire kidobja az álrokonokat. Az 1857-iki Teleki-pályadíjért versenyzett, hol ugyancsak SZIGLIGETI győzött *A mamával*.

¹ BAYER 1876-ra teszi.

² BAYER 1870-re teszi.

³ BAYER egyiket se említi.

LXXIII. Egy árva (először szegény) *leány története*. Eredeti színmű 3 felvonásban 1861. Jelzete: 1441. Qu. Hung. XLVII. k. fol. 45. Az árva leányt egy idősebb úr jó módban neveli föl saját leányaként, de aztán szerelmes lesz belé. A leány otthagyja a gazdag házat s sok megpróbáltatáson megy át, míg végre igazi apját s boldogságát föl találja. A kissé kényes tárgyat igen diszkrétén, de elég unalmasan írta meg.

LXXIV. A balekfogók. Eredeti vígjáték 1 felvonásban. Jelzete: 1441. Qu. Hung. LIX. k. fol. 24. Pályamű 1863-ból «Vide cui fides» jeligével, de nem tudjuk, mikor és hová pályázott. A fővárosba költözött vidéki úr históriája, kit barátai kihasznál-
nak, akiktől sógora menti meg.

LXXV. A kortesnők. Eredeti vígjáték 3 felvonásban. 1875. Jelzete: 1441. Qu. Hung. LXXIII. k. fol. 88. Karácsonyi-pályaműnek van jelezve «Vanitatum vanitas» jeligével, de e megjegyzés keresztül van húzva. Verses vígjáték, mely némi részben politikai satíra, a nők azonban szerelemből korteskednek benne. Voltaképen a darabnak két kézírata van egybekötve; a második nagyon elszórt irással, több igazítással s egy-két helyen más személynevekkel.

LXXVI. A pákász. Eredeti népszínmű 3 felvonásban. Jelzete: 1441. Qu. Hung. LXXV. k. fol. 56. Jeligéül «Probandum est» van ráírva. Romantikus népszínmű: a pákász a bíró elüldözött öccse, aki késő időre tér meg igazságot tenni és megbocsátani. A pákász külsejét jellemzően írja le a hozzáadott utasításban, de e sajátos magyar típus lelkébe hatni nem is próbál, aminthogy ez a pákász a maga érzelmességével cseppet se népi alak.

A gyűjteményünkben lévő fordított színművek a következők:

Műfordításai hat kötetben. Jelzete: 1442. Qu. Hung.

I. GOETHE: *Egmont*. 1869. fol. 55. E fordítás megjelent a Nemzeti Színház könyvtárában (3. sz.), de ott a színrealkalmazás szerint azaz néhány rövidebb kihagyással. A kéziratban a kihagyott részek is megvannak.

II. GOETHE: *Faust*. fol. 60.¹

III. SHAKESPEARE: *III. Richárd király*. Fol. 61. SZIGLIGETI leg-
szebb műfordítása. Ha sok helyen nehézkes is, ennyi erőt egyet-
len eredeti munkájában se tudott a nyelvbe önteni. Sok is benne
a törlés, igazítás; de ha összevetjük a Kisfaludy-társaság kiadásá-
ban megjelent nyomtatott szöveggel, látjuk, hogy még azontúl
is lépten-nyomon javított rajta, kivált a rímes felvonásvégeknél.
E gondosság is tanúsítja, milyen lelkiismeretességgel fogott SHAKES-
PEARE-hez.

IV. BIRCH-PFEIFFER *Charlotte: A lowoodi árva fiú*. Fol. 60.

V. GOTTSCHALL *Rudolf: Howard Katalin*. Fol. 42. E mű
első lapjai a könyvkötő tévedéséből *Struensee* végéhez kerültek.

VI. HORN: *Ki mondta?* 1854. Fol. 12.²

VII. Ugyanannak cenzurái példánya.

Ezenkívül néhány sügőkönyv idegen kézírással:

BAYARD és VANDERBURCH: *A párisi naplopó*.³ DUNCKEL Tódor
után 1837. Jelzete: 1885. Qu. Hung. fol. 46.

ALBINI: *A veszedelmes nagynéne*. Jelzete: 1892. Qu. Hung.
fol. 47. Belekötve az 1839. jan. 14-iki kassai előadás színlapja.

HOLTEI: *Babérfa és koldusbot*. Jelzete: 1687. Qu. Hung.
fol. 45.

LAUBE: *Essex gróf*. 1856. Jelzete: 1703. Qu. Hung. fol. 46.
Hozzácsatolva a kiírt szerepek.

A többi kéziratok:

Perényi Péter. Költői beszély 12 énekben. Jelzete: 1443.
Qu. Hung. fol. 93. A végén: 1866. febr. 27., hihetőleg a bevé-
zés kelte. Nádasdy-pályamű volt, hol dicséretet aratott. Ezenkívül
még egy költői elbeszélést írt SZIGLIGETI *Szép Szabóné* címen,
azt is teljesen ARANY hatása alatt. Érdekes a kéziratot végig-
lapozni, hogy próbálja utánozni a gondos verseléssel, középrímek-
kel és népies fordulatokkal; itt-ott egészen jól belezökken, de

¹ Részletesen ismertettem: Erdélyi Múzeum 1910. BAYER nem említi.

² BAYER nem említi.

³ BAYER nem említi.

máshol már látszik az erőltettség. A menete nagyon zavaros: Perényi a háttérben marad, nagyravágyó, de voltaképen semmit se tesz. Fiát kezesül adják s törökké nevelik — ezt dolgozta föl *Perényiné* c. drámájában is — majd kiszabadul s a végén végre is meghal. Perényi maga börtönben pusztul el Ferdinánd király gyanakodása miatt. Nyomtatásban nem jelent meg.

Dramaturgiai dolgozatok. Jelzete: 1444. Qu. Hung. fol. 127. Két részre oszlik. Első része MOLNÁR György *A szinpad és titkai* c. könyvének ismertetése. Polémiát folytat vele, hogy MOLNÁR nagyon sokat ad a rendezés külsőségeire (SZIGLIGETI LAUBE tanítványa volt, ki egyszerűen és takarékosan szokott rendezni), hogy az operettekkel és látványosságokkal maga rontotta meg a közönséget s hogy a Nemzeti Színházra vonatkozó tervei nem helyesek és nem kivihetők. Erélyes, de mérsékelt hangon van írva.

Másik része *A dráma és válfajai* c. elméleti munkájának töredékei és vázlatai. Két kézirat: egy sajátkezű és egy másolat, ügyetlenül egybekötve. Eszmemenete azonos a megjelent könyvvel, de stilizálása sok helyütt más.

Színház és egyéb. Jelzete: 1149. Qu. Hung. fol. 54. Az 1877. évi Karácsonyi-pályázati jelentésen kívül — hol SZIGLIGETI bíráló volt — hivatalos irások és jegyzetek vannak benne: utasítások a színház hivatalnokai számára s SZIGLIGETI titkári előterjesztései. Legérdekesebbek a drámabíró-bizottság alapszabályai: rövid és logikus utasítás. A bizottság áll két íróból, két színészből és egy dramaturgból. A dramaturgnak három nap alatt véleményt kell adnia a benyújtott darabról s ha ajánlja, a szerző fölolvassa vagy fölolvastatja a bizottság előtt. Az igazgatónak veto-joga van, de a választmány elutasította darabokat nem adathatja elő.

Vegyes dolgozatok. Jelzete: 1446. Qu. Hung. fol. 102. Belé van kötve a ZERFFI Gusztávval való polémia, mikor SZIGLIGETIT a *Mátyás fia* c. darabjéért méltatlanul plágiummal vádolták meg, a Kisfaludy-társaságban tartott székfoglalója drámai állapotainkról, egy hirlapi cikk PRIELLE Kornéliáról, különböző bírálatok, gúnyos nyílt levél LATABÁR Endre kassai színingazgatóhoz (1871. márc.

17-éről keltezve) aki az író *Török Jánosát* kiparódiázva adatta elő, beszéd EGRESSY Gábor sírja fölött s az utolsó lapokon *A pákász* meséjének vázлата. Közben egy érdekes javaslat a drámák javadalmazásáról, melyben a tantième-rendszert ajánlja, hogy a szerző az első három előadás jövedelmének egyharmadát, a többieknek tíz százalékát kapja. Megemlíti, hogy az eddigi gyakorlat szerint a színház a Teleki-pályadíj nyertes darabjait ingyen adatta elő. Ez helytelen s az örökhatározó szándéka se lehetett, hogy a szerzők károsodjanak. Az örökhatározó csak a Nemzeti Színház elsőbbségi jogát kötötte ki a díjnyertes színművekhez.

Vegyes töredékek. Jelzete: 1445. Qu. Hung. fol. 120. Tartalma a legérdektelenebb, jórészt különböző drámáiból való töredékek és vázlatok. A kötet egy részét idegen kéz írta népdalok alkotják. Azt azonban érdemes megjegyezni, hogy SZIGLIGETI leírt egy sereg népdalt magának, hihetőleg, hogy népszínműveiben használja.

Hirlapi cikkei és nekrológjai. Jelzete: 1570. Qu. Hung. Négy kötet. A három első kötet 216 drb kivágott cikket foglal magában, SZIGLIGETI saját cikkeit vagy a rávonatkozó s őt érdeklő cikkeket a *Magyar Posta*, a *Hölgyfutár*, az *Ország*, a *Hon*, a *Magyar Sajtó*, a *Függetlenség*, a *Pesti Napló*, a *Budapesti Közlöny*, az *Akadémiai Értesítő* s a *National Zeitung* 1857—1876. évfolyamaiból, időrendben csoportosítva. Legérdekesebbek SZIGLIGETI polémiái, melyekben sok önérettel, de mindig nyugodt és sohasem sértő hangon vitatkozik. A magát is védi. Így SALAMON Ferenczel a *Cigány* bírálata miatt bocsátkozik polémiába (*Magyar Posta* 1857.), a *Laczkfi Imrét* az akadémiai bírálat ellen védi (*Hon* 1863), mely kiadta neki a Teleki-díjat,¹ de annyira lebíráltta, hogy önmagával került ellenmondásba. 1872-ben az akadémiai bírálók a *Kedv és hivatal* c. vigjátékot találták viszonylag a legjobbnak, de mivel ezt is rossznak ítélik, fölszólítják a szerzőt, hogy jelentkezék, ha kell neki a díj. SZIGLIGETI jelentkezik (*Hon*

¹ BÉRCZY Károly a jelentéstevő, a *Rossz eszközök* c. tragédiát akarta megjutalmazni s jelentésében ezt jobban dicséri. E drámát DOBSA Lajos írta s utóbb *Aba Sámuel* címen adta ki.

1872), de kifogásolja a bírálók eljárását s vitatja, hogy a fölhi-vás ellenkezik az alapítvány szövegével s méltatlan az író ilyen erkölcsi szégyen elé állítani. De ahogy magáért megvív, épen úgy harcol VÁRADI Antal *Iskarióth*-jáért (Akadémiai Értesítő 1876), melyet nemcsak relativ (mint bíráló társai), hanem abszolút becsú-nek ítél. Jellemző egy-két nyilatkozata idegen termékekről. DUMAS *Kaméliás hölgye* fölött hamarosan eltöri a pálcát (*Magyar Posta* 1857.) erkölcsiség szempontjából, mert a bukott leányt bizonyos glóriával vonja be. De a modern francia irány terjedt, hódított s SZIGLIGETI, ki mindig a korrallal tartott, kezdte ezeket is más szemmel nézni. Már a *Hon*-ban (1869.) SARDOU *Fernande*-ja mel-lett tör lándzsát DÓCZY Lajos ellenében. Nem kerül önmagával nyílt ellenmondásba, mert kiemeli, hogy SARDOU a bünt csak bemutatja, de elítéli, nem úgy, mint DUMAS; azonban a végén már DUMAS pszichológiáját kezdi dicsérni. Van valami naiv és megható a magyar színműírók akkori puritánságában.

A gyűjtemény IV. kötete 63 darab SZIGLIGETI halálára vonat-kozó nyomtatványt és iratot tartalmaz: egykorú magyar és német lapok nekrológjait (A *Fővárosi Lapok* egyúttal közli az írónak *A mezülábos* c. eddig kiadatlan novelláját), továbbá 20 részvétléviratot, 3 részvétlevelet és 2 gyászjelentést.

Ime előttünk az író működése kora ifjúságától haláláig, sok ki nem aknázott vagy teljesen fölhasználatlan kézirat nyomán. Ezekbe bele mélyedve határozottabban kirajzolható SZIGLIGETI író arcképe.

Két dolog emelkedik ki belőlük főképp: gondossága és öné-rzete. Gondossága, mely némileg ellentétben áll gyors dolgozásá-val. Azonban nema áll meg minden esetben, hogy a HORATIUS-féle «nonum prematur in annum» elvét követő írók mindig gon-dosabbak lennének. A gyors dolgozás épen úgy természet dolga, mint akármilyen más. Följegyezték, hogy BALZAC vagy LAMARTINE írtak anyagi szükségből sokat, gyorsan, elnagyolva s ez megér-zik bizonyos munkáikon a többiekkel egybevetve. Kétségtelen. De az is valószínű, hogy VICTOR HUGO, PETŐFI vagy JÓKAI nem írtak volna még jobb dolgokat, ha kevesebbet írának. Azt hiszem,

SZIGLIGETI is ezekhez számítódik: gyorsan dolgozott mindig, de nem hanyagúl. Azonban nem volt lángész s érezhette maga is, hogy nem a lángész ihletében alkot. Azért vette elő újra meg újra darabjait. Maga is említi, hogy színművei egy részét át akarja dolgozni.¹ A Múzeum gyűjteményéből látjuk, hogy szedte elő sorra lejátszott darabjait és igazgatta, nyesegette, fölékesítette. Tolla alól a mondatok könnyen folytak. De újra átolvasta, amit írt s tömérdeket igazított rajta.

Néhány polémiája mutatja, hogy a látszólag szerény emberben erős önérzet lakott. Tiszta, világos látással volt megáldva s védte darabjait a kritikával szemben. Bizonyos, hogy szépirodalmi téren nem helyes, ha az író tollharcra áll ki önmagáért. De meg kell jegyeznünk, hogy SZIGLIGETI polémiái épen annyira logikusak, mint mérsékeltek. Mindebből egyazon eszme sugárzik ki: írói hivatásának igazi megbecsülése.

***

Az emberhez közelebb hoznak a levelek. Ezek aránylag nem nagy számra rúgnak, de ezeknek is megvan a maguk — ha kisebb — jelentősége. Tartalmuk a következő:

I. Szigligeti levelei.

ABONYI Lajoshoz.

Budapest, 1873. jan. 30. A küldött darabot² jónak tartja csak kissé hosszadalmas s itt-ott törülni kell belőle.

Budapest, 1874. okt. 9. Leveléből érti, hogy az előadásra ajánlott *Panna asszony leánya* szerzője ABONYI. Kérdezi, hogy zenét ki ír hozzá.

EGRESSY Gáborhoz.

Pest, 1852. jan. 28. Drámabírálóul kéri föl.

Pest, 1854. dec. 16. EGRESSY vendégszerepléséről kérdezősködik.

¹ Önéletrajzában. (Kiadva: Irodalomtört. Közlemények 1892.)

² *A betyár kendőjéről* van szó.

Pest, 1856. aug. 30. Hivatja EGRESSYT valami pályadíj dolgában.

Pest, 1858. febr. 7. EGRESSY elutazásának és érkezésének pontos idejét kéri.

Kelet nélkül (1858-ból). SZILÁGYI Sándor rosszüllétében kéri EGRESSYT, hogy JÓKAINÉ iránti szivességből vállalja el szerepét, (Erost az *Antonius és Cleopatra*-ban) «ezt a különben fontos szerepet».

Kelet nélkül. Arra kéri, hogy PRIELLE Kornéliát kísérje el FÁY Andrásához.

Kelet nélkül. EGRESSY szabadságidejéről kérdezősködik.

FÁY Andrásához.

Pest, 1857. febr. 7. Meghivja az író *Régi pénzek* című vígjátéka előadására.

GYULAI Pálhoz.

Pest, 1861. febr. 11. Megköszöni családjá iránt tanusított szivességét.

Budapest, 1877. okt. 12. A dráma, melyet GYULAI küldött, nagyon szép.¹ Mielőbb színre fogja hozni.

Kelet nélkül. A *Galatea* című drámából még egy példányt kér. JÓKAINÉHOZ.

Budapest, 1875. febr. 26. Értesítés próbáról.

E. Kovács Gyulához.

Kelet nélkül (1868). Kolozsvári előadásra megküldi *A trónkeresőt*. Ára egy jutalomjátékra húsz, bármikori előadásra ötven forint.

Kelet nélkül (1875.). Ha Kovács szerződni akar a Nemzeti Színházhoz, elfogadja. Föltételeiről kérdezősködik.

Budapest, 1875. aug. 27. Előbbi levelére választ kér.

Budapest, 1876. okt. 9. Kérdezi, hogy mely darabokban óhajt vendégszerepelni.

Budapest, 1876. okt. 14. Elfogadja az ajánlott négy vendégszerepet.

¹ VASILIADIS görög író *Galatea* című darabjáról van szó.

Budapest, 1876. okt. 25. Ajánlja Kovácsnak, hogy a tervbe vett *Milton* helyett ne játssa *Coriolanust*, mert az Jókainak rosszul esnék.

MOLNÁR Györgyhöz.

Pest, 1858. nov. 24. *Molnár* az író *Fenn az ernyő, nincsen kas* című vígjátékát előadatta s a sikerért hálából egy hordó vilányi bort küldött. Ezt köszöni meg tréfalkozó levélben.

PRIELLE Kornéliához.

Pest, 1850. május 24. Kérdezi, hogy milyen szerepekben akar föllépni.

Pest, 1856. márc. 19. Vendégszereplésre hívja.

Pest, 1858. febr. 9. Köszöni PRIELLE K.-nak a küldött életrajzi adatokat. Cikket ír belőle s teljes lelkéből írja.

Pest, 1858. ápr. 29. Vendégszereplésre hívja, illetve szerződést kínál neki.

Kelet nélkül (1868-ból). *A bajusz* című vígjátékról szól, melyben PRIELLENEM nem tetszik a neki szánt szerep. A művésznő utólag ceruzával jegyezte rá, hogy főképen férjének, SZERDAHELYI-NEM nem tetszett a darab. (A szerző aztán változtatott rajta.) «Az egyetlen vitám — így végzi be — szerep miatt igazgatóságommal. Szerencse, hogy az igazgató egyszersmint a szerző is volt.»¹

Budapest, 1874. jan. 7. PRIELLE panaszolkodó levelére feleli, hogy csak esetlegesség, hogy most kevés szerepet kap; de a szabályzat értelmében állandó műsoron tartja a klasszikus darabokat, melyekben PRIELLENEM nem igen van szerepe s az új eredeti daraboknál figyelembe veszi a szerzők óhajtásait.

Budapest, 1874. jan. 15. Kéri a művésznőt, cáfolja meg a távozásáról szóló hírt.

Budapest, 1874. május 23. A kért szabadságot megadja.

RÁKOSI Jenőhöz.

Budapest, 1876. jan. 3. Egy, a Népszínházban előadott darabjából valamit kihagyott.

Budapest, 1876. ápr. 13. *A háromszéki leányok* című népszin-

¹ Kiadva: Irodalomtört. Közlemények 1909.

művét jótékony célra adta a Népszínház. De mivel tőle nem kértek rá engedélyt, úgy tesz, mint hasonló alkalmakkor szokott: megkéri az őt megillető tantièmeet s ő maga adja oda jótékony célra.

Budapest, 1876. nov. 30. *Kényes Bertók* című darabja előkészületeiről szól.¹

Budapest, 1877. jan. 7. Ugyanezen darab előadásáról.

Kelet nélkül (1877-ből). Ugyanazon tárgyban.

Feleségéhez.

Szatmár, 1865. júl. 7. Értesíti, hogy a vidéki előadások igen jól mennek és sok ünneplésben van része.

A Nemzeti Színház tagjaihoz.

Pest, 1869. szept. 4. Megköszöni a koszorút, mellyel a színház tagjai meglepték.²

II. Szigligetihez írott levelek.

BARABÁS György.

Budapest, 1875. márc. 10. SZIGLIGETI pártfogását kéri a miniszternél.

BERCZIK Árpád.

Pest, 1867. május 15. Mentegeti magát, hogy egy, SZIGLIGETI elleni cikkben nincs része s küldi a lapokban megjelent cáfolatot.

CSIKY Gergely.

Temesvár, 1875. okt. 9. Panaszkodik, hogy nem mehet föl első darabja előadására,³ mert se szabadságot, se helyettest nem kap.

ORSZÁGH Antal.

Páris, 1855. aug. 8. Francia darabokat szállít a színház számára.

PRIELLE Kornélia.

Kelet nélkül (1874-ből). Panaszkodik, hogy régtől nem kap szerepet.

¹ SZIGLIGETI egyetlen darabja, melyet egyenesen a Népszínház számára írt. Színrekerült 1877. jan. 4. BAYER nem említi.

² Az irodalmi anekdoták között.

³ A *jóslat*-ról van szó.

TOLDY Ferenc.

Pest, 1870. dec. 26. Bibliografiai adatokat kér SZIGLIGETITŐL.

***

SZIGLIGETINEK is megvoltak a maga ellenségei, a maga irigyei. Irigyelték tőle a tapsot, melyet megszokott, a sok pályadíjat, melyet megnyert; vádolták, hogy maga akar úr lenni a Nemzeti Színházban, melyet úgyszólván maga volt képes ellátni műsorral. Ha a színház statisztikáján végignézzük, látjuk, hogy mindjárt levetette a műsorról azon drámáit, melyeket nem kísért kellő elismerés s nem nézett meg kellő közönség. Tehát a vád nem igaz. Lehet, hogy volt abban némi visszaélés, hogy annyi darabját adatta néha oly gyors egymásutánban, de utóvégre is emberfölöttit senkitől se kívánjunk. Jogával élt. Egy életen által a színháznak és a színházért dolgozott: otthon érezte magát benne. E leveleknek majdnem mindegyikéből kilátszik, hogy jó ember volt, aki tudott másokkal együttérezni s pártfogolta az író, a színészt, akiben tehetséget látott. A jövő emberét, CSIKY Gergelyt, ő vezette be a színházba. S egy kis ablakon bepillantás esik az otthon emberére is, aki szívesen elüldögél családi körben a MOLNÁR György villányi vörös bora mellett, az a SZIGLIGETI Edvárd, akit odahaza «Jóská»-nak hívtak, amint a feleségéhez szóló levélben írja magát alá.

VÉRTESEY JENŐ.

MAGYAR SZÉPIRODALOM IDEGEN NYELVEN A M. N.
MÚZEUM KÖNYVTÁRÁBAN.

Negyedik közlemény.

JÓKAI MÓR: Erdély aranykora. *Angol.*

246. 'Midst the wild Carpathians. (Az Érdély arány kóra (sic) By Maurus Jokai. Translated by R. Nisbet Bain. London. Chapman & Hall Ld. 1894.

8-r. VII, 263 l. Nyomtatta: Richard Clay & Sons London és Bungay. Jelzete: P. o. hung. 905 a/4.

246a. Ugyanaz. 4. edition. London Jarrold & Sons. É. n.

8-r. Címkép, VII, (2), 163 l. R. Nisbet BAIN fordítása. Jelzete: P. o. hung. 905 00/6.

Német.

247. Die goldene Zeit in Siebenbürgen. Historischer Roman von Maurus Jókai. Aus dem Ungarischen von L. Hofner. Leipzig. Druck und Verlag von Philipp Reclam jun. É. n.

16-r. 323 l. (Universal-Bibliothek 521—23.) 2 példány. Jelzete: L. eleg. g. 811 l. és P. o. hung. 905 a.

Olasz.

248. Il tempo d'oro nella Transilvania. Romanzo di Maurus Jókai. Traduzione dall' Ungherese di Liszka. Milano. Edoardo Sonzogno, editore 1894.

16-r. 206, 2 l. Nyomtatta: u. a. (Biblioteca romantica tascabile. No. 116.) Jelzete: L. eleg g. 258 ad.

JÓKAI MÓR: Erdélyi képek. *Cseh.*

L. 134. sz. a.

Francia.

L. 283. sz. a.

Német.

L. 150., 284. sz. a.

JÓKAI MÓR: Életemből. *Angol.*

L. 132. sz. a.

Francia.

L. 136. sz. a.

Német.

L. 144., 147., 241. sz.

JÓKAI MÓR: Észak honából. *Német.*

249. Aus der Heimat des Nordens. Von Maurus Jókai. Preßburg und Leipzig. Verlag von Carl Stämpfel, 1879.

8-r. (4), 204 l. Nyomtatta: C. F. Wigand, Pozsony. Jelzete: P. o. hung. 905 le.

JÓKAI MÓR: Fekete gyémántok. *Német.*

250. Schwarze Diamanten. Roman in fünf Bänden von Maurus Jókai. Aus dem Ungarischen übersetzt von Eduard Glas. Leipzig. Druck und Verlag von Philipp Reclam jun. É. n.

16-r. 576 l. (Universal-Bibliothek 4781—85.) Jelzete: L. eleg. g. 811 l.

JÓKAI MÓR: Felfordult világ. *Német.*

251. Verkehrte Welt. Roman von Maurus Jókai. Berlin. Verlag von Otto Janke. É. n.

8-r. (4), 208 l. Nyomtatta: Berliner Buchdr. A.-G. (Collection O. Janke.) Jelzete: P. o. hung. 905 kc.

252. Tollhäuslerwirthschaft. Humoristischer Roman von Maurus Jókai. Vierte Auflage. Berlin. Verlag von Otto Janke. É. n.

8-r. (4), 208 l. Nyomtatta: Berliner Buchdr. A.-G. (Collection Otto Janke.) Jelzete: P. o. hung. 905 oy.

JÓKAI MÓR: Fortunátus Imre. (Hangok a vihar után.) *Cseh.*

253. Emerich Fortunát. Dennik starého pána z roku 1522. Od Morice Jókai. Z maďarského přeložil František Brábek. V Praze. Nákladem knihkupectvi I. L. Kobrova. É. n.

16-r. 66 l. (Ústředni knihovna. Sešit 14.) Jelzete: L. eleg. g. 555 ga.

JÓKAI MÓR: Föld felett és víz alatt. *Német.*

L. 141. sz. a.

JÓKAI MÓR: Gazdag szegények. *Német.*

254. Die reichen Armen. Humoristischer Roman von Maurus Jókai. Autorisierte deutsche Bearbeitung von Ludwig Wechsler. Berlin. Verlag von Otto Janke. É. n.

8-r. (4), 300 l. Nyomtatta: Berliner Buchdr. A.-G. (Collection O. Janke.)
Jelzete: P. o. hung. 905 ox.

JÓKAI MÓR: Görögütz. I., II. rész. *Német.*

255. Auf höheren Befehl. Roman von Maurus Jókai. Deutsche Bearbeitung von Ludwig Wechsler. Leipzig. Greuell u. Franke. 1888.

8-r. (4), 240 l. Nyomtatta: Schmidt & Baumann, Leipzig-Reudniz.
Jelzete: P. o. hung. 995 pb.

256. Das geheime Goldland. Roman von Marcus (*sic*) Jókai. Mannheim. Druck und Verlag von J. Bensheimer, 1893.

8-r. 268 l. Jelzete: P. o. hung. 905 pm/1.

256a. Ugyanaz. 1910. Buchverlag fürs Deutsche Haus, Berlin.

8-r. 291 l. Nyomtatta: Deutsche Buch- und Kunstdruckerei G. m. b. H., Zossen. Bevezette W. M. (Die Bücher des deutschen Hauses. 108.) Jelzete: L. eleg. g. 282.

JÓKAI MÓR: Görögütz. III. rész. Samyl fia. *Német.*

257. Ein Fürstensohn. Erzählung von Maurus Jókai. Autorisierte deutsche Bearbeitung von Ludwig Wechsler. Verlag von Otto Janke. É. n.

8-r. (4), 148 l. Nyomtatta: Buchdr. A.-G. des Lese-Vereins. (Collection Otto Janke.) Jelzete: P. o. hung. 905 pi.

JÓKAI MÓR: Hangok a vihar után. *Angol.*

L. 166. sz. a.

Cseh.

L. 253. sz. a.

Német.

L. 167., 307., 208. sz. a.

Olasz.

L. 168. sz. a.

JÓKAI MÓR: Hétköznapiak. *Német.*

258. Lebenswirren. Roman von Maurus Jókai. Aus dem Ungarischen von Ludwig Wechsler. Berlin. Verlag von Otto Janke. É. n.

8-r. (4), 256 (1) l. Nyomtatta: Berliner Buchdr. A.-G. (Collection Janke.)
Jelzete: P. o. hung. 905 pl.

JÓKAI MÓR: Hős Pálffy. (Szinművek.) *Német.*

259. Held Pálffy. Dramatische Scenen in drei Bildern von Maurus Jókai. In deutscher Übertragung von J. Schnitzer. Budapest, C. Grill. 1879.

8-r. 52 l. Nyomtatta: Franklin-társ. Verses fordítás. Jelzete: P. o. hung. 905 ky.

JÓKAI MÓR: I love you. (Dekameron.)

260. Ungarische Bücher für das Volk. II. I love you. Nach dem Ungarischen des Moritz Jókai. Pest, 1863. Druck und Verlag von Emerich Bartalits. 16-r. 47 l. Jelzete: P. o. hung. 457.

JÓKAI MÓR: Kassári Dániel. (Napraforgók.)

261. Zwischen Zweien die Dritte. Humoristische Erzählung von Maurus Jókai. Autorisierte deutsche Bearbeitung von Ludwig Wechsler. Berlin. Verlag von Otto Janke. É. n.

8-r. (4), 135 l. Nyomtatta: Berliner Buchdr. A.-G. (Collection O. Janke.) Jelzete: P. o. hung 905 ow.

JÓKAI MÓR: Kárpáthy Zoltán. *Finn.*

262. Zoltán Kárpáthy. Romaani. Kirjoittanut Mauri Jókai. Unkarin kielestä suomensi Niilo E. Wainio. Porvoossa, Werner Söderström (1890.)

8-r. 451, 1 l. Nyomtatta: Suomalaisen Kirjallisuuden Seuran Kirjapaino, 1890, Helsingissä. A külső borítékon 1891. évszám áll. Jelzete: P. o. hung. 905 as.

Német.

262. bis Zoltán Kárpáthy. Roman von Moritz Jókai. Aus dem Ungarischen übersetzt von Eduard Glas. 1—4. Band. Pest. Verlag von Gustav Emich. 1860.

8-r. 4 köt. VII, 1, 216; 4, 186; 4, 221; 4, 116 l. (Belletristisches Lesekabinett. Lief. 29—39.) Jelzete: P. o. hung. 1069 d.

262 bis a. Ugyanaz. Budapest. Verlag des Athenäum. 1878.

8-r. 4 köt. VIII, 216; (4), 186; (4), 221; (4), 116 l. Jelzete: P. o. hung. 905 ic.

262 bis b. Ugyanaz. Leipzig. Druck u. Verlag von Philipp Reclam jun. É. n.

16-r. 580 l. A fordító előszavával. (Universal-Bibliothek 121—25.) Jelzete: L. eleg. g. 811 l.

JÓKAI MÓR: Kedves atyafiak. (Népvilág.) *Holland.*

263. Lieve Olvedverwanten. Hongaarsche tvestanden naar Maurus Jókai door A. Zeegers. Arnhem. H. w. Van Marle.

8-r. 125 l. (Ny. 1874.) Jelzete: P. o. hung. 905 am.

JÓKAI MÓR: Két menyegző. (Virradóra.) A hittagadó. (Milyenek a férfiak?) *Német.*

264. Die feindlichen Nachbarn. Der Henegat. Von Maurus Jókai. Aus dem Ungarischen von Ludwig Wechsler. Berlin. Otto Janke. É. n.

8-r. (4), 132 l. Nyomtatta: Berliner A.-G. (Collection O. Janke.) Jelzete: P. o. hung. 905 on.

JÓKAI MÓR: Kétszer kettő négy. (Őszi fény.) *Német.*

265. Zweimal zwei sind vier. Der Weltfahrer. Von Maurus Jókai. Autorisierte deutsche Bearbeitung von Ludwig Wechsler. Berlin. Verlag von Otto Janke. É. n.

9-r. (4), 136 l. Nyomtatta: Berliner Buchdr. A.-G. (Collection O. Janke.) Tartalma: 1. Zweimal zwei sind vier. (Kétszer kettő — négy. Őszi fény.) — 2. Der Weltfahrer. (A világlátott fiú. Napraforgók.) Jelzete: P. o. hung. 905 kl.

JÓKAI MÓR: Kis királyok. *Német.*

266. Kleine Könige. Roman von Maurus Jókai. Berlin, 1886. Otto Janke.

8-r. 5 köt. (4), 205, (2); (4), 200, (2); (4), 238, (2); (4), 226, (2); (4), 184 (2) l. Nyomtatta: Berliner Buchdr. A.-G. Jelzete: P. o. hung. 905 gc.

JÓKAI MÓR: Láda, jösz-te, kérnek. (Még egy csokrot.) *Német.*

267. Geldtruhe, man wirbt um dich! Erzählung von Maurus Jókai. C. Daberfow's Verlag in Wien. É. n.

8-r. Szerző arcképe, 40 l. Nyomtatta: Köhler & Hamburger u. o. A fordítás, kiadó jegyzete szerint, Margaretha HEKSCH munkája s *Aus Ungarns Novellenschatz* c. kötetből való. Allgemeine National-Bibliothek. 135.) Jelzete: L. eleg. g. 531 at.

JÓKAI MÓR: Lenczi fráter. *Német.*

268. Ein genialer Narr. Humoristischer Roman von Maurus Jókai. Autorisierte deutsche Bearbeitung von Ludwig Wechsler. Berlin. Verlag von Otto Janke. É. n.

8-r. (4), 144 l. Nyomtatta: Berliner Buchdr. A.-G. (Collection O. Janke.) Jelzete: P. o. hung. 905 pj.

JÓKAI MÓR: Magnéta. *Német.*

269. Magneta. Roman von Maurus Jókai. Autorisierte Übersetzung von Ludwig Wechsler. Leipzig. W. Schumann's Verlag.

8-r. (4), 150 l. Nyomtatta: Schwarz & Schwen, Erfurt. Jelzete: P. o. hung. 905 px/1. Ugyanez a kiadás megjelent továbbá mint a Roman-Galerie für Salon und Reise 11. kötete is. Jelzete: L. eleg. g. 710 d.

270. Ugyanaz. Aus dem Ungarischen übersezt von C. Langsch. Breslau. Schlesische Buchdruckerei v. S. Schottlaender. 1896.

8-r. 201 l. (Unterwegs u. Daheim.) Jelzete: P. o. hung. 905 nf.

JÓKAI MÓR: Megtörtént regék. *Cseh.*

L. 134. sz. a.

Német.

L. 148. sz. a.

JÓKAI MÓR: Mesék és regék. *Német.*

L. 128., 143. sz. a.

JÓKAI MÓR: Még egy csokrot. *Német.*

L. 149., 210., 267. sz. a.

JÓKAI MÓR: Milyenek a férfiak. *Angol.*

L. 131. sz. a.

Cseh.

L. 134. sz. a.

Német.

L. 169., 264. sz. a.

JÓKAI MÓR: Milyenek a nők. *Cseh.*

L. 134. sz. a.

Eszperantó.

L. 135. sz. a.

Német.

L. 138., 142., 148., 188., 229. sz. a.

JÓKAI MÓR: Minden poklokon keresztül. *Német.*

271. Durch alle Hölle. Historischer Roman von Moriz Jókai. Mit einem biographischen Beitrag und dem Portrait des Verfassers. Breslau. S. Schottlaender. 1885.

8-r. Címkép, (4), 275 l. Jelzete: P. o. hung. 905 kk.

271a. Ugyanaz. Zweite Auflage. Breslau. Schlesiſche Buchdruckerei von S. Schottlaender, 1898.

8-r. (4), 275 l. Jelzete: P. o. hung. 905 ki.

JÓKAI MÓR: Mire megvénülünk. *Angol.*

272. Debts of honour. A novel translated by Arthur B. Yolland. By Maurus Jókai. 3. edition. London. Jarrold & Sons. 1900.

8-r. Címkép, (8), 417 l. DUNAY Zoltán közreműködésével készült fordítás. Jelzete: P. o. hung. 905 ⁰⁰/₅.

Német.

273. Nach zehn Jahren. Roman von Maurus Jókai. Übersetzt von Ludwig Wechsler. Leipzig. Demich's Verlag. 1885.

8-r. 2 köt. 247, (1); 281, (2) l. Nyomtatta: Oswald Schmidt, Rednitz-Leipzig. Jelzete: P. o. hung. 905 lv.

JÓKAI MÓR: Napraforgók. *Német.*

L. 143., 151., 261., 265. sz. a.

JÓKAI MÓR: Negyven év viszhangja. *Német.*

274. Die Zonen des Geistes von Moriz Jókai. Wien und Teschen, K. k. Hofbuchhandlung Karl Prohaska. 1884.

16-r. VI, 182 l. Nyomtatta: u. a. Teschen. Az eredetinek nem teljes fordítása. (Salon-Bibliothek.) Jelzete: P. o. hung. 905 ny.

JÓKAI MÓR: Népvilág. *Angol.*

L. 133. sz. a.

Holland.

L. 263. sz. a.

Német.

L. 147., 190. sz. a.

JÓKAI MÓR: Névtelen vár. *Német.*

275. Das namenlose Schloß. Roman von Maurus Jókai. Dritte Auflage. Berlin. Otto Janke. É. n.

8-r. (4) 319, (1) l. Nyomtatta: Berliner Buchdr. A.-G. (Collection Janke.) Képekkel. Jelzete: P. o. hung. 905 me.

276a. U. a. 3 edition. London. Jarrold & Sons. 1898.

8-r. VIII, 312 l. Nyomtatta: u. a. London. Jelzete: P. o. hung. 905 oz/2.

JÓKAI MÓR: Nincsen ördög. *Angol.*

276. Dr. Dumány's wife. A romance. By Maurus Jókai. Translated from the Hungarian by F. Steinitz. Cassel & company ltd. London, Paris & Melbourne. 1891.

8-r. VIII, 312 l. Nyomtatta: u. a. London. Jelzete: P. o. hung. 905 oz.

277. U. a. Or «there is no devil» alcimmel. New-York. Cassel publishing company. É. n.

8-r. VI, 307 l. Nyomtatta: The Mershon company press, Rahway N. Y. (Cassel's sunshine series III.) Jelzete: P. o. hung. 905 jg.

JÓKAI MÓR: Novellák. *Angol.*

L. 232. sz. a.

Német.

L. 137., 145., 146., 230., 238. sz. a.

JÓKAI MÓR: Oceánia. *Angol.*

L. 132. sz. a.

Német.

278. Oceanien. Die Geschichte eines untergegangenen Welttheiles von Maurus Jókai. Berlin. Verlag von Otto Janke. É. n.

8-r. (4), 128 l. Nyomtatta: Berliner Buchdr. A.-G. (Collection O. Janke.) 2 példány. Jelzete: P. o. hung. 905 pe és 905 kg.

JÓKAI MÓR: Öreg ember nem vén ember. *Német.*

279. Ein bejahrter Mann ist kein alter Mann. *Enträumter Roman in vier Abtheilungen.* Von Maurus Jókai. Autorisierte Übersetzung von Dr. Béla Diósy. Wien. Spielhagen & Schurich. Budapest. Sachs & Pollák. 1900.

8-r. 205 l. Nyomtatta: S. Márkus, Budapest. Jelzete: P. o. hung. 905 a/9.

JÓKAI MÓR: Őszi fény. *Angol.*

L. 132. sz. a.

Német.

L. 144., 149., 265. sz. a.

JÓKAI MÓR: Párbaj Istennel. *Cseh.*

280. Moric Jokai. Souboj s bohem. Z maďarstiny přeložil G. N. Mayerhoffer. V Praze. Knihotiskárna. F. Šimáček. 1894.

16-r. 64 l. (Levné svazky novel 29.) Jelzete: L. eleg. g. 776 l.

JÓKAI MÓR: Péter Péter. *Dán.*

281. Jdalia. Roman af Maurus Jókai København. Trykt og forlagt af Jul. Hansen. 1903.

8-r. 2, 154 l. (Folkets bibliotek. No. 1.) Jelzete: L. eleg. g. 261 ac.

Német.

281 bis. Weibertüfte. Roman von Maurus Jókai. Deutsch von Ludwig Wechsler. Berlin. Eisenach. Leipzig. Hermann Hilgers Verlag. É. n.

8-r. 128 l. Nyomtatta: Oscar Brandstetter, Leipzig. Életrajzzal és E. RANZENHOFER képeivel. (Kürschners Bücherschatz No. 52.) Jelzete: L. eleg. g. 562 y.

Tót.

282. Péter Peter. Román od Morica Jókai. Preložil Gustáv Izák. Turč. Sv. Martin. Nákladom Gustáva Izáka. 1883.

16-r. (4), 184 l. Nyomtatta: Knihtlačarski učastinárski spolok. U. o. (Románová bibliotéka. Dielu I. svázok 2.) Jelzete: L. eleg. g. 260 h.

JÓKAI MÓR: Petki Farkas leányai. (Erdélyi képek.) *Francia.*

283. Maurice Jókai. Réve et vie. Traduction du prince Bojidar Karageorgevitch. Paris. E. Dentu éditeur. 1894.

32-r. (8), 116 l. Nyomtatta: Edouard Guillaume 1893 jan. 25. (Petite Collection Guillaume.) Illusztrálta L. MAROLD. Jelzete: P. o. hung. 905 ps.

Német.

284. Die Töchter des Wolfgang Petki. Von Maurus Jókai. C. Daberfom's Verlag in Wien. É. n.

8-r. 52 l. Nyomtatta: Fr. Winiker & Schickardt, Brünn. A fordítás, a kiadó megjegyzése szerint, Albert KAPOSÍ munkája s a *Blüten aus dem Osten*

c. 1884-ben megjelent kötetből van átvéve. (Allgemeine National-Bibliothek 174.) Jelzete: L. eleg. g. 531 at.

JÓKAI MÓR: Politikai divatok. *Német.*

285. Andere Zeiten, andere Männer. Roman von Maurus Jókai. Zweite Auflage. Berlin. Otto Janke. É. n.

(4), 308 l. Nyomtatta: Berliner Buchdr. A.-G. (Collection O. Janke.) Jelzete: P. o. hung. 905 lt.

JÓKAI MÓR: Rab Ráby. *Angol.*

286. The strange story of Rab Raby by Maurus Jókai. 3. edition. London, Jarrold & Sons. é. n.

8-r. Címkép, XIII, 370 l. Nyomtatta: u. a. Norwich. Bevezetés Emil REICHTÖL. Jelzete: P. o. hung. 905 oo/11.

Német.

287. Rab Ráby. Roman in drei Bänden von Maurus Jókai. Brestburg und Leipzig. Verlag von Carl Stampfel. 1880.

8-r. 3. köt. (4), 247; (4), 246; (4), 304 l. Nyomtatta: Carl Angermayer, Pressburg. JANKÓ János rajzaival. Jelzete: P. o. hung. 905 km.

JÓKAI MÓR: Rákóczi fia. *Német.*

288. Fürstenblut. Roman von Maurus Jókai. Ausschließlich ermächtigte deutsche Bearbeitung von Ludwig Wechsler. 1843. Druckerei und Verlagshaus Stuttgart, Dr. Foerster & Cie.

8-r. 2 köt. (4), 272, (2); (4), 279, (2) l. Jelzete: P. o. hung. 905 kw.

JÓKAI MÓR: Rútak rújtja. (Virradóra.) *Német.*

289. Maurus Jókai. Die Allerhäßlichste. Autorisierte Übertragung von Ludwig Wechsler. Berlin. Hugo Steinitz Verlag. É. n.

8-r. 152 l. Nyomtatta: A. Seydel & Cie. Jelzete: P. o. hung. 905 ood.

JÓKAI MÓR: Sirkő-album. *Német.*

290. Ein Verhängnis. Roman von Maurus Jókai. Deutsch von Ludwig Wechsler. Berlinische Verlagsanstalt. Berlin. É. n.

8-r. 202 l. Nyomtatta: G. A. Brodmann, Erfurt. Jelzete: P. o. hung. 905 a/10.

JÓKAI MÓR: Szabadság a hó alatt. *Angol.*

291. The green book or freedom under the snow. A novel by Maurus Jókai. 3. edition. London. Jarrold & sons. 1897.

8-r. Címkép, VI, 470 l. Nyomtatta: u. a. Norwich, Yarmouth és London. Ford. Mrs. WAUGH (Ellis WRIGHT.) Jelzete: P. o. hung. 905 oo/2.

Francia.

292. Le tapis vert. Imité de Maurice Jókai par Louis Ulbach. Paris G. Calmann Lévy éditeur. 1880.

8-r. (6), IV, 384 l. Nyomtatta: Mazereau, Tours. (Bibliothèque contemporaine.) Rövid életrajzi vázlattal. A regény első része. A második részt l. a következő sz. a. Jelzete: P. o. hung. 905 ks.

293. Le mariage de Pouchkine. Imité de Maurice Jókai par Louis Ulbach. Paris, Calmann Lévy, éditeur. 1891.

8-r. 4, 354 l. Nyomtatta: E. Mazereau. Tours. (Nouvelle Collection Michel Lévy.) A regény II. részének átdolgozása. Elejét l. az előző sz. a. Jelzete: P. o. gall. 1615 e.

Német.

294. Die Freiheit unter dem Schnee oder das grüne Buch. Historischer Roman von Maurus Jókai. Preßburg und Leipzig. Verlag von Carl Stämpfel, 1879.

8-r. 2 köt. (4), 221, (2); (4), 265, (3) l. Nyomtatta: C. F. Wigand, Pressburg. Jelzete: P. o. hung. 905 lk.

JÓKAI MÓR: Százszorszések. (Dekameron.) *Német.*

295. Ungarische Bücher für das Volk. I. Khan Karadsin. Nach dem Ungarischen des Moritz Jókai. Pest, 1863. Druck und Verlag von Emerich Bartalits.

16-r. 29 l. Jelzete: P. o. hung. 457.

JÓKAI MÓR: Szegény gazdagok. *Angol.*

296. The poor and the rich. A romance translated by R. Nisbet Bain. By Maurus Jókai. 3. edition. London, Jarrold & sons. 1900.

8-r. Cimkép, V, 423 l. Jelzete: P. o. hung. 905 00/10.

Dán.

297. De fattige Rige. Roman af Maurus Jókai. Med Forfatterens Tilladelse overfæt af Agel Danckier. Kjøbenhavn. Immanuel Née's Forlag 1874.

8-r. Arckép, 544 l. Nyomtatta: C. Ferslew & Co. (Udvalgte Romaner I. köt.) Életrajzi vázlattal. Jelzete: P. o. hung. 905 ot.

Német.

298. Die armen Reichen. Roman von Maurus Jókai. Vierte Auflage. Berlin. Otto Janke. É. n.

8-r. (4), 286, (2) l. Nyomtatta: Berliner Buchdr. A.-G. (Collection Janke.) Jelzete: P. o. hung. 905 ln.

Svéd.

299. De fattiga rika. Roman af Maurus Jókai. Öfversättning af Karl Hemgren. Stockholm. Albert Bonniers förlag. (1875.)

8-r. (2), 436 l. Jelzete: P. o. hung. 905 lo.

JÓKAI MÓR: Szeretve mind a vérpadig. *Német.*

300. Geliebt bis zum Schaffot. Historischer Roman aus der Rakóczy-Zeit von Maurus Jókai. Berlin, 1883. Verlag von Otto Janke.

8-r. 3 köt. (4), 309; (4), 338, (1); (4), 383 (1) l. Nyomtatta: Berliner Buchdr. A.-G. Jelzete: P. o. hung. 905 nt.

300a. U. a. Zweite Auflage. Berlin. Verlag von Otto Janke. É. n.

8-r. (4), 488 l. Nyomtatta: Berliner Buchr. A.-G. Jelzete: P. o. hung. 905 nu.

300. bis Amato fino al patibolo. Romanzo ungherese di Maurus Jókai. Terzo migliaio. Milano, Fratelli Treves. 1899.

8-r. VII, 322, 1 l. 1899. szeptemberéről keltezett életrajzi bevezetéssel E. Z.-tól. (Biblioteca amena. N. 562.) Jelzete: L. eleg. g. 258 al.

JÓKAI MÓR: Szélcsend alatt. *Cseh.*

L. 134. sz. a.

Német.

L. 139., 148., 225. sz. a.

JÓKAI MÓR: Szingmüvek. *Német.*

L. 259. sz. a.

JÓKAI MÓR: Szomorú napok. *Angol.*

301. The day of wrath. Translated from the hungarian by R. Nisbet Bain. By Maurus Jókai. London, 1900. Jarrold and sons.

8-r. Címkép, 352 l. Nyomtatta: Jarrold and sons Norwich és London. Jelzete: P. o. hung. 905 oo/9.

Német.

302. Traurige Tage. Roman aus dem Ungarischen von Maurus Jókai. Berlin, 1875. Verlag von Otto Janke.

8-r. 2 köt. (4), 230; (4), 240 l. Nyomtatta: C. Schwabe. Jelzete: P. o. hung. 905 h.

302a. Ugyanaz. Zweite Auflage. Berlin. Verlag von Otto Janke. É. n.

8-r. (4), 260 l. Nyomtatta: Berliner Buchdr. A.-G. (Collection Otto Janke.) Jelzete: P. o. hung. 905 ha.

303. Traurige Tage. Roman von Maurus Jókai. Aus dem Ungarischen von Sigm. Brödn. Leipzig. Druck und Verlag von Philipp Neclam jun. É. n.

16-r. 260 l. (Universal-Bibliothek. 581—83.) Jelzete: L. eleg. g. 811 l.

JÓKAI MÓR: Targallyak. *Cseh.*

L. 134. sz. a.

Német.

L. 142., 144., 145., 164., 218., 310. sz. a.

JÓKAI MÓR: Tégy jót. *Német.*

304. Schicksalstücke. Roman von Maurus Jókai. Autorisierte Übertragung von Ludwig Wechsler. 1896. Verlag von Rob. Frieße. Leipzig.

8-r. 227 l. Nyomtatta: C. G. Röder. (Sammlung moderner Belletristik ausländischer Autoren. I. 1—2.) Jelzete; P. o. hung. 905 oob.

305. Zwei Chen. Roman von Maurus Jókai. Autorisierte Übersetzung von Oskar von Krücken. Berlin. J. Gnadenfeld u. Comp. É. n.

8-r. 187 l. A kötet végén: Die weisse Dame. (Bacsó Tamás. A magyar elődökből) c. elbeszélés. Jelzete: P. o. hung. 905 cb.

JÓKAI MÓR: Törökvilág Magyarországon. *Angol.*

306. The slaves of the Padishah... A romance by Maurus Jókai. Translated... by R. Nisbet Bain. Authorised version. London. Jarrold & sons. 1903.

8-r. Címkép, 384 l. Nyomtatta: u. a. Norwich. Jelzete: P. o. hung. 905 jl.

Német.

307. Türkenwelt in Ungarn. Frei nach dem Ungarischen des Jókai. Von Wilhelm Chezy. Wien. 1855. Druck und Verlag von J. Ludwig & N. Zang.

8-r. 323 l. Illusztrálva. Jelzete: P. o. hung. 905 mv.

308. Die Türken in Ungarn. Historischer Roman von Maurus Jókai. Autorisierte Übersetzung aus dem Ungarischen von Ludwig Wechsler. Berlin. 1884. Verlag von Otto Janke.

8-r. 3 köt. VIII, 250, (2); (4), 264, (2); (4), 242, (2.) Nyomtatta: Berliner Buchdr. A.-G. Jelzete: P. o. hung. 905 my.

JÓKAI MÓR: Történetek egy ócska kastélyban. (Dekameron.)

Német.

309. Geschichten aus einem alten Schloß. Von Maurus Jókai. C. Daberkow's Verlag in Wien. É. n.

8-r. ? l. Nyomtatta: Köhler & Hamburger. U. o. A fordítás, a kiadó megjegyzése szerint, Alexander F. HEKSCH munkája s e fordítónak *Aus Ungarns Novellenschatz* c. kötetéből való. (Allgemeine National-Bibliothek. 143.) Jelzete: L. eleg. g. 531 at.

310. Die unsichtbare Sängerin. Das Faustpfand. Zwei Novellen von Maurus Jókai. Aus dem Ungarischen übersetzt von Hermine Farkas. Leipzig. Druck und Verlag von Philipp Reclam jun. É. n.

16-r. 102 l. (Universal-Bibliothek 5031.) A 2. elbeszélés eredeti címe: Az egyhuzzasos leány. (Targallyak.) Jelzete: L. eleg. g. 811 l.

311. Ungarische Bücher für das Volk. IV. Auf meinem Schlosse. Nach

dem Ungarischen des Moritz Jókai. Pest, 1863. Druck und Verlag von Emeric Bartalits.

16-r. 57, 1 l. Jelzete: P. o. hung. 457.

JÓKAI MÓR: Trenk Frigyes. *Német.*

312. Ein entgleister Stern. Roman von Maurus Jókai. Mit des Verfassers ausschließlicher Ermächtigung in's Deutsche übertragen von Ludwig Wechsler. Leipzig. 1895. Verlag von Rob. Frieße.

8-r. 217 l. Nyomtatta: C. G. Röder, u. o. Jelzete: P. o. hung. 905 a/5.

312a. Ugyanaz. 3. Auflage. Leipzig. Verlag moderner Belletristik.

8-r. 216 l. Jelzete: P. o. hung. 905 kx/4.

JÓKAI MÓR: Újabb elbeszélések. *Német.*

L. 144. sz. a.

JÓKAI MÓR: Vadon virágai. *Angol.*

L. 133. sz. a.

Német.

L. 138., 140., 142., 149., 150. sz. a.

JÓKAI MÓR: Valahány ház, annyi szokás. (Árnyképek.) *Német.*

313. Die Leibeigenen. Von Maurus Jókai. (Otto Weber Verlag. Heilbronn a. Neckar. É. n.

8-r. 127 l. Nyomtatta: u. a. Illusztrálva. (Weber's moderne Bibliothek. No. 91.) Jelzete: L. eleg. g. 827.

JÓKAI MÓR: Van még új a nap alatt. *Német.*

L. 144. sz. a.

JÓKAI MÓR: Vándoroljatok ki! (Árnyképek.) *Német.*

314. Wandert aus. Erzählung von Maurus Jókai. Mit des Verfassers ausschließlicher Ermächtigung ins Deutsche übertragen von Ludwig Wechsler. Berlin. Verlag von Otto Janke. É. n.

8-r. (4), 134, (2) l. Nyomtatta: Berliner Buchdr. A.-G. (Collection Otto Janke.) Jelzete: P. o. hung. 905 pg.

JÓKAI MÓR: Véres könyv. *Cseh.*

L. 172. sz. a.

Német.

L. 138., 140., 142., 144., 145., 173. sz. a.

JÓKAI MÓR: Virradóra. *Cseh.*

L. 134., 191. sz. a.

Német.

L. 145., 209., 264., 289. sz. a.

JÓSIKA MIKLÓS összes művei. *Német.*

315. Nicolaus Jósika's sämtliche Werke. Pesth 1839—1844. Verlag von Gustav Heckenast.

8-r. 17 köt. Ny. 1—8. B. G. Teubner, 9—12. Breitkopf und Härtel, Leipzig.

1—3. Theil. Der Letzte Batori. Übersetzt von W. Schwarz. 1839. 3 köt. VIII, 226; (4), 223, (2); (4), 239 l. (Az utolsó Batori.)

4. Theil. Novellen und Erzählungen. Übersetzt von Hermann Klein. Erster Theil. 1839.

(2), 208 l. Tartalma: Decebal. (D. Élet és tündérhon.) — Die treuen Ungetreuen. (A hűtlen hív. U. o.) — Das Suttin. (A Szuttin. U. o.)

5—6. Theil. Abafi. Übersetzt von Hermann Klein. 1839.

2 köt. (2), 208; (4), 212 l.

7—8. Band. Die Leichtsinigen, Übersetzt von Hermann Klein. 1839

2 köt. (4), 173; (4), 141 l. (A könnyelműek.)

9—12. Theil. Die Böhmen in Ungarn. Übersetzt von Hermann Klein. 1840.

4. köt. XII, 13—242, (2); (4), 250, (2); 227, (2); 188, (2) l. (A csehok Magyarországon.)

(13. Band.) Novellen und Erzählungen. Zweiter Theil. 1841.

(4), 196 l. Tartalma: Der Genius des Friedens. (A béke nemtője. Szív rejtelméi.) — Das Zauberblümlein. (Bájvirág. Élet és tündérhon.) — Die Tochter des Beduinen. (A beduin leánya. U. o.) — Die Perle der Mohilen. (A mohilok gyöngye. U. o.)

14—17. Band. Zrinyi, der Dichter. Übersetzt von G. Treumund. 1844.

4 köt. (6), 144 (2); (4), 198, (2); (4), 182, (2); (4), 180 (2) l. (Zrinyi a költő.) Jelzete: az 1—12, 14—17. köt. P. o. hung. 909 d. és a 13. köt. 909 dm.

JÓSIKA MIKLÓS. Abafi. *Német.*

L. 315. sz. a.

316. Abafi, von Nikolaus Jósika. Aus dem Ungarischen übersetzt und mit Anmerkungen versehen von G. Treumund. Neue wohlfeile Ausgabe. Pest. 1855. Carl Edelman.

8-r. 2 köt. XX, 215; (2), 214 l. Fordító valódi neve Gustav STEINACKER.¹ Nyomtatta: B. Tauchnitz jun. Jelzete: P. o. hung. 909 df.

317. Abafi, Roman von Nikolaus Jósika. Aus dem Ungarischen von Adolf Weilheim, Leipzig. Druck und Verlag von Philipp Reclam jun. É. n.

¹ V. ö. Jósika-ünnepély. Budapest, 1897. 14 l.

16-r. 168 l. Rövid életrajzzal a fordítótól. (Universal-Bibliothek. 1134—35.)
Jelzete: L. eleg. g. 811 l.

JÓSIKA MIKLÓS. A csehek Magyarországon. *Német.*

L. 315. sz. a.

JÓSIKA MIKLÓS. A hűtlen hív. (Élet és tündérhon.) *Cseh.*

318. Mikuláša Jósika. Nevěrní věrní. Z maďarštiny přeložil Gustav Narcis Mayerhoffer. V Praze. Knihtiskárna F. Šimáček, nakladatelé. 1894.
16-r. 80 l. (Levné svazky novel 12.) Jelzete: L. eleg. g. 776 l.

JÓSIKA MIKLÓS. A könyelműek. *Német.*

L. 315 sz. a.

JÓSIKA MIKLÓS. A szegedi boszorkányok. *Német.*

319. Die Hexen von Szegedin. Roman von Baron Nicolaus Jósika.
Wurzen. Verlag=Comptoir. 1863.

3 köt. (4), 195; (4), 196; (4), 171 l. (Europäische Bibliothek XIII.
Serie 1—3.) Jelzete: P o. hung. 909 dh.

JÓSIKA MIKLÓS. Az isten ujjá. (Regényes képleték.) *Német.*

320. Ungar und Spanierin. Roman von Nicolaus Jósika. Frei nach dem Ungarischen bearbeitet von Emerich Kovács. Grimma und Leipzig. Druck und Verlag des Verlag=Comptoirs 1851.

8-r. 2 köt. IV, 208; (2), 207 l. Ny. Verlag=Comptoir Wurzen. Igen szabad, bővített, átdolgozás, melyet SZINNYEI szerint JÓSIKA nem fogadott el sajátjának.¹ Jelzete: P. o. hung. 909 dv.

JÓSIKA MIKLÓS. Az utolsó Bátor. *Német.*

L. 315. sz. a.

JÓSIKA MIKLÓS. Élet és tündérhon. *Cseh.*

L. 318. sz. a.

Német.

L. 315. sz. a.

JÓSIKA MIKLÓS. Jósika István. *Német.*

321. Stephan Jósika. Historischer Roman von Nikolaus Jósika. In's Deutsche übertragen von Julie Jósika. Leipzig, Arnoldische Buchhandlung. 1851.

5 köt. (4), 216; (4), 227; (4), 236; (4), 225; (4), 238 l. Nyomtatta:
Alexander Wiede u. o. Jelzete: P. o. hung. 909 dr.

JÓSIKA MIKLÓS. Jő a tatár. *Angol.*

322. 'Neath the hoof of the Tartar or the scourge of God. By

¹ Magyar írók. V: 664—65.

Baron Nicolas Jósika. Abridged from the hungarian by Selima Gaye. With preface of R. Nisbet Bain and photogravure portrait of the author. London. Jarrold & Sons. 1904.

8-r. Arckép, 322 l. Nyomtatta: u. a. Norwich. Rövidített átdolgozás, életrajzi bevezetéssel. Jelzete: P. o. hung. 909 dt.

JÓSIKA MIKLÓS. Zrínyi a költő. *Német.*

L. 315. sz. a.

JUSTH ZSIGMOND. A puszta könyve. *Francia.*

323. Sigismond de Justh. Le livre de la Poustá. Traduit du hongrois par Guillaume Vautier. Paris, Paul Ollendorff. 1892.

8-r. (6), 263, (2) l. Nyomtatta: Chamerot et Renouard u. o. Jelzete: P. o. hung. 909 en.

JUSTH ZSIGMOND. ? *Cseh.*

324. Justh Zsigmond. Nazarénští. Z maďarštiny přeložil Gustav Narcis Mayerhoffer. V Praze. Knihtiskárna F. Šimáček, nakladatelé. 1896.

16-r. 95 l. (Levné svazky novel 67.) Jelzete: L. eleg. g. 776 l.

GULYÁS PÁL.

A RÁKÓCZI-KÖNYVTÁR ÉS KATALOGUSA.

(Hetedik közlemény.)

20. *Rerum Hungaricarum Scriptores Varij, historici, Geographici.*¹
21. Johannis Wolffij Lectionum memorabilium Tomi 2.²
22. Pauli Jovii Elogia Virorum bellica virtute illustrium & vitæ eorundem.³
23. Pauli Jovii opus.⁴
24. Ejusdem [scil. Pauli Jovii] vitæ Imperatorum [Turc.] & Elogia Virorum doctorum.⁵
25. Theatrum vitæ humanæ Zvingeri.⁶
26. *Bonfus de rebus hungaricis.*⁷
27. Polyantha Langij.⁸

¹ Ex veteribus plerique, sed iam fugientibus iditionibus revocati. Quidam nunc primum editi. (BONGARSIVS Jakab kiadása.) Francofurti, 1600. 2-r. Ott szerepel a sárospataki főiskolától 1686. dec. 7-én elvett könyvek között (Sárosp. Ref. Lapok. 1909. 499. l. 35. sz.)

² & reconditarum. centenarii XVI. cum indice Ioan. Ioc. Linsii. Lavingæ, 1600—1608. 2 vol. in-fol. A 2-ik kötet ma is megvan. Jelzete: ZZ. 840. Az előtábla belső lapján I. R. György következő, sajátkezű följegyzése olvasható: «*Emi hunc librum a plebano niag Sarosien per florenos R 12, 50 Georgius Rakoczý m. pr. Non est currentis neque volentis sed miserentis DEI.*»

³ Szerző † 1552. E művei, valamint a következő 23., 24. szám alattiak Baselen, a XVI. sz. közepén jelentek meg. JOVIUS e művei ott szerepelnek a sárospataki főiskolától 1686. dec. 7-én elvett könyvek között 26., 30. és 52. sz. a. (Sárosp. Ref. Lapok. 1909. 499., 500. lap.)

⁴ Hogy melyik, nincs jelezve. Talán a «*Dialogus de Bello Germanico*» című?

⁵ V. ö. a 22. sorsz. jegyzetével.

⁶ Theodori. — Kiadásait lásd ugyane szakasz 5. sz. fűzött jegyzetében.

⁷ Lásd ugyane szakasz 3. fűzött jegyz.

⁸ Frankfurt, 1607. Ma is megvan a saujhelyi piarista rendház könyvtárában. VISEGRÁDI id. m. 44. lap, 76. szám.

28. Arbor Aniciana Johannis Seifridi.¹
29. Historia Olai Magni.²
30. Marcus Aurelius.³
31. Fortificatio Theodori de Bry.
32. Ortelii Descriptio Orbis terrarum.⁴
33. Civitates orbis terrarum 8 Tomis.
- [18. 1.] 34. Theatrum quintum orbium præcipuarum Mundi.
35. Abrahami Ortelii Tabulæ Geographica.⁵
36. Theatrum Orbis terrarum Ortelii.⁶
37. Imperatorum, Regum &c. Imagines & Descriptiones, Authore Jacobo Schrenkhio.⁷
38. Imperatorum Romanorum Imagines & Descriptiones.
39. De ætatibus mundi Tabulæ.
40. De ætatibus mundi historia.
41. *Epitome rerum hungaricarum Descriptio Randzani.*⁸
42. Constitutiones Polonicae Ladislai 4-ti.

[VI.] *In 4-to.*

1. Pierii Hieroglyphica.⁹
2. Historia Hugonis de rebus in Sicilia gestis.
3. Mellificium historicum Lampadum.
4. *Corona hungarica de Reva.*¹⁰
5. De Situ orbis Pomponius Mela.¹¹

¹ Vienna, 1613. in folio. Teljes címe: «Arbor aniciana sive genealogia augustissimæ domus austriacæ».

² Címe: Historia de gentibus septentrionalibus. Romæ, 1555. in fol.

³ SEVERINUS [Medicus et Chirurgus † 1656.] sok munkát írt.

⁴ Megjelent Antwerpenben, 1579-ben. 2-r.

⁵ Valószínűleg «Thesaurum Geographicum» c. műve. mely Antwerpenben 1587-ben és 1596-ban jelent meg ívrétalakban.

⁶ Antwerpen, 1579. 2-r. V. ö. ugyane szakasz 32. sz.

⁷ Innsbruck, 1606. 2-r.

⁸ Petri. — Viennæ Austriae, 1558. 2-r. (RMK. III. 448.

⁹ (Valerianus, Joh.) — Frankfurt, 1578. 4-r.

¹⁰ [Petrus —]. Augsburg, 1613. 4-r. (RMK. III., 1118. sz.) Bécs, 1652. 4-r. (RMK. III., 1795.) E két kiadás egyike.

¹¹ Sive Cosmographia. Libri III. Mayland, 1471.

6. Colloquium Ratisbonense.¹
7. Hieronymi Cardani opera.
8. De rebus hungariçæ Provinciæ Ferrarius.²
9. Historia de ortu, progressu & ruina Hæreseon, Raimundus Raymundus.
10. De rebus hungariçæ Provinciæ Ferrarius.³
11. *Horologium Principum*.⁴
12. De Bello Turcico Volumen tertium Nicolai Reussneri.⁵
13. *Emblematica Descriptio Coronæ Hungariçæ*.⁶
14. Theatrum Historicum Hondorfii.⁷
- 14.* Justi Lipsii de machinis, telis Tormentis &c.⁸
15. Actiones & monumenta Martyrum.⁹
16. Atlas Galliciçæ Minor.
17. Aurea Bulla.¹⁰

¹ Ma is megvan. Címe: Colloquium De Norma Doctrinæ E. Controversiarum Religionis Judice... Ratisbonæ Habitum Mense Nov. Ao. Dni. 1601 4-r. Jelzete: L. 534. A címlapon, alul I. RÁKÓCZI Gy. írásával: «Anno 1629 vetettem Lednicen egy segen morvabol ki üsettetett predicatoritol. R. G.»

² Sigismundus. — Bécs, 1637. 4-r. APPONYI: Hungarica. II. 830. sz.

³ Sigismundus, Bécs, 1637. V. ö. 6. sorsz.

⁴ sive vita et litteræ M. Aurel. Antonii Imp. — Szerzője: GVEVARA Antal. — Sevilla, 1534. 4-r. (Magyarra ford. PRÁGAY András. Bártfa, 1628. (RMK. I. 566. V. ö. I. 421. V. ö. I. szakasz 9. és 16. sorsz.)

⁵ REUSNERUS e művéből ma is megvan könyvtárunkban a volumen primumot és secundum-ot tartalmazó kötet. Lipsiæ, 1595—6. 4-r. Jelzete: H. 113. SZOMBATHI János még látta e kötetben a II. RÁKÓCZI Gy. és III. RÁKÓCZI Zsigmond kézírását.

⁶ RÉVAI Péter munkája (Augsburg, 1613.), mely már e szakasz 4. sz. a. is előfordult.

⁷ [Andreae]. Theatr. Hist. sive Promptuarium Exemplorum. Latinul: LONICERUS fordításában megjelent 1519-ben Frankfurtban, a negyedik u. o. 1616-ban.

* A katalogus írója, tévedésből kétszer írta egymásután a 14-es sorszámot.

⁸ Főcíme: Polirceticorum Libri V. Megjelent Antwerpenben, 1625-ben. 4-r.

⁹ eorum, qui a Wicleffo et Husso ad nostram hanc ætatem in Germania, Gallia, Britannia, Flandria, Italia, et ipsa demum Hispania, veritatem evangelicam sanguine suo constanter obsignerunt. Genevæ, 1640, in 4.

¹⁰ Caroli IV. Romanorum Imperatoris Norinbergæ Sancita Anno 1356. H. n. [Coloniae.] 8-r. Norinbergæ, 1474., 1477. 2-r. (PELLECHET. Tom. deux. 3316—3318.)

18. *De Sacra Corona hungarica Commentarius.*¹
 19. Aliud opus incerti Authoris conquirens quædam historica.
 [19. 1.] 20. *Delitiæ Italiæ Cypriani Eichovii.*²
 21. *De Conjunctionibus Planetarum.*
 22. *Alphabeticum varium.*

[VII.] *In 8-tavo.*

1. *Josephus de Antiquitatibus Judæorum.*
 2. *Bucholceri Chronologia.*³
 3. *Johannes Sleidanus de Statu Religionis.*⁴
 4. *Veteris Græciæ Regionum Commentarius.*
 5. *Historia Livij.*
 6. *Taciti opera.*
 7. *Decades de Vitis Theologorum Melioris Slesij.*
 8. *Commentarius Suriij de Rebus gestis in orbi terrarum.*⁵
 9. *Matth. Dresseri Isagoges Historicæ Millenarius Sextus.*⁶
 10. *Bucholceri Chronologia.*⁷
 11. *Georgii Fabricii Historiæ Sacræ.*⁸ HARSÁNYI ISTVÁN.

¹ RÉVAI Péter munkája. Augsburg, 1613. V. ö. e szakasz 4. és 13. sz.

² Címe: *Deliciæ Italiæ & Indicem Viatorum per Italiam cum templis, palatiis, picturis, statuis cet.* Ursel, 1604. 4-r.

³ [Abrahami]. Vagy: «*Isagoge Chronologica ab initio mundi ad exilium Israelitarum in Babylone.* Görlitz, 1599. 8-r.» c. műve, vagy: *Index Chronologicus.* Görlitz, 1599. 8-r. Basel, 1611. Frankfurt, 1612., 1616., 1634., 8-r.

⁴ et reipublicæ Germanorum snb Carolo V. *Commentarii.* Argentorati, 1576. 8-r. (V. ö. III. szakasz. 105. sz.)

⁵ Megjelent Kölnben, 1566 és 1586-ban. 8-r.

⁶ Címe: *Isagoges Historicæ per millenarios distributam, & ad annum usque nonagesimum primum supra mille quingentos deductam.* Lipsiæ, 1587. 8°.

⁷ E szakasz 2. sz. a. említett munka.

⁸ *Seu virorum illustrium Libri X.* Lipsiæ, 1582. 8°.

MAGYAR KÖNYVESHÁZ.

ADALÉKOK SZABÓ KÁROLY RÉGI MAGYAR KÖNYVTÁRÁNAK
II. KÖTETÉHEZ.¹

I.

[267.] H. n. 1703.

UNIVERSIS ORBIS | CHRISTIANI | PRINCIPIBUS, | ET | REBUS-
PUBLICIS, | *Nec non* | Aliis quibusvis, cujuscunque Condi- | tionis,
Gradus, Honoris, Dignitatis, Offi- | cii, ac Praeeminentiae STATIBUS
& | ORDINIBUS. | NOS FRANCISCUS DEI GRATIA PRIN- | CEPS
RAKOCZI de Felső- Vadász, COMES de | Saáros, DUX Munkácsiensis, &
Makoviczenfis; | DOMINUS Perpetuus de Sáros-Patak, Tokaj, Re- | gécz,
Ecsed, Somlyo, Lednicze, Szerencs, | Onod, &c. — AD perpetuam Rei
memoriam. Recrudescunt diutina Inclytae GENTIS HUN- | GARAE
vulnera, ... *Végül: DATUM ex Castris in Dominio nostro Munkácsienfi*
positis. | Die Septima Mensis Junii | Anno Domini Millefimo sep- | tingent-
esimo tertio.

2-r. 8 szott lap. (A—B = 2 iv) Szabó Károly. RMK. II. kötetében 2198.
és 2199. sz. alatt felsorolt példányoktól különbözik. *Hozzájárul* VAY Ábrahám:
Animadversiones apologiacaе. H. n. 1706 című munkája. (C—U iv = 9—80
szott lap.)

M. Nemz. Múzeum könyvtárában.

† *Horváth Ignác.*

2.

Nagyszombat. 1706. (Javítás II. 2260-hoz.)

CALENDARIUM* | TYRNAVIENSE, | AD ANNUM | JESU*
CHRISTI.* | M. D. C. C. VI. | Secundum post Biffextilem. | AD |
MERIDIANUM* TYRNAVIENSEM,* | ET | Elevationem Poli 48.
Graduum. 30. m. | IN* USUM* HUNGARÆ, | ET | VICINARUM*
PROVINCIA RUM.* | OPERA, ET STUDIO. | Astrophili* cujusdam*
é* Socjetate* JESU,* | in Archi-Episcopali Univerfitate Tyrnavienfi, | in

¹ Az utolsó adalékot lásd a Magyar Könyvszemle 1914. évfolyamának 160. lapján.
(Szerk.)

Hungaria. | Cum* Gratia*, ET* Privil.* Sac.* Cæf.* Regiæq'ue*
Majest.* | — | TYRNAVIÆ, Typis Academicis. || [Keretes címlap.]
[Második címlap:] PROGNOSIS | CONJECTURALIS | ASTROLO-
GICA, | AD ANNUM | A | CHRISTO | NATO | M. D. C. C. VI. |
HUJUS CURRENTIS SÆCULI | Secundum poft Biffextilem. | AD |
Elevationem Poli 48. Graduum. | ET | Meridianum Tyrnavienfem,
vi- | cinarumque Provinciarum. || [Keretes címlap.]

4-r. A—F₄ + 1 (első címlevél) = 25 számozatlan levél, tehát csonka példány.) A *-gal jelzett szavak *vörös betűkkel* vannak nyomtatva. SZABÓ Károly RMK. II. 2260. sz. a címét röviden közli a Nemzeti Múzeum eddig ismert egyetlen csonka példányáról, melyből, jelzése szerint «a *Prognosticon hiányzik*» s csak az A—D₁ levelek (összesen: 14, a címlevéllel) vannak meg. Az itt leírt példány, mely SÓLYOM Ferenc ajándékából került a főiskola könyvtárába, a címlapos prognosticon 11 levelével teljesebb, mint a múzeumi példány.

Sárospataki ref. főiskolai könyvtár.

Harsányi István.

3.

[268.] H. n. 1706.

ANIMADVERSIONES | APOLOGIACAE, | *Quas* | CAESAREUM
SUPER PUNCTAPACIS | Statuum & Ordinum Regni HUNGARIAE
pro | Libertate Confoederatorum datum Re- | sponfum syncerè notavit,
Orbique | Christiano manifestare | voluit | *VERACUIS CONSTANTIUS*, |
Miles Hungarus. | Anni reparatae Salutis 1706. | Operatae verò Liber-
tatis Quarto. | Impreffum in Libera liberi Regni Civitate. *Végül*: Tyr- |
naviae, Die 21. Mensis Julii, Anni 1706.

2-r. 9—152 számozott l. (C—Pp = 36 ív) SZABÓ Károly RMK. II. köte-
tében 2280. sz. a. említi, de attól ez különböző példány már annyiban is,
hogy ez lapszámozva van s folytatásként jelent meg RÁKÓCZI Ferenc ...
sz. a. leírt 1703-iki manifestumához, amely 8 szott lap (A—B ív), míg az
Animadversiones 9—80 szott lap (C—U = 18 ív); a további lapokat 81—
152-ig királyi decretumok 1523—1687-ig és az evangelicusok sérelmei foglal-
ják el. (X—Pp = 18 ív.)

A M. Nemzeti Múzeum könyvtára.

Horváth Ignác.

4.

[269.] Nagyszombat. 1707.

BERZEVICZI (HENRICUS). Ad PROTESTATIONEM Patrum Societatis
JESU, | in Venerabili Capitulo Strigomenfi, die 8. Maji | Anno 1707.
factam. GLOSSA. | PROTESTATIO. | Religiofus *in Christo Pater*

Henricus Berzeviczi, Archi-Episcopalis Col- | legii Sotietatis JESU Tyrnavienfis, in Hungaria in Comitatu Pofoni-enfi fundati Vice Rector ; nomine & in persona totius Societatis JESU | in inclitum Regnum Hungariae Virtute Artic. 20. in novifsima Dieta Pofoni- | enfi Anno 1687. incorporatæ, coram Venerabili Archi-Capitulo Strigonienfi, | in forma Proteftationis, contradictionis, & reclamationis, exponit fequentia. | PROTESIATIO. — GLOSSA. |

4°. 4 számozatlan levél. A szöveg, amely a fenti sorok után következik, két hasábos. Az első (keskenyebb) hasáb a *Protestatio* szövegét, a második (szélesebb), a *GLOSSA* szövegét foglalja magában. A 4-ik levél b. lapjának alsó szélére, egykorú kézírással, oda van írva a «Finis» szó.

Ez az eddig ismeretlen s eredetileg is külön címlap nélküli, a legnagyobb valószínűség szerint nagyszombati nyomtatvány könyvtárunkban a «Collectio Uriana» című gyűjtemény IV-ik darabja.

A sárospataki ref. főiskola.

Harsányi István.

5.

[270.] Zsolna. 1708.

Kalendár (Nowý) Na 1708. Rok Preftupný Po Narozenj Kryfta Pána: Na Horyzon Vherský | Slezfký | Morawfky | a Teský | od JANA NEUBATA. (A magyar címerpaizs, két tartó oroslánállal.) w Zitinē w Impresfy Dádanovich Dēdicūw | fkrze Wilhelma Rendra.

16-r. A—F (8 levelenként) = 48 sztan lev. Br. RÉVAY Ferenc ajándékából. Tiszta lapjain magyar bejegyzésekkel.

M. N. Múzeum könyvtárában.

Kerekes Pál.

7.

[271.] Lőcse. 1709.

Kalendár (Nowý) Na Tento Rok | po Slawnem Narozeny Pána naffeho GEŽjffe Kryfta | M. DCC. IX. W kteremžto Měfýcowē | Týdnē | Neděle a Swátky | Planetný běh | Aspecti, Powetřj | Dnůw y Nocý dlúhoft | Slunečny vychod y zapad | etc. fe nacharý | Zložen od Jana Neubartha | Boleslawfkélo Sl. Wytýfftený w Lewočy | v Sam: Breu. Dédjích.

16-r. A—E (8 levelenként) = 40 sztl. lev. Br. RÉVAY Ferenc ajándéka. *M. N. Múzeumban.*

Kerekes Pál.

ADATTÁR.

A kassai könyvnyomtatás történetéhez az 1848—49 szabadságharc korából.

I.

1848. febr. hó 4.

Nemes Városi Tanács!

Werfer Károly ama nyilatkozata iránt, miszerint az *Ábrázolt Folyóiratnak*, melynek kiadására a m. é. Augusztus 10-én 32868 sz. a. kelt intézvénynél fogva engedelmet nyert, szerkesztését maga kívánja vinni, semmi észrevétel elő nem fordulván, az miszerint folyamodó említett folyóiratának szerkesztését az e részben fenálló rendelkezések legszigorúbb megtartása mellett önmaga vigye, megengedtetik s ugyanerről e városi tanács m. é. Octóber 22. 6900. sz. a. kelt felirata folytán említett Werfer Károly kellő értesítettése végett tudósítatik. Kelt Budai a m. kir. helytartótanács ezernyolcszáznegyvennyolcadik évi Boldogasszony hó negyedikén tartott üléséből.

E városi tanácsnak jóakarói

gróf Zichy Ferenc.

Nyékly Mihály.

br. Mednyánszky Eduárd.

Kassa városának.

II.

Alább írt ezennel elismerem, hogy a nagyméltóságú magyar királyi Helytartó Tanácsnak a sajtószabadság tárgyában folyó évi bőjtmás hó 16-án 12952-ik szám alatt kelt s e város tanácsához intézett k. közintézvényéhez mellékelt sajtószabályokat két példányban átvevén, azoknak szoros megtartására elnökileg intettem, melyeknek is pontos megtartására magamat ezennel kötelezem.

Kelt Kassán Mártzius 20-án 1848. esztendőben.

Idősbb Ellinger István.

III.

Tekintetes Tanács!

E város kebelében 40 éveken át királyi szabadalom mellett fennálló könyvnyomdám az 1847/8-ik 18-ik törvénycikk 37-ik §. értelmében kiadott s velem küldöttség útján közölt ministeri rendelet következtében biztosítandó, a Tekintetes Tanácsnak esedezem, miszerint *Ellinger István könyvnyomda* címűnek az 1840-ik évi 16-ik törvénycikk értelmében bejegyeztetését, egyszersmind kiadási s jegyzéki könyvemnek meghiteltetését elrendelni kegyeskedjék. Kellő tisztelettel maradván a Tek. Tanács

alázatos szolgája

Ellinger István

könyvnyomda-tulajdonos.

IV.

Kassa város közönségének.

Városuk kebelében levő kö- és könyvnyomdák, továbbá az ott megjelenő lapokról tett feljelentése folytán értesítem a hatóságot:

Miként a sajtótörvény világos szavai szerint csak azon lapok tartoznak biztosítékot tenni, melyek politicalai tárgyakkal foglalkoznak; más lapok pedig nem.

Ezen biztosítéknak azonban vagy készpénzben vagy kettős értékű fekvő vagyonra betáblázott kötelezvényben kell letétetnie.

A hatóság tehát ilyen biztosítékot kívánjon a *Képes Ujság* és *Illustrierte Zeitung* kiadójától, mivel az általa ajánlott ingatlant biztosítékul törvény szerint elfogadni nem lehet.

S mivel már a törvény által kiszabott két hónap eltelt, ha az írt hirlapok kiadói nem lennének képesek biztosítékot azonnal tenni, a hatóságnak kötelessége az írt lapok kiadását a nyomdatulajdonosokkal, tudatandó tilalom útján s törvény értelmében gátolni.

A nyomdákat illetőleg pedig értesítem önöket, miként a törvény szelleme szerint a régiebb nyomdák is épen úgy tartoznak biztosítékot adni, mint az újak, mivel sajtóvétség esetében szintűgy marasztalhatnak el.

Azonban nyomdákra is kiterjesztetik a sajtótörvény azon rendelete

mely szerint a biztosíték nemcsak készpénzben, de kettős értékű vagyona betáblázott kötelezvényben is lehetendő.

Meghagyom tehát a hatóságnak, hogy a kebelében levő nyomdákától a biztosítékot ily értelemben haladék nélkül és felelet terbe alatt¹ megkivánni és az eredményt bejelenteni kötelességének ismerje.

Kelt Budapesten Június 16-án 1848.

Belügyminiszter.
Szemere Bertalan.

V.

Kassa város közönségének.

Miután Werfer József a *Képes* és *Illustrirte Ujságoknak* politikai oldalát megszüntette, többé lapjától biztosítékot adni nem tartozik.

Hanem a hatóságnak kötelessége leendő felvigyázni és amint tapasztalandja, hogy az irt lapok politikai tárgyakkal foglalkoznak, azonnal alkalmazni fogja a kiadó ellen a sajtótörvény 31. §-ban megszabott büntetést.

Werfer József által letett nyomdabiztosítéki pénz kezelése iránt a törvény rendelkezvén, arra nézve semmi utasításom sincs. Hanem a Molnár János által ajánlott jótállást csak úgy lehet elfogadni, ha az fekvő vagyona lesz betáblázva és a vagyon becsérték kétannyi lesz, mint a biztosítéki összeg.

A többi nyomdáknak pedig a biztosíték letételére semmi további halasztást adni nem lehet, hanem a biztosíték letételéig bezárva maradjanak.

Kelt Budapesten Július 22-én 1848.

Belügyminiszter
Szemere Bertalan.

VI.

Méltóságos Desőfi Ferenc gróf úr, szabad Kassa városa tisztelt polgármesterének alázatos tisztelettel.

Tisztelt Polgármester Úr,

Méltóságos Gróf!

Az eddig általam kiadott és szerkesztett *Képes Ujságnak*, melynek ezutáni kiadhatását a t. városi hatóság felsőbb helyről érkezett rendel-

¹ Az aláhuzott sorok SZEMERE írása a rendelet alsó szélén, tehát fáradtságot vett magának s átolvasta.

kezés következtében, amennyiben az a politikát mellőzve jelenend meg, biztosíték töke nélkül is elrendelni méltóztatott, jövőbeni szerkesztését személyemről Tichi Ferenc úrra, kinek lakása Forgács-utca Szakmáry-féle ház, midőn átruháznám, erről az 1847—48. 15. t. c. III. fejezete értelmében jelentést tenni kötelességemnek tartottam.

Ki is alázatos jelentésem mellett maradtam Tisztelt Polgármester Urnak

1848 Augustus 12-én.

alázatos szolgálója

Werfer József nyomdász,
lakik: Moll József házában
Nagy-utcán 116. sz. alatt.

Tichi Ferenc

Képes Ujság szerkesztője.

VII.

Desewffi Ferencz polgármester úrnak

Kassán.

Madarász László úr honvédelmi bizottmányi tag az Erdélyből Debreczenbe szállított sajtóhoz az 7. alatt idemellékelt jegyzékben kitett linea mennyiséget kívánván küldetni, felkérem önt, hogy ezt Kassán az álladalom költségén bármikép megszerezve, Debreczenbe Madarász László úrhoz sietőleg elküldeni sziveskedjék s e tárgybani eljárása eredményéről engem minden esetre és mielőbb értesítsen.

Miskolcz Február hó 18-án 1849.

Farkassányi Sámuel
kormánybiztos.

7. Kolosvárról Debreczenbe ideiglenesen átszállított nyomdához szükséges lineák jegyzéke.

1) 25 font egyvonatú	} félpetit vastagságú.
2) 25 font két vonatú	

Debreczen Február 15-én 1849.

Bartók Lukács
gondnok.

VIII.

Feldunai tábor élelmezési kormánybiztosnak.

Folyó évi febr. hó 18-án 842. sz. a kelt hiv. megkeresése folytán ezennel tudósítjuk, hogy mi a helybeli két nyomda tulajdonosait

magunk elébe hivatván, őket a kivánt linea mennyiségnek álladalom részére leendő előállítására felszólítottuk, kiktől amidőn azt, hogy ők e részben csak a nélkülözhetetlen szükséggel vannak ellátva és hogy e részbeni szükségüket magok is idegen helyekről szerezni kénytelenek, megtudtuk volna e részbeni nyilatkozatukat tőlük írásban kivéttvén, azt a tisztelt kormánybiztos úrnak további hivatalos használat végett '/. ezennel átküldjük.

Kelt Kassán 1849-ik Febr. 20-án tartott tanács ülésből.

Közli: KEMÉNY LAJOS.

UJABB HAZAI ANTIKVÁRIUSI JEGYZÉKEK.

ADORJÁN testvérek, Budapest. Könyvbarátok kalauza. X. évf. 51. sz. 1913. november.

BREYER Mirko, Zagreb. Katalog. XXVII. Slavica. Hungarica. Austriaca. Varia.

KESZEI Albert, Kolozsvár. Erdélyi könyvterjesztő. I. évf. 16. sz. 1913. dec. 15.

KÚN Dániel, Budapest. 39. sz. könyvjegyzék. Általános könyvjegyzék.

RANSCHBURG Gusztáv, Budapest. XX. évf. 98. sz. Könyvjegyzék. 1914 március. Magyar történelmi és más hazai vonatkozású irodalom.

T Á R C A.

J E L E N T É S

A MAGYAR NEMZETI MÚZEUM ORSZÁGOS SZÉCHÉNYI KÖNYVTÁRA
ÁLLAPOTÁRÓL AZ 1914. ÉV MÁSODIK NEGYEDÉBEN.

I.

A nyomtatványi osztály anyaga az elmúlt negyedévben köteles példányokban 2473 drb nyomtatvánnyal, ajándék útján 443 drb, vétel útján 372 drb, áttétel útján 4 drb, összesen 3292 drb nyomtatvánnyal gyarapodott. Ezenfelül köteles példányok címén beérkezett: alapszabály 299 drb, falragasz 1381 drb, gyászjelentés 1737 drb, hivatalos irat 179 drb, műsor 273 drb, perirat 3 drb, szinlap 1612 drb, zárszámadás 1540 drb, különféle 740 drb, összesen 7764 drb apró nyomtatvány. Vásárlásokra 2828·98 kor.-t, 1014·85 márkát és 45 holl. frtot fordítottunk.

Ajándékokkal a következők gyarapították a nyomtatványi osztály anyagát: BARANYAI Béla, BERDE Béla, gr. BERÉNYI János, Biblioteca Nazionale Centrale di Firenze, CSATHÓ János, Nagyenyed (323 drb.) CUGNET Ch. Dunamelléki ref. egyházkerület (2 drb), Egyetemi földrengetési observatorium, «Előre» kiadóhivatal New-York, ENYVVÁRI Jenő, Erdélyi Múzeum Egylet Kolozsvár, FEJERPATAKY László, br. FEJÉRVÁRY Géza, Földmívelésügyi minisztérium, FRAKNÓI Vilmos (3 drb), GAMBOA Ignazio Hortun, GULYÁS Pál (8 drb), GYÖRY Tibor (3 drb), Herdersche Verlags-handlung Freiburg, Izr. magyar irodalmi társulat (2 drb), Ő Fens. JÓZSEF főherceg (26 drb), Joubert Joseph Angers, Képviselőházi iroda (2 drb), Képviselőházi könyvtár, Kereskedelemügyi minisztérium, Kunstgewerbemuseum Prag, Landesregierung für Bosnien u. Herz. Sarajevo, Library of Congress Washington (4 drb), Loosz István Szabadka, LUKASZ József (3 drb), M. Kir. Kereskedelmi Múzeum (2 drb), M. kir. központi statiszt. hivatal, Magyar könyvszemle szerkesztősége, Magyar Nemzeti Múzeum igazgatósága, Magyar Tudományos Akadémia (10 drb), Ministère de l'instruction publique Paris, Miniszterelnökség, Museum of fine arts Boston, Orsz. magyar gazdasági egyesület, Pécs-baranyamegyei

múzeum-egyesület Pécs (2 drb), Phys.-med. Gesellschaft zu Würzburg, PROCHASKA Antal Krakó, REMÉNYI Antal hagyat., Rendőrfőkapitányság, RITÓÓK Emma Mátyásföld, South American Museum Cape Town, Statist. Zentral-Kommission Wien (4 drb), Br. SZALAY Imre (2 drb), SZEGHEŐ Gábor (2 drb), Székesfővárosi vegyészeti és élelmiszervizsgáló intézet, SZENTESY Alfonz, Tudományegyetemi könyvtár, Tudományegyetemi növénykert, VAJDA Viktor, Vallás és közokt. miniszterium, VELICS Antal, Veszprémvármegyei múzeum-bizottság Veszprém, ZAMBRA Alajos.

A vásárolt könyvek közt említésre méltó nevezetesebb szerzemény ebben a negyedévben nem volt.

A könyvtár helyiségében az elmúlt negyedévben 6454 egyén 13510 kötet nyomtatványt használt, kölcsön útján pedig 873 egyén 1300 kötetet vitt ki házi használatra.

A lefolyt negyedévben 2348 művet osztályoztunk s ezekről 3318 cédula készült. Kötés alá 788 művet 965 kötetben küldtünk. Az inkunabulumok közül 40 művet 44 kötetben küldtünk kötés alá.

A köteles példányok átvételére berendezett helyiségbe 1132 drb csomag érkezett, ugyaninnen 553 levelet és 520 reklamálást expedáltak.

Az 1897. XVI. t.-cikk intézkedései ellen vétő nyomdatulajdonosokkal szemben 4 esetben indítottunk peres eljárást.

II.

A hirlapiár az 1914. év II. negyedében köteles példányok útján 565 évfolyam 24,485 számával gyarapodott (ebből 246 évf. 5,780 szám a törvényszabta nyomdai kimutatás nélkül, számonként érkezett); ajándék útján 9 évf. 940 számával, más osztályból áttétel útján 7 évf. 2,184 sz., vásárlás útján (118 kor. 40 fill.) 9 évf. 243 számával; mindössze tehát 590 évf. 28,852 számával.

Ebből ajándék: FELEKY Charlestól (New-Yorkból) az Amerikában megjelenő magyarnyelvű vagy magyar érdekű lapok (Amerikai Magyarország; Akroni Ujság; a South-Bethlehemben megjelenő A Hét s folytatólag a többiek); BAJZA Józseftől horvát politikai lapok; PÖSEL Istvántól: Neue Freie Presse; MADARASSY Lászlótól: Nyugat; KEMÉNY Józseftől: Policiszki Glasnik (Belgrád, 1898); szerkesztőségektől: Szlavoniai Magyar Ujság (Eszék), Hlada Dalmacija (Zára), Terdjiman (Bakcsiszeráj), Canadai Magyar Farmer (Winnipeg), Függetlenség (Trenton), Magyar Ujság (Detroit), Szabadság (Cleveland). Vásárlás: Ofner

Zeitung 1798 (RANSCHBURG Gusztávtól, 10 kor.); Hasznos Mulattató 1908/9 és Lányok Lapja 1909/1910; (WACHTEL Gyulától 12 K 40 f.); Nyugat 1908—13. (STEMMER Ödöntől, 96 K).

Az évnegyed folyamán 805 olvasó 1147 hirlap 1630 évfolyamát 2052 kötetben használta (148 kötetet a Szentkirályi-utcai raktárból kellett ide szállítanunk); ebből házon kívül 33 olvasóra 44 hirlap 73 évfolyama jutott 134 kötetben.

Átnéztük 411 évf. 22.160 számát. Céduláztunk 488 évfolyamot (köztük 39 új lapot). Beköttettünk 112 kötetet. Ezenfelül a rendes folyómunkák is zavartalanul folytak.

III.

A kézirtár az 1914. év második negyedében ajándék útján 33 kötet újkori kézirtattal, vétel útján 1 kötet középkori és 64 kötet újkori kézirtattal, 590 irodalmi levéllel, 3 irodalmi analektával és 9 kötet zenei kézirtattal, áttétel útján 2 kötet zenei kézirtattal, összesen 702 drb-bal gyarapodott. Vételre 1410 koronát és 1600 márkát fordítottunk.

Ajándékozók voltak DEÁK Geyza, a Folklore Fellows magyar osztálya, HARSÁNYI István és NOVÁK Sándor.

A szerzett anyag legbecsesebb darabja PEURBACH György humanista «Trattatto della geometria» c. VITÉZ János felszólítására készült munkája, mely ábrákkal díszített kodexet egy külföldi antikváriustól szereztünk meg. Megszereztük továbbá gr. SZÉCHÉNYI István «Politikai programtöredékek»-jének cenzurái példányát s LÁSZLÓ Károlynak KOSSUTH egykori titkáranak naplóját egyéb irataival és jegyzeteivel együtt. Az irodalmi levéltár CSONTOSI János levelezésében nyert tekintélyes gyarapodást.

A Folklore Fellows magyar osztálya elhatározta, hogy magyarországi népköltési gyűjtésének eredményét a Múzeum könyvtárában fogja elhelyezni. Részint vétel, részint ajándék útján 51 ilyen természetű kötet került a kézirtárba a sárospataki és egri gyűjtés eredményeképen.

Az évnegyed folyamán 91 kutató 241 kézirtatot és 1233 levelet használt. Kikölcsönöztünk 10 esetben 21 kézirtatot.

IV.

A levéltár gyarapodása a következő: vétel útján 437, ajándékozással 155, a könyvtár nyomtatványi osztályából való áttétellel 14482,

összesen 15074 darab. Ezek közül eredeti középkori oklevél 19, másolat 1, újkori irat 14834, címereslevél 7, 1848—49-es és emigrációs irat 7, nyomtatvány 116, céhirat 125, gyászjelentés 30 drb. A vásárolt darabok vételára kitett 2829 koronát és 21875 márkát; az ajándékozók nevei FABRICIUS Endre és ROTT Jenő.

Az újonnan szerzett darabok közt említésre méltók Nagy FRIGYES porosz királynak 1744—1751 közt kelt levelei Dabasi HALÁSZ Zsigmondhoz, a porosz huszárság szervezőjéhez, továbbá KOSSUTH Lajosnak 1849 május 26-án BEMhez írt levele, mely azon levelek közé tartozik, amelyeknek eredetijét megsemmisülteknek tartotta az irodalom.

A címeres levelek csoportja a következő darabokkal gyarapodott:

1. 1591 február 19 Gyulafehérvár, BÁTHORI Zsigmond címeres nemesítő levele Dicsőszentmártoni SZABÓ másként BÉRES János részére, eredeti.
2. 1608 december 4. Pozsony. II. MÁTYÁS címeres nemesítő levele HALÁSZ Márton és gyermekei részére, eredeti.
3. 1625 november 1 Sopron, II. FERDINÁND címeres nemesítő levele CHIUHO Péter és családja részére, eredeti.
4. 1628 december 3. Bécs, u. azé SZOKACZ György, neje és gyermekei részére, eredeti.
5. 1643. július 4. Bécs, II. FERDINÁND címeres nemesítő levele BARTÓK István és testvérei részére, eredeti mellékletekkel.
6. 1654. július 8. u. azon királyé BOROS Gergely és fiai részére, eredeti.
7. 1673 szeptember 27 Gyulafehérvár, APAFI Mihály címeres nemesítő levele Váradi SZABÓ György, fiai és neje részére, eredeti.

A családi levéltárak anyagának gyarapodása ez volt: FEJÉRPATÁKY László elhelyezett családi iratainak kiegészítésére 3 darabot, PREGARDT-PAUR Lajos 6 XIX. századi iratot, 2 nyomtatványt, 1 fényképet; Soós Elemér VÁRADY Mihálynak 1662—1691 közt írott naplóját, SZÉCHÉNYI Béla gróf 21 levelet.

A levéltár személyzete a negyedév folyamán feldolgozta az évi szaporodást, a CSÁKY grófok löcsei nagy levéltárának rendezésében eljutott a lajstromozott és lajstromozatlan iratok rendezéséig, úgy hogy a levéltár rendezése az ősz folyamán teljesen elkészülhet, elvégezte továbbá a Soóvári Soós család levéltárának revidálását s ALMÁSSY Pál iratainak lajstromozását; a középkori oklevelek cédulázása mintegy harmadfélszáz darabban jutott előbbre.

Az osztály darabjaiból 55 kutató használt 12010 oklevelet, 7 ténnyen kikölcsonőztetett 67 darab.

SZAKIRODALOM.

Szinnyei József, *Magyar írók élete és munkái. XIV.* (befejező) kötet: *Telgárti-Zsutai*. Budapest, 1914. Hornyánszky Viktor. 8-r. 2 l. 1958 h, 2 l. Az egész mű ára 504 K.

Szinte egy évvel a páratlan szorgalmú szerző elhunytá után jelent meg a *Magyar írók élete és munkái* c. monumentális bio-bibliográfiai mű befejező füzeté, melyet a tudós szerző kézirati hagyatéka felhasználásával s teljesen az ő megbízható módszerének szellemében állított össze fia, SZINNYEI Ferenc egyetemi magántanár. Id. SZINNYEI József — a mű utószava szerint — csupán a ZICHY Antal életrajzáig terjedő részszel készült el, míg az 1814—1958. hasábkra terjedő rész a sajtó alá rendező munkája, akit feladata sikeres megoldásában atyja hátrahagyott jegyzetei — szinte kizárólag rövid utalások — támogattak.

Az úgy a bel, mint a külföldi szakirodalomban páratlanul álló gigászi mű méreteiről fogalmat adhat néhány statisztikai adat. A munka előkészítése közel 30 esztendő, megjelenése pedig azon felül egy negyedszázadot vett igénybe; tizennégy vaskos kötete 20.000-nél több hasábból s közel egy millió nyomtatott sorból áll, amely 29,533 író életrajzát s munkásságának lajstromát tartalmazza.

Természetesen e munka, melynek jelentőségét, megbecsülhetetlen értékét a magyar tudományos világ teljesen átérzi, még mai befejezett formájában sem teljes: hiszen a megjelenés folyamán sok új név került felszínre, mely már nem kerülhetett a törzsmunkába. E későn jöttek, valamint a multból azóta előkerült újabb adatok s a jövő irodalmának soha ki nem fogyó munkásai a pótkötetek gazdag sorát fogják megtölteni, melyekhez a lankadatlan buzgalmú szerző maga is nagy anyagot gyűjtött. E gazdag anyagot szerző, akit gyűjtésében a tudós azon bámulatos önzetlensége vezetett, hogy ezzel megkönnyítse az epigonok munkáját, a M. N. Múzeumra hagyta, remélve, hogy akadnak «hozzá hasonló önzetlen emberek, akik folytatják ezt a soha véget nem érő munkát». A magyar tudományosság érdekében hön öhajtuk, hogy ez

a remény valóra váljék s szeretnők, ha a nagy mű első folytatója maga SZINNYEI Ferenc lenne, aki rátermettségét, tudását, a befejező füzet hasábjain bőven igazolta.

GULYÁS PÁL.

Amaldo Segarizzi, *Bibliografia delle stampe popolari italiane della R. Biblioteca Nazionale di S. Marco di Venezia. Volume I.* Bergamo. 1913. Istituto italiana d'arti grafiche. 8-r. XIV, 356 l. Ára 30 L.

Francesco NOVATI 1906-ban indítványozta a Societa Bibliografica Italiana hetedik közgyűlésén a XV.—XVIII. századi olasz népies kiadványok bibliográfiájának a kiadását s ime alig 7 évvel az indítvány után a derék társulat útnak indítja a nagyszabású vállalkozás első kötetét, mely Amaldo SEGARIZZI bámulatosan pontos, a legaprólékosabb részletre is kiterjeszkedő leírásaiban ismerteti a velencei Marciana Miscellaneában szétszórtan őrzött gazdag anyagot.

Sajnos a kötetben feldolgozott 431 adalék, mely a ponyvára került elbeszélések, alkalmi költemények, népies világi és egyházi színjátékok egész sorát felöleli, sem időrend, sem tárgy, szerző vagy megjelenési hely szerint nincs csoportosítva, hanem a könyvtári felállítás sorrendjében hozza az egyes kolligátumok katalogizálásra került darabjait s így nem is annyira egy bibliografiai művel, mint inkább egy speciális szempontból készült katalógussal van dolgunk, amelyet igazán használhatóvá csakis az időrendi, hely- és tárgymutatók tehetnének. E mutatókat a minuciózus gondnal dolgozó szerző a második kötet végére igéri, mely a Marciana egyéb szakjaiba osztott népies nyomtatványokat fogja feldolgozni.

A gyönyörűen kiállított kötet 279 nyomtatvány címlapját hasonlóan is hozza, bő anyagot nyújtva ekként az összehasonlító nyomdászattörténet s a népies izlés kutatóinak.

BIBLIOFIL.

Collijn Isaak, *Katalog der Inkunabeln der Kgl. Bibliothek in Stockholm. Teil. I.* Stockholm MCMXIV. (ny. Uppsala. 1914. Almqvist & Wickselt) 8-r. XXXI, 329 l. és 2-r. (8), 88 l. Ára ?

A svéd királyi könyvtár ősnymtatványainak legrégebb állaga a 30 éves háború idején került morva és cseh könyvtárakból a királyi család tulajdonába. Míg azonban a GUSZTÁV ADOLF idejében zsákmányolt könyvek javarésze az uppsalai egyetem könyvtárába utaltatott, addig az 1642—48-ban zsákmányolt darabok túlnyomó részét KRISZTINA a

maga számára tartotta vissza. Főleg Olmütz, Nikolsburg és Prága könyvtáraiból került sok a királyi gyűjteménybe. De ezen eredeti állomány nem maradt csorbítatlanul. Maga a királynő is sok könyvet, köztük persze számos ősnymotatványt, elajándékozgatott részben kegyenceinek, részben iskoláknak, egyházaknak s tudományos intézeteknek, majd az 1697 április 5-iki tűzvész is erősen megritkította az inkunábulumok sorait. Az 1695-ben készített katalogus alapján pl. COLLIJN 362 kétségtelen ősnymotatványt állapított meg s ezek közül ma már csupán 120, tehát ép egy harmadrészüik van meg a királyi gyűjteményben.

A kifosztott morva és cseh könyvtárak közül az 1570-ben alapított olmützi jezsuita-könyvtár volt a legértékesebb: a királyi könyvtárban 76 ősnymotatvány van még ma is, mely ebből a forrásból való. Az olmützi székesegyház könyvtárából származik 25 inkunábulum, DIETRICHSTEIN Ferenc herceg olmützi bíboros-érsek gyűjteményéből, mely 47 ládába csomagolva került Svédországba, való 38 inkunábulum, míg a sokfelé elszórt ROSENBERG-féle könyvtárból csupán 15 ősnymotatvány került a kir. gyűjteménybe.

1830-ban a könyvtár igazgatósága Nils Johann EKDAHL neves historikustól 500 Riksd.-ért s egy csomó duplumért magához váltotta régi könyvgyűjteményét, mely ismét 43 számmal gazdagította az ősnymotatványok sorát. Ugyancsak EKDAHL közvetítésével jutott a könyvtár birtokába a stockholmi Miklós-templomban őrzött könyvgyűjtemény, amely 19 inkunábulumot tartalmazott. E két gyűjtemény szintén a cseh-morva portyázásoknak köszönhette lételet.

Vagy félszáz ősnymotatvány a XIX. sz. elején szekularizált bajor kolostorokból került a kir. könyvtárba vétel útján a m. század ötvenes éveiben. Ugyanílyen úton került Stockholmba az 1811-ben felosztott ranshofeni augusztinus-zárdából származó 17 inkunábulum. Legalább is 35 inkunábulum jutott a kir. könyvtárba az ENGELSTRÖM grófi család gyűjteményével 1864-ben, míg a legtöbb darabbal, 283 számmal Per HIERTA báró gyűjteménye gyarapította az intézetet, melyhez az 1911-ben Ottó SCHMITH adományából jutott.

COLLIJN, aki az inkunábulum-kutatás terén kiváló szaktekintély, a gyűjtemény katalogusát lényegileg ugyanazon elvek alapján szerkesztette meg, amelyeket az uppsalai egyetemi könyvtár hasonló gyűjteményéről kiadott művében felállított.¹

¹ V. ö. Magyar Könyvszemle 1907. évf. 179—181 l.

A munka két kötetbe osztva fogja közölni az anyagot, a most megjelent első rész a Svédországon kívüli inkunábulumokat írja le a szerzők, illetve rendszők betürendjében. A kötethez három mutató készült; ezek elseje a nyomtatványok helyszerinti jegyzékét tartalmazza, a második a HAIN és COPINGER számaira való utalások lajstroma, míg az utolsó az egykori tulajdonosok rövid historiai jegyzetekkel ellátott jegyzéke. A kötethez egy nagyobb formátumban kiállított hasonmás-gyűjtemény is járul, mely a leírt inkunábulumok érdekesebbjeiről 150 reprodukciót tartalmaz.

A derekas munka úgy a nagytudású szerkesztő, mint az áldozatkész könyvtárigazgatóság igaz dicséretére válik.

G. P.

KÜLFÖLDI FOLYÓIRATOK SZEMLEJE.

La bibliofila. XVI. évfolyam. 1. szám (1614. április): Paolo d'ANCONA: Don Simone Camaldolese miniatore fiorentino della fine del secolo XVI. (A XIV. sz. folyamán Firenzében a Santa Maria degli Angeli kolostorral kapcsolatban virágzó miniatura-művészetet a legújabb időkig a maga teljességében Don LORENZO Monaconak szokták tulajdonítani. Újabb kutatások kiderítették, hogy már Don LORENZO előtt működtek miniátorok és skriptorok ebben a kolostorban, úgy hogy Don LORENZO-hoz, aki 1390 körül lépett a szerzetbe, nem az alapítás, hanem az új életrekeltés, betetőzés érdeme fűződik. A miniatúra titkaiba egy másik, nála kevésbé idősebb szerzetes vezette őt be: don SIMONE camaldolese. A firenzei Laurenzianában négy antifonale van, mely egykor a Sz. Pongrácra nevezett zárdának készült, amelyek egyikén az *explicit* tanúsága szerint a kalligrafikus dísz PAOLO Soldini, míg a tulajdonképeni miniatúrákat don SIMONE készítette 1381-ben. Valószínűleg ugyanez a don SIMONE készítette 1387-ben a San Miniato del Monte kolostor AGOSTINO Chiari frater másolta misekönyvének néhány miniatúráját s lehet, hogy azonos azzal a don SIMONÉ-val is, aki 1426-ban festette ki a Santa Lucia de'Magnoli templom antifonáriumát.) — L. ZAMBRA: Il codice Zichy della biblioteca comunale de Budapest. (Részletes leírása a budapesti Fővárosi könyvtár ZICHY kodexének, mely 1489 és 1545 közt iratott. A kézirat két részből áll: egy dalgyűjteményből s egy illusztrált építészeti értekezésből. A dalok velencei nyelvjárásban vannak lemásolva. ZAMBRA a dalok kezdő sorát műfajok szerint csoportosítva felsorolja.) — Leo S. OLSCHKI: Livres inconnus des bibliographes (51. ISOKRATES, Orationes tres H. é. n. — 52. Cebetis Thebani tabula. Görögül Hagano a. é. n.) — Leo S. OLSCHKI: La miniatura fiorentina. (Az OLSCHKI-cég kiadásában megjelenendő ily című kiadvány prospektusa.) — 2. szám (május): André de HEVESY: Le psautier des dominicains de Santa Maria di Castello à Gênes. (Rövid leírása ezen, OLSCHKI birtokában levő, miniatúrákkal szőtt könyvnek, melynek különös érdekét kölcsönöz, hogy négy kezdőbetűjén mondatzsalagok alkalmaztattak, amelyek a másolók: Sisto MAGGIOLO és Stefano CATTANEO, továbbá a miniatőr LUDOVICO da Taggia nevét foglalják magukba. Mindhárom dominikánus a XV. sz. elején élt a genuai kolostorban, amint ez Raimondo AMADEO-nak a kolostor híres tagjairól írt művéből kitűnik. Lodovico a bresciai származását, de 1461 óta Génuában megtelepedett Vincenzo FOPPA miniatőr hatása alatt áll.) — Leo S. OLSCHKI: Manuscrits très précieux. (OLSCHKI megkezdi az újabb birtokába került képes kéziratok ismertetését: 1. AEGIDIUS COLUMNA, De regimine principum. Francia ford. a XIII. sz. 2. felé-

ből, 10 miniaturával vagy alakos díszbetűvel. — 2. Apocalypsis S. Johannis. Olaszul. Velencei kézirat a XV. sz. elejéről, 3 nagy miniaturával és 27 díszbetűvel. — 3. GUIDO de BAYSIO: Lectura supra sexto Decretalium. Bolognai kézirat a XIV. sz.-ból egy nagy miniaturával, címerrel és 95 aranyos és díszített kezdőbetűvel). — Hugues VAGANAY: Les romans de chevalerie italiens d'inspiration espagnole. (Az *Amadis di Gaula* XIII. könyvének 2. fele 1560. kiadásairól a XCIII. fejezettől végig, továbbá ugyene könyv 1569—1600. kiadásáról s végül a *Historia del principe Sferamundi* III. része 1610. kiadásának első 38 fejezetéről) — 1—2. szám: G. BOFFITO és P. NICOLARI: Bibliografia dell'aria. (A meteorologia és földmágnesség olasz vonatkozású irodalma. Folytatás: ALLEGRA—AMBROSI.) — A BOINET: Courrier de France (Paul ESCUDIER, párisi képviselő, törvényjavaslatot nyújtott be egy központi hírlapkönyvtár: *Hémérothèque* felállítására érdekében. SPOELBERCH de LOVENJOUL Chantillyben felállított könyvtára január közepe óta megnyílt a kutatók számára. — Szerző azután ismerte a tudományos társulatok felolvasásait s a szaklapok cikkeit, végül a könyvárverésekről emlékezik meg. Ez utóbbiak sorában legnevezetesebb néhai PIOLENC marquis könyvtárának az elárverezése, mely 1913 nov. 26—29. került kalapács alá. A könyvtár MOLIÈRE és RACINE első kiadásait, XVIII. sz. illusztrált kiadványokat eredeti kötésben és a romantikus és modern kor írónak jobbára autogrammmokkal ellátott, egykorú díszkötésekben pompázó *editio princeps* tartalmazta. A könyvtár eladása 399.210 frankot eredményezett. A legmagasabb áron elkelt könyvek: Choderlos de LACLOS: Les liaisons dangereuses London [Paris] 1796, 2 köt. hártán 13.560 fr. HÉNAULT Nouvel abrégé de l'histoire de France 4. kiad. 1752. XV. Lajos címeres kötésével 10.000 fr.; LA BORDE: Choix de chansons. Paris, 1773. 4 köt. 10.120 fr.; LA FONTAINE: Contes et nouvelles en vers Paris. 1795. 2 köt. 13.500 fr.).

Maandblad voor bibliotheekwezen. 1. évfolyam. 1. szám (1913 február): H. E. GREEVE: Bibliothekplankton. (A sokféle egyesületi, nép, szervezeti, szak s egyéb könyvtár közt, amely Németalföldön egymás mellett működik semmiféle kalauz sincs. Szerző egy ilyen a német *Bibliothekenführer*ek mintájára megszerkesztendő kézikönyv kiadását sürgeti.) — C. A. STEENBERGEN: Romans in onze openbare bibliotheken. (A regény ép oly szükséges alkatrésze a könyvesháznak, mint az ismeretterjesztő könyvek. E könyvtárakból azonban ki kell zárni a regényirodalmi minden olyan termékét, amely nem igaz, hamis és felcicomázott, vagy az egyszerű olvasó félrevezetésére alkalmas, viszont be kell sorolni mindazt, ami egyszerű, becsületes, igaz, szóval a maga nemében jó. Végül a jó regények forgalomba hozatalának módjait ismertei.) — N. van WIJK: De transkriptie van russiese eigennamen. (Az orosz tulajdonnevek átírásánál Hollandiában csak úgy mint nálunk meglehetősen anarkia uralkodik. Szerző e téren akar rendet teremteni s táblázatban állítja egybe az orosz abc betűinek holland megfelelőjét s ezzel párhuzamosan a német, angol és francia átírási szabályokat.) — J. VAN der VALK: Romans in onze openbare bibliotheken. (A regény a beszerzésnél csak utolsó helyen jöhet tekintetbe. Pusztán szórazótató regényeknek a könyvesházakban nincs helyük. Csak valóban műremek

számba menő regényeket volna szabad tartani, föltéve, hogy nem ütköznek a jó erkölcsbe.) — To van RIJE: Bibliotheek-nomenclatuur. (Javaslatok a hollandi könyvtárak alkalmazottainak egyes ágazatok szerint való egyesítés elnevezésére.) — A. L. VERSCHOOR: Reorganisatie van het zweedsche openbare bibliotheekwezen. (Valfrid PALMGREN jelentése alapján vázolja a svéd népkönyvtárügy fejlődését. A népkönyvtárügy a népiskolával kapcsolatban került szönyegre. Az 1828—30. rendi gyűlés ajánlotta a plébániai könyvtárak megalakítását. E célra 1835-ben egy egyesület alakult meg HEDRÉN püspök elnöklete alatt, amely azonban főleg Värmland tartományban fejtette ki munkásságát, de 1850 körül ez a mozgalom is elült. Az 50-es évek végén amerikai hatás alatt újabb lendületet vett a könyvtárügy. 1866-ban 1265, 1868-ban pedig 1437 plébániai könyvtár működött. A 70-es és 80-as években minden visszafejlődik egy 1867-ben kelt kir. rendelet hatása alatt, mely a könyvtárakat a községi előjáróság fennhatósága alá veti. Ily könyvtár ugyan még 1901-ben is 1800 volt, de csak 580 falu részesítette a könyvtárt némi, teljesen, elégtelen támogatásban. A könyvtárak állami támogatása 1846/41, 50/51. és 56/58. években került szóba az országgyűlés előtt, de eredménytelenül. Az 1865. újjászervezett parlamenthez 1899-ben fordultak először ezzel a kérdéssel, de csak 1905-ben szavaztak meg nép- és iskolai könyvtárak céljaira 50.000 koronát [egy svéd korona = 134 K]. Az iskolai, községi vagy egyházi hatóságoknak engedélyezhető könyvtársegély maximuma 75 koronában állapított meg. Vándorkönyvtárakat felállító központi egyesületek maximális államsegélye 1500 K. A nagyobb városokban az utóbbi években jó modern könyvesházak is létesültek. A legjelentősebb a gothenburgi DICKSON-könyvtár, melynek állománya 18.750 kötet, 1910. évi forgalma pedig 174.437 kötet. Jelentékeny könyvesház van még Malmö, Norrköping, Gefle és Lund városokban, de egyik sincs kellőképp elhelyezve. A községtanács legjobban Gefle-ben karolta fel a könyvesház ügyét, ahol 1910-ben mintegy fél milliót szavaztak meg a fiókokkal ellátandó új könyvtárpépület céljaira. A máig is fennálló plébániai könyvtárak legnagyobbika Stockholmi munkások lakta Kungsholmen városrészében van, 1100 K évi segélyt élvez s 1910-ben 8096 kötetes állományával 73.000 kötetes forgalmat bonyolított le. — A népiskolai könyvtárak fellendülése 1843—1904 közé tehető; ekkor számuk 62-ről 209-re emelkedett. A munkáskönyvtárak közül, amelyek eredete a 60-as évekbe nyúl vissza, a legtöbb figyelmet a stockholmi népházé érdemel, mely 1900-ban már 24.000 kötetet számlált. Az 1908-ban államilag segélyezett könyvtárak száma 895 volt, a köztük szétosztott segély pedig 49.125 K-ra rúgott. E segélyezett könyvtárak közül csupán egynek a kötetszáma haladta meg az 5000 kötetet, a legtöbb könyvtár állománya 100—200 kötet közt ingadozik. Ebből kitűnik, hogy a jelentékenyebb könyvtárak nem részesültek állami támogatásban. A vándorkönyvtárak ügyét 1896 óta karolják fel, jobbára a tanulók egyesületei. A könyvtárak során a legújabb kormányténykedések lényegesen javítani fognak. A könyvtári államsegélyek összegét 1913-ban 170.000 K-ra emelték fel. Az egyházi vagy világi községek segélyének minimuma 40, maximuma 400 K lesz, az iskoláké pedig 15 és 150 K közt ingadozik.

A legalább is 20.000 tagot számláló országos egyesületek segélye legkevesebb 3000 K s legfeljebb 15.000 K lehet.) — 4. szám (május): N. van WIJK: Russiese auteursnamen in nederlandsche transcriptie. (A fontosabb orosz írók nevének betűsoros jegyzéke holland átírásban.) — Fanny SIMONS: Bibliothek-titulatuur. (Polemizál van RIJSE cikkével a könyvtári alkalmazottak elnevezése tárgyában). — L. C. KLOOS: «De regels voor den alfabetischen catalogus». (Pontonkint ismerteti, kritikai megjegyzések kíséretében, a németalföldi országos és egyetemi könyvtárak vezetősége által kiadott katalogizáló szabályokat.) — H. E. GREVE: Lager bibliothekwezen. (Az amsterdami könyvtárnapon tartott beszéd a németalföldi könyvtárügy reorganizálásáról.) — 5. szám (június): H. E. GREVE: Op een benoeming. (Polemikus cikk abból az alkalomból, hogy a rotterdami városi könyvtár élére nem szakképzett könyvtárost állítottak.) — J. D. C. VAN DOKKUM: Het tijdschrift in de bibliothek. (Szerző hosszan polemizál WOLFSTIEG-nek a *Zentralblatt für Bibliothekswesen* 1909. évfolyamában a folyóirat fogalmáról adott s tényleg elégtelen definíciójával. Ő maga ekként definiálja a folyóiratot: oly iratok korlátlan sorozata, melyeket szerkesztő ad ki könyvformában. Viszont a hírlapok oly iratok korlátlan sorozata, melyeket a szerkesztő napilap formájában bocsát közre. Ezután ismerteti néhány példa kapcsán a folyóiratok kameleon-életét s az ebből származó komplikációkat, a folyóiratok mai nagy számát, legújabb óriási térfoglalását és gyakorlati hasznát.) — 6. szám (július): *Stenografisch verslag van de algemeene ledenvordraging der centrale vereniging voor openbare leeszaalen en bibliotheken.* (A németalföldi könyvesházak központi szövetségének 1913. ülésén D. Bos elnökölt. Szóba került a regény a népkönyvtárban c. kérdés, melyet pro és kontra minden oldalról megvittak.) — 7. szám (szeptember): J. P. C. v. d. BURGH: Het nieuwe gebouw der openbare leeszaal en bibliothek te Naarden-Bussum. (Bussum és Naarden községek közös könyvesháza új épületét írja le rajzok kíséretében. A könyvtár fenntartásához egy 300 tagból álló egyesület évi 700 frt-tal járul hozzá, a berendezési költségekre pedig 2500 frt.-ot hozott össze). — Fanny SIMONS: Tijdschriften-wee. (VAN DOKKUM cikkéből kiindulva újabb adalékokkal szolgál a folyóiratok és gyűjteményes vállalatok könyvtári feldolgozásánál felmerülő nehézségekhez.) — *De romans in openbare leeszaalen.* (A regény a könyvesházban c. tételről több hirlapi cikket közöl.) — *Uit de staatsbegrooting voor 1914.* (A németalföldi állami költségvetés a következő könyvtári kiadásokat irányozza elő: 1. A hágai királyi könyvtárra 95.350 frtot; 2. A leideni egyet. könyvtárra 76.598 frtot; 3. Az utrechti egyetemi könyvtárra 39.100 frtot; 4. A groningeri egyet. könyvtárra 26.210 frtot; 5. A delti könyvtárra 33.450 frtot; 6. Könyvesházak segélyezésére 22.000 frtot.) — H. E. GREVE: Seminare-bibliotheken. (Közli kivonatossan R. C. BOER-nak az amsterdami egyetem önémet szeminárium könyvtára megnyitása alkalmával mondott beszédét s állást foglal szónok amaz állítása ellen, hogy a nagy egyetemi könyvtáraknál szükségesebbek és fontosabbak az egyes szakok kis könyvtárai.) — 1. és 8. szám. G. A. EVERS: Fotografie en bibliothekwezen. (A fényképészetnek a tudományos könyvtárakban való szerepéről és fontosságáról, az ily irányú eddigi intézkedésekről s a kérdés további jövőjéről beszél, bőséges szakbibliografia kapcsán.) — 9. szám

(november): H. E. GREVE: Dr. D. Bos. (Méltatja Bos-nak, a németalföldi könyvesházak központi szövetsége imént leköszönt elnökének, e minőségben szerzett érdemeit.) — H. E. KNAPPERT: De Amsterdamsche boekenbeul 1810—1813. (VAN RAY működését rajzolja, aki a németalföldi francia uralom alatt a sajtórendészet feje volt s igen hazafiatlanul viselkedett.) — J. F. VAN SOMEREN: Kantteekeningen op de opmerkingen betreffende de «catalogus-regels» van den heer L. C. Kloss. (Szerző, mint a *Regels voor den alphabetischen catalogus* egyik szerzője védelmébe veszi e szabályzatot KLOOS megjegyzéseivel szemben.) — S. J. ROBITSCH: Roomsche oibliotheekbeweging. (A németalföldi róm. kath. könyvtári intézmények kritikai ismertetése a jövő teendőinek feltárása kapcsán.) — 10. szám (december): L. C. KLOOS: De «kantteekeningen» van den heer J. F. van Someren. (Viszonzalasz VAN SOMEREN polemikus cikkére.) — J. v. DIJK: Boekendiefstal. (A könyvlopás, illetve a könyvtárakból ellopott könyvek értékesítése elleni védekezés módjait ismerteti. A könyvtábla belsejére ragasztott ex libris, minthogy könnyen leáztható, semmiféle biztosítékot sem nyújt. A címlapon és a könyv valamely lapján alkalmazott dombornyomású bélyegző nem teljes biztosíték, mivel a tolvaj egyszerűen kivágja a bélyegzett laprészt s így megcsonkítva adja el. Többet ér — kötött könyveknél — a leideni egyetemi könyvtár eljárása, mely abban áll, hogy a könyv mindhárom metszési oldalát bélyegzik le. Emellett az összes közkönyvtáraknak egyöntetűen kellene megállapítaniok, hogy a könyv belsejében melyik lapot bélyegzik le s ezt a megállapodást az antikváriusok tudomására kellene juttatni.) — 9—10. szám. H. E. GREVE: Leeszaal-statistiek. (Az olvasóterem használatáról készített egyöntetű kimutatás érdekében kidolgozott két táblázatot közöl, melyek egyike az olvasmányok, másika az olvasók kategóriáit állapítja meg).

The library world. XVI. kötet. 88. szám (1913. október): F. HELLIWELL: Local cooperative cataloguing. (Annak a véleménynek ad kifejezést, hogy az azonos ipari foglalkozásokat űző városoknak egymással szövetkezve kellene kiadniok ezen iparágakra vonatkozó könyvrészletük részletes mutatókkal ellátott katalógusát.) — Alfréd Cecil PIPER: Some great printers and their work: John Bashkerville. (John BASHKERVILLE [1706—1775] saját készítésű betűivel 1757-ben adta ki birminghami sajtójának első termékét, egy VERGILIUST, melynek osztatlan sikere volt. A nyomda virágkora 1766-ig tartott; ez év-tized alatt jelent meg a híres ívrétű biblia, melyre 2.000 £-ot költött, de amely éppen nem hozta meg a kívánt anyagi hasznot. E balsiker egy időre elkedvetlenítette, de a 70-es évek elején bele fogott a latin klasszikusok kiadásába. A sorozat azonban BASHKERVILLE halála következtében megakadt, a nyomda feloszlott s betűkészletének zöme BEAUMARCHAIS kehli nyomdatulajdonos birtokába került.) — Maud E. GRIFFITHS: A note on the preservation of order on the shelves of an open library. (A szabad hozzáférés egyik legfőbb hátránya, hogy a közönség a polcról levett könyvet legtöbbször rossz helyre állítja vissza. Ezt szerző egy kartonlap segítségével akarja megakadályozni, amelyet jel gyanánt az olvasónak a polcra leemelt könyv helyére kell tennie.) — CALIX: A state librarian: a sketch. (Szatirikus rajz.) — W. Bramley COUPLAND

Irregularities in the make up of early printed books. (Az ősnymtatványok szabálytalanságai közt a leggyakoribb, hogy a szedés között fél, sőt egész lapnyi űr is tátong. Ennek az az oka, hogy a könyv különböző részeit egyszerre szedték és nyomtatták s így nem tudták egész pontosan beosztani a szöveget. Különböző kiadásokból eredő iverk egyesítése, címlappótlások s egyéb toldozgatások szintén elég gyakori jelenségek.) — 89. szám. (november): Reginald Ernest SMITHER: The library of Congress classification. (A Library of Congress anyaga kezdetben csupán nagyság szerint volt csoportosítva. A 1812. katalógus már 18 szakba osztva sorolja fel a könyveket. Később JEFFERSON átdolgozta a BACON-féle tudományfelosztást és a könyvtárt 44 szakra osztotta. Ez a csoportosítás némi változtatással s több alszak betoldásával 1898-ig állt fenn. Azóta új szakrendszer kidolgozásán munkálkodnak, melynek egyes részei többszöri átdolgozás után immár a végleges formában nyomtatásban is megjelentek, míg több rész ma is csak kézirat gyanánt van kidolgozva s folytonos változtatásoknak alávetve. A főszakok a következők: 1. Általános művek. Vegyesek. 2. Bölcsészettan. Hittudomány. 3. Történelmi segédtudományok. 4. Történelem és helyrajz (Amerikát kivéve). 5. Amerika. 6. Földrajz. 7. Társadalomtudományok. 8. Politikai tudomány. 9. Jog. 10. Nevelés. 11. Képzőművészet. 12. Nyelvészet. 13. Természettudomány. 14. Orvostudomány. 15. Földművelés és állattenyésztés. 16. Technologia. 17. Hadtudomány. 18. Tengerészet. 19. Könyvészet és könyvtártan. Az egyes szakok alosztályozásánál a következő szempontok irányadók: 1. Általános művek, mint pl. folyóiratok, társulatok, gyűjtemények, szótárak. 2. Elmélet, bölcsészet. 3. Történet. 4. Értekezések. 5. Törvények, szabályok, állami vonatkozások. 6. Oktatás. 7. Egyes tárgyak. A szakjelzés szám és betűcsoportokból áll, melyek kombinációja elég rugalmas arra, hogy a jövő fejlődést hosszú időre ellássa.) — A. Cecil PIPER: Some great printers and their work: Bodoni. (Giambattista BODONI, a jeles olasz nyomdász, méltatása a százéves forduló alkalmából.) — 90. szám (december): J. F. WALKER: Suggested re-arrangement of the Dewey classes 100 and 200. (A Dewey-rendszer theologiai és bölcsészeti osztályainak másféle sorrendjét sürgeti indokolás kíséretében.) — W. E. D.: The late Mr. F. J. Burgogne. (Nekrológ. BURGOGNE 1887 óta volt a Lambeth public libraries főkönyvtárosa.) — Alfred Cecil PIPER: Some great printers and their works: the Foulises. (A glasgowi születésű Robert FOULIS 1742. alapította meg szülővárosában nyomdáját, 1751-ben Andrew öccsével társult, akinek 1775-ben bekövetkezett haláláig a közös műhely számos jelentős terméket bocsátott világgá. A cégalapító Róbert 1776-ban hunyt el s a felszerelés árverés útján egy edinburghi cég tulajdonába ment át.) — 91. szám (1914 január): W. Bramley COUPLAND: A brief description of the parts of a modern book. (A modern könyv kollacionálásának nehézségeire mutat rá, ami első sorban a kiadók pontatlanságának a következménye.) — Alfred Cecil PIPER: Some great printers and their works: the Didots (A XIX. sz. leghíresebb francia nyomdász-cégének megalapítója François DIDOT [szül. 1689] volt; fia, François Ambroise [1730—1804], több tekintetben fejlesztette a könyvnyomtatás technikáját; hozzá méltók voltak fiai, Pierre és Firmin DIDOT, akik 1804-ben vették át a

törzsüzletet. De a család leghíresebb tagja Ambroise Firmin DIDOT [1790—1876] volt, aki főleg a görög nyelvudomány ügyében tett sokat.) — Henry DIXON: A select list of early printed books. (A St. Bride foundation typographical library anyagából kiállított XV—XVI. századi nyomtatások lajstroma.) 92. szám (február): William POLLITT: The collection and organisation of professional literature (Azt az eszmét pendíti meg, hogy az angol könyvesházak ne csak a könyvtártani kézikönyveket, hanem az egyes könyvtárak kiadványait, nyomtatványait stb. is gyűjtsék össze szakismeretük bővíthetése végett.) — Ernest A. SAVAGE: A minimum vage for certificated library assistants. (Az angol képzett könyvtári tisztviselők kiuzsorázása ellen agitál.) — 89—92. szám: Henry A. SHARP: Pages from a dutch note book. (1. Ismerteti a Maatschappij voor goede en goedkoope lectuur könyvkiadó vállalatát, mely német mintára igyekszik az olcsó könyveket terjeszteni Hollandiában. Az egyes füzetek 6000 példányban kerülnek kiadásra. 2. Leírja a hágai koninklijke bibliotheek épületét, berendezését és működését. 3. Ismerteti az amsterdami provinciális levéltár berendezését és gazdagságát. 4. Összefoglaló leírása a könyvesház németalföldi típusának.) — 93. szám (március): Charles RIDDLE: James Duff Brown. (Nekrológ.) W. C. BERWICK-SAYERS: James Duff Brown. (Emlékvers.) — 92—93. szám: Arthur WEBB: Some early dates of colonial printing. (Az Indiában, Ceylonban, Canadában, Ausztráliában, Tasmaniában, New-Zealandon, Dél-Afrikában, Nyugatindióban, Gibraltárban és Malta szigetén működött legelső könyvnyomtatókról.) — 94. szám. (április): Wilfried HYNES: Reference libraries for business men. (A reference library a modern könyvesház aránylag legkevésbé népszerű osztálya. Szerző rámutat ennek okaira s egész sor intézkedést javasol, mely alkalmas arra, hogy változtasson ezen a kedvezőtlen helyzeten.) — H. P. BROADHURST: A note on distinctive bindings. (A könyvtári kötések egyformasága ellen beszél s bizonyos határok között az egyes kötések egyénítését javasolja.) — F. HELLIWELL: Subject classification. (A BROWN-féle subject classification I. 400 osztálya, mely a textilliparra vonatkozik, eredetileg 35 alosztályból áll. Szerző az alosztályok számát 70-re bővíti ki.) — 93—94. szám. Wm. Gifford HALE: The decimal classification as applied to small libraries. (Szerző kis könyvtáron oly gyűjteményt ért, melynek állománya nem éri el a 10.000 kötetet. Ezeknek a tizedes rendszert a legtöbb szakra nézve 2 számig, de egyes, főleg történeti és földrajzi szakokban, 3 sőt 4 számig is alkalmazniok kell, ha a «vegyes» szakokat el akarják kerülni.)

Zentralblatt für Bibliothekswesen. XXXI. évfolyam. 1. szám (1914. január): E. LIESEGANG: Der Neubau der Nassauischen Landesbibliothek zu Wiesbaden. (A nassauai országos könyvtár 1813 okt. 12. kelt rendelet léptette életbe. Alapállományát a régi nassauai hercegi könyvtár anyagából s a felosztott kolostorok könyveiből állították egybe. A gyarapodás fennállása első félszázadában eléggé kedvező volt, de a hercegség bekebelezése után meglehetősen mostoha pénzügyi helyzetbe került. Új épület emelésére 1900-ban jött létre szerződés a kormány és Wiesbaden városa között. Eredetileg egyetlen új épületről volt szó, melyben a könyvtár a múzeumi gyűjteményekkel kapcsolatban

nyert volna elhelyezést, majd többféle más terv felmerülése után, végre abban állapotok meg, hogy külön könyvtárpalotát építenek. Az új könyvtárépület nem áll szabad területen, hanem főhomlokzatával zárt utcásonba ékelődik. A főhomlokzat földszintjén van a $8'23 \times 13'17$ m. területű inkunábulum-terem, mely az ősnymtatványok, kéziratok és ritkaságok befogadására szolgál. Fabútorait Hans VÖLCKER tervezte. Ugyancsak a földszinten van a kapus lakása, a házi könyvkötészet, az újságraktár és a duplumok elhelyezésére szolgáló tér-ség. A magas földszint vesztibüljéből balra a könyvkikölcsönző helyiségbe, középtűt pedig az udvarra benyúló olvasóterembe jutunk, míg a jobboldali folyosó a dolgozóterembe torkollik. E folyosó udvari oldalán a ruhatár s az egyik könyvtáros szobája, míg utcai oldalán egy második könyvtárosi szoba s az igazgató dolgozó és fogadószobája nyert elhelyezést. A dolgozóteremben a kézikönyvtár mellett a betűrendes cédulakatalogus és a könyvalakú szakkatalogus foglal helyet. A kikölcsönző helyiségben viszont a betűrendes katalogus másodpéldánya s a rendsző-katalogus van felállítva. A nyilvános olvasóterem $21'43$ m. hosszú, $10'46$ m. széles és $6'50$ m. magas s jobboldalról 5 magas ablak világítja meg. A baloldali és a hátsó falon lévő emeletes állványokon a kézikönyvtár vonul végig. A teremben 62 egyén foglalhat helyet 8 hosszú asztal mellett. A bútorzat s a falak faburkolata barnára pácolt tölgy, míg a festett fríz és a kazettás mennyezet díszé VÖLCKER munkája. A homlokzati részen a hivatalos helyiségek fölött nyúlik az égnek a könyvraktár, mely $40'98$ m. hosszú, $13'58$ m. széles és $13'9$ m. magas. E raktár 5, egyenkint $2'25$ m. magas, könyvtáremelethez van osztva, melyek fölött a vasszerkezetű padlásba még egy 5 m. magas 6. emelet vonul végig. A két oldalról megvilágított raktár utcai frontján végigvonuló folyosó 70 cm. széles, míg az udvari homlokzattal párhuzamos főfolyosó szélessége 180 cm. A keresztfolyosók szélessége a raktárakat tartó oszlopoktól mérve 180 cm., de ez a nagy formátumú alsó könyvsorok következtében 1 m-re zsugorodik össze. Egyelőre csupán az alsó három emelet sorban vannak könyvespolcok, melyek összes hossza 8400 méter. Minden egyes emeleten 80 — 85.000 kötet állítható fel. Minthogy a könyvtár jelenlegi állománya 180.000 kötet, a hely hosszú időre elég. A könyv-állványok LIPMANN-rendszerűek, némi módosítással. Az építkezés és berendezés költségét 540.000 M-ra irányozták elő, amit egy kissé túlléptek. A telek értéke ezenfelül 216.700 M.) — E. CROUS: Die Inventarisierung der Wiegendrucke in Grossbritannien und Irland. Szerző a német inkunábulum-bizottság megbízásából félévet töltött Nagybritanniában és Írországbán, hogy az ottani könyvtárak ősnymtatványanyagát az általános inventár számára feldolgozza. Szerző maga mintegy 100 gyűjteményben fordult meg s körülbelül 4000 ősnymtatvány fordult meg a kezén. Eddigélé 320 gyűjteményben 36.268 ősnymtatványról van tudomása, melyeket részben maga, részben az illető intézetek vezetősége dolgoz fel az egyetemes repertorium számára.) — 2. szám (február): Carl ROTH: Die Bücherzensur im alten Basel. (A preventiv cenzurát Baselben alighanem az 1524 -iki nürnbergi birodalmi gyűlésen kiadott rendelet hatása alatt hozták be ugyanez év végén. Az 1531 -ben újból megerősített rendelkezést 1540 -ben oda módosították, hogy a könyv kinyomtatása előtt egy

példányt be kell mutatni a városi tanácsnak 100 frt birság terhe alatt. 1558-ban a cenzura dolgában annyiban történt változás, hogy cenzorokul többé nem a városi tanács tagjait, hanem az egyetem rektorait és dékánjait jelölték ki. A nyomdászok igen lanyhán tettek eleget a rájuk nézve terhes kötelezettségnek, ami sok surlódást s még több új meg új rendelet kibocsátását idézte elő. Szerző számos akta szószerinti vagy kivonatos közlésével ismerteti a baseli cenzura ügyét egész 1833-ig.) — J. REST: Die erste allgemeine päpstliche Bulle. (VOULLIÉME, s az ő nyomán többen mások is azt állítják, hogy Ince pápának 1487 nov. 17-én a cenzura tárgyában kelt bullája legegőbb, Kölnben 1492-ben látott napvilágot. A freiburgi egyetemi könyvtár azonban őriz egy eddig unicum füzetet, mely a bullát tartalmazza s amelyet a típusok után itélve Georg HEROLD nyomtatott Rómában.) — C. SCHERER: Die Landesbibliothek zu Fulda. (A fuldai orsz. könyvtár, mely eddig becslés alapján 80.000 kötetes könyvtárként szerepelt, 1913-ban új felállítása kapcsán tényleg megszámlaltatott. Ez alkalmalmmal kiderült, hogy a könyvtár csupán 45.000 kötetből áll, amihez még 288 kötet ősnymtatvány, 90 műlap, 663 kézirat és 181 drb. okmány járul. A könyvtárt 1902 óta újra katalogizálják a berlini instrukciók alapján. A könyvtár új szerzeményeinek katalógusát a Fuldaer Zeitung ingyen közli s ebből a könyvtár famentes papiron különlenyomatokat készített. A könyvtár 1903 óta hetenkint 18 órán át van nyitva). — 3. szám (március): W. MUNTHE: Die königliche Universitätsbibliothek zu Christiania. (Ismerteti a christianiai egyetem új könyvtárépületét, mely másfélmillió 8-r-kötet befogadására elegendés és 974.000 koronába került. Egy-egy 8-r. kötetre tehát 0'65 K jut. A felülvilágított olvasótermekben 112 ülőhely van s a raktárak 3 millió kötet befogadására kibővíthetők. Az épület tervezésénél a következő követelmények vétettek figyelembe. 1. Az egész épület tűzálló anyagból építendő. 2. Az egyes emeletek teljesen egy szintben álljanak, lépcsők nélkül. 3. A kezelő, raktár és használati helyiségek egymástól teljesen elkülöntendőek. 4. Ez utóbbiak közül a legfontosabbaknak egy emeleten kell elhelyezve lenniök. 5. A közönség útjának sehol sem szabad kereszteznie a személyzetét. 6. Az összes használati helyiségek egyetlen bejárás köré csoportosítandók. 7. Külön raktár és kezelőhelyiség a nemzeti rész számára, kapcsolatban a kiállítási teremmel. 8. Felső világítás megtartása, mivel ez a régi épületben is igen jól bevált. 9. Bővíthetés 3 millió kötet számára). — Alfred SCHULZE: Tauschverkehrsfragen. (Az egyetemi könyvtárak egyik legnagyobb átka a csere útján kapott sok egyetemi nyomtatvány és értekezés, melyet többnyire senkisésem használ. Helyesebb volna, ha a porosz egyetemi könyvtárak egymás közt felosztanák, hogy a cserében kapott anyagból melyik mit tart meg s ezt azután szükség esetén egymásnak kikölcsönöznék.) — C. BENZIGER: Inkunabeldrucke der Friedrich Riedererschen Offizin in Freiburg i. Br. (Friedrich RIEDERER freiburgi nyomdájának működését ismerteti 1493—94. évi nyomtatványai alapján.) — Kurt TAUZ: Zur Einführung der Buchdruckerkunst in Russland. (Oroszországban, helyesebben a moszkvai nagyhercegségben, 1564 márc. 1. kelettel jelent meg az első orosz nyomtatvány, még pedig a IV. IVÁN cár által egyházi könyvek nyomtatására még 1553-ban Moszkvában felépített

«печатный двор» sajtójából. Az oroszokat a nyomtatás mesterségére némelyek véleménye szerint a lengyelek, míg mások nézete szerint a németek tanították. Viszont több, a XVII. sz. közepén összegyűjtött adat arra mutat, hogy az első orosz könyvnyomtatók mesterei az olaszok voltak.) — 4. szám (április): Die EINWEIHUNG der neuen königlichen Bibliothek. (Részletes beszámoló a berlini kir. könyvtár felavatási ünnepélyéről s az ezen alkalommal elhangzott beszédekről.) — L. SMITZ—KALLENBERG. Über Handschriftenkäufe des Klosters Bötdeken im XV. Jahrhundert. (Az ágostonrendi szerzeteseknek 1803-ban felosztott böddekeni kolostorára vonatkozó oklevelek az 1412., 1422., 1423., 1426. és 1441. évből, melyek kéziratok vásárlására vonatkoznak.) — Moriz RÜPSCHL: Zur Arndt-Bibliographie. (A jelenleg elfogadott közvéleménnyel szemben, mely a HENRIK VIKTOR wied-neuwiedi herceg leveleit tartalmazó *Schattenbild eines deutschen Prinzen* c. kötet sajtó alá rendezését E. M. ARNDT-nak tulajdonítja, kimutatja, hogy a kötet kiadója Chr. Fr. HOFFMANN kapitány, a herceg nevelője volt.) — 5—6. szám (máj.—jún.): H. FÜCHSEL, E. GRATZL, R. HELSIG, A. KEYSER, C. NÖRREBERG: Arbeitsmethoden und Organisationsfragen der deutschen Bibliotheken. (A cikk a német könyvtárak feleleteit dolgozza fel a könyvvállomány gyarapítására, leltározására, katalogizálására, bekötetésére, felállítására, használatára, a statisztikára, szervezetekre és tisztviselőkre s az épületre vonatkozó kérdések dolgában.) — Fr. ADRIAN: Musterrücken für Probepände und Buchbinderjournale in Zettelform. (A bonni könyvtár eljárását ismerteti.) — G. ROHFELDT: Bibliothekbesuch in früherer Zeit. (Ismerteti O. G. TYCHSEN, a rostocki könyvtár igazgatójának feljegyzéseit, az 1790 febr. 5-én megnyitott könyvtár látogatottságáról. Az érdekes feljegyzések 1808-ig terjednek.) — Johannes LUTHER: Die Schnellarbeit der Wittenberger Buchdruckerpressen in der Reformationszeit. (Az 1518—1535. évekből egybeállítja LUTHER Márton iratainak jegyzékét annak feltüntetésével, hogy mindegyikből hány kiadás készült Wittenbergben s mennyi Wittenbergen kívül. Érdekes, hogy a kiadások száma az évek folyamán alaposan megcsappan. A tárgyalt iratok közt sem a bibliafordítás, sem a postillák, sem pedig a szentbeszédek nem szerepelnek.)

VEGYES KÖZLEMÉNYEK.

Személyi változások a M. N. Múzeum könyvtáránál. A nagyméltóságú vallás- és közoktatásügyi miniszter úr HAVRÁN Dániel múzeumi őrt igazgató őrré, Dr. FRIS Vilmos segédőrt őrré és dr. JAKUBOVICH Emil fizetéstelen segédőrt fizetéses segédőrré méltóztatott kinevezni.

A könyvtártudomány a budapesti kir. magyar tudományegyetemen. A nagyméltóságú vallás- és közoktatásügyi miniszter úr dr. GULYÁS Pál, m. n. múzeumi őr, e folyóirat szerkesztőjének a budapesti tudományegyetem bölcsészeti karán a könyvtárтанból egyetemi magántanárrá történt képesítését jóváhagyólag tudomásul vette és őt e minőségben megerősítette. A könyvtárosképzés nálunk még rendezésre váró megoldása evvel egy jelentős lépéssel jutott előbbre, mivel az iskolai és közkönyvtárainkban alkalmazott könyvtárosok tekintélyes része épen a budapesti egyetemről szokott kikerülni, amelynek hallgatói e habilitáció folytán végül abban a helyzetben lesznek, hogy a könyvtárossághoz szükséges tudományos és elméleti ismereteket megszerezhessék.

A Fővárosi Könyvtár 1913. évi működéséről a könyvtár igazgatóságának a *Budapesti városi könyvtár értesítőjében* megjelent beszámolóját a következőkben ismertetjük:

Az 1913-ik év mindenkor emlékezetes lesz a könyvtár történetében. Először esett meg fennállása óta, hogy kénytelen volt nyilvános működését beszüntetni, és pedig a múlt évben 7, a folyó évben 4, összesen tehát 11 hónapon át.

A Székesfővárosi Tanács 88.704/912—XIV. számú határozatával tudvalevőleg elrendelte, hogy a könyvtár a Gróf Károlyi-utcai elemi iskola helyiségeit foglalja el és az átalakítás költségeire 42.000 K-ás rendkívüli hitelt engedélyezett. Akkorában úgy állott a dolog, hogy még az év végén, de legkésőbb 1913 leelején beköltözködik tágabb helyiségeibe az intézet, majd 1913 április havában azt a végleges ígéretet kapta a könyvtár vezetősége, hogy az iskolai év végén megkapja a helyiséget, a nyári szünet alatt az átalakításokat elvégezheti és augusztus havában a könyvtárt új helyiségében megnyithatja. Indokolt volt tehát a költségvetés tervezetében a majd növekvő szükségletről gondoskodni. Az átköltözés előkészítésére a könyvtárt három hónapra, vagyis június 1-től augusztus végéig bezárták.

Ezt a szünetet arra is fel akarták használni, hogy új kölcsönzörendszer alapjait rakják le és az évek során kötetlenül maradt könyvek ezreit bekötéssék. Ezen, a könyvtár egész rendjét fölforgató munkálatok közben kapták a közlést, hogy november előtt aligha költözhetnek. Novemberben a költségvetés tárgyalása során a pénzügyi bizottságban hozzáintézett kérdésre az elnöklő

alpolgármester kijelentette, hogy karácsonyra elkészül az iskola. Ez sem következett be, elmúlt az egész év, sőt a folyó évből is két hónap, amíg végre átvehették mai helyiségüket, azt a legnagyobb siettetéssel átalakították, hogy végre május elsején, 11 havi szünet után, ismét megnyithassák a nyilvánosságnak.

Mindazáltal azon volt a könyvtár vezetősége, hogy a kényszerű szünet idejét minél gyümölcsözőbben használja ki a könyvtár újjárendezése által. Az egész 11 hónapot ezek a munkák töltötték ki.

Az egész újjárendezés 64 ívrétű oldalon sokszorosított utasítás alapján történt és a következő műveletekre bomlott:

1. A könyvtár pontosan körülírt új programja által megszabott kereteken kívül eső anyag kiselejtezése; ezzel kapcsolatosan a statisztikai könyvtár anyagának kiválasztása.

2. A korábban vásárolt és a régi országában elraktározott nagyobb gyűjtemények, valamint a BALLAGI-gyűjtemény anyagának feldolgozása.

3. Ennek kapcsán a csonka munkák kiegészítése és a legérezhetőbb hiányok pótlása.

4. Az egész anyag új osztályozása a szakkatalogusban, és pedig a szükségletek számára átdolgozott tizedesrendszerű osztályozás alapján.

5. A raktárrendszer keresztülvitele a könyvek föllállításában, a korábbi szakszerű rend helyett és ezzel kapcsolatosan pontos leltár készítése.

6. Emellett némely külön gyűjtemények különválasztása és külön felállítás. Ilyen különgyűjtemények: *a)* Budapesti irodalom, *b)* Korlátozott forgalmú könyvek, *c)* Idegennyelvű és vonatkozású pamfletek, *d)* Kézikönyvtár, *e)* Magyar nyelvű és vonatkozású röpiratok, *f)* Térképek, *g)* Könyvészet, *h)* Könyvtártan; *i)* Ritka könyvek.

7. Teljesen új cédulakatalogus készítése, nemzetközi formájú kartonlapokon és pedig általános betűrendes, szak- és földrajzi katalogus és minden különgyűjtemény katalogusa, valamennyi 2—2 példányban: egy nyilvános, egy házi használatra.

8. A kölcsönzésre az egylap rendszer bevezetése, ezzel kapcsolatosan az összes könyvek bekötése, hátára aranyozott helyszámmal ellátása, könyvtáskával és könyvlappal való felszerelése.

9. A könyvek feltűnő megjelölése, a bekötési táblán alkalmazott címer, a címlap és a 17. oldal perforálása és az összes mellékletek lebélyegzése által.

E munka június 10-én kezdődött és részt vett abban a fiókok központjában működő 3, időnként változó, hivatalnok kivételével a könyvtár egész személyzete, továbbá a rendkívüli hitel terhére alkalmazott 5 ideiglenes munkaerő és 3 könyvkötő munkás. Folyt a munka szakadatlanul egész f. év március 15-éig, amikor az átköltözés kezdetét vette. Eredménye a következő:

Az 1913. év végéig az újjárendezés összes fázisain átalment 21.887 mű (ebből 2635 röpirat), amelyekről összesen 137.031 kataloguscédula készült: bekötöttet 8345 kötet; helyszám- és címernyomás, táska és könyvlap készült 35.200 db.

A Statisztikai hivatalnak átadtak 915 művet, 7813 darabban. Az egyéb

kiselejezett anyag szintén sok ezerre rúg, de pontosan megszámlálva még nincsen. Az újjárendezés munkája még nincs befejezve és a régi anyagnak kb. egy harmada átdolgozásra vár még.

Az elmúlt év második, a könyvtár fejlődésében elhatároló nyomot hagyó eseménye, hogy bizonyos tekintetben befejezésre juttathatták azokat az előmunkálatokat, amelyek a tudományos szakkönyvtárnak nyilvános könyvtárrá átalakításhoz szükségesek voltak.

Elkészült elsősorban az a nélkülözhetetlen segédeszköz, a *Mintajegyzék*, amely nélkül a kerületi fiókkönyvtárak könyvanyagának egységes beszerzése nem lett volna lehetséges. Kidolgozták a fiókok kezelési rendjét, elkészültek a szükséges nyomtatványok és végül fölépült az első fiókkönyvtár is.

A könyvtári bizottság ez év folyamán két ülést tartott, amelyeken a fiókok kölcsönző rendjével, a DEÁK Ferenc könyvtár ügyeivel és az esti pótlékok kérdésével, valamint a könyvtár 1914. évi költségvetésével és a könyvtár-igazgatónak új állások szervezésére irányuló javaslatával, végül több kisebb üggyel foglalkozott.

A könyvtárosi vizsgáló-bizottságnak a bizottság részéről HAVASS Rezső, LENGYEL Endre és WOLFNER József voltak tagjai. Ezenkívül hivatalból RÓZSAVÖLGYI alpolgármester, WILDNER Ödön tanácsnok, SZABÓ Ervin könyvtár igazgató, MADZSAR József főkönyvtáros, külső tagja volt ANGYAL Dávid egyetemi tanár. A vizsgáló bizottság az év elején pótvizsgát tartott azon tisztviselők számára, akiket az 1912. évi választások alkalmából a Tanács némely tárgyból fölmentett; az ősz folyamán felsőfokú vizsgát tett dr. KRISZTICS Sándor, középfokú vizsgát TOPERCZER Valéria id. hiv.

A könyvtár költségvetése ismét lényeges emelkedést mutat a megelőző évvel szemben. 1912-ben az emelkedés 57.051 K-t, a jelentés évében 51.574 K-t tett. Ebből a többletből személyi kiadásokra 23.524 K esik, a többi dologi kiadásokra.

Ennek megfelelően az emelkedés arányos része juthatott a Központi Könyvtár könyvbeszerzéseire, de az összes többletnek legnagyobb része a fiókkönyvtárak szükséglete folytán állt elő. A fiókkönyvtárak könyvbeszerzéseire és kötéseire nem kevesebb mint 26.000 K volt előirányozva, minek folytán a könyvtár ezen legsajátosabb hitele, a könyvbeszerzéseké, 24.000 K-ról 56.500 K-ra, illetve a rendkívüli beszerzésekre engedélyezett 15.000 K beszámításával, 39.000 K-ról 71.500 K-ra emelkedett.

Az 1913. évi költségvetés személyi kiadásokra 87.115 K-t, segélyekre és utiköltségekre 3000 K-t, dologi kiadásokra 11.000 K-t, könyvbeszerzésre 49.000 K-t, könyvkötésre 7.500 K-t, katalogusokra és értesítőre 6000 K-t, rendkívüli szükségletre 30.250 K-t, összesen tehát 193.855 K-t irányzott elő.

A jelentés évében nem történtek lényeges változások a személyzet állapotaiban. Az előző évben megválasztott tisztviselők egy évi próbaideje letelvény, érdemük szerint egynek kivételével a tanács által véglegesítették. A betöltetlenül maradt II. oszt. könyvtárosi állásra a tanács dr. DIENES László könyvtár-tisztet választotta meg, az így megüresedett könyvtártisztú állásra a pályázatot kihirdették ugyan, de az év folyamán betöltésre nem került.

Dr. MOLNÁR Imre ideiglenes hivatalnok tanári állást nyervén, könyvtári állásáról lemondott. Helyébe dr. NIKLAI Péter lépett, aki az év végén a levéltárhoz helyeztetett át. Ezenkívül kinevezetett a könyvtárhoz KRISZTICS Sándor jog- és államtudományi dr. és HELLER Margit tanítónő ideiglenes hivatalnokká; DRESCHER Pál könyvtári szolgálatra kirendelt számtiszt a Pedagógiai könyvtárhoz, majd onnan a Központi Könyvtárba lett visszahelyezve, valamint TOPERCZER Valéria id. hivatalnok is.

Dr. MADZSAR József főkönyvtárost a polgármester az angol és német könyvtárak tanulmányozására kiküldette, azonban a fiókok előkészítő munkái és a könyvtár újjarendezése miatt útját ez évre kellett halasztani.

Mint a korábbi jelentésekben, úgy ebben is közlöm a szokásos kimutatást a személyzet betegség miatt való mulasztásairól, aminek rendszeres nyilvántartását különben most már polgármesteri rendelet is előírja. A betegedések statisztikája lényeges javulást mutat, kb. 37%-nyit, ami nagyrésztben mindenestre arra vezethető vissza, hogy némelyek a legsúlyosabb kimerültség dacára is kitartottak az újjarendezés munkájában, részben pedig bizonyára a könyvtár zárvatartására, vagyis a legjobban megerőltető nyilvános szolgálat szünetelésére. A központi könyvtárba beiktatott darabok száma 9805 drb. volt s ebből a számból is 1660 drb korábbi vételekből átvett munka. E gyarapodásból köteleespéldány 350 kötet, csere 654 kötet, ajándék 1903 kötet, áthelyezés 1934 kötet, régi vétel 1660 kötet, vétel 4304 kötet.

A fiókkönyvtárak céljára 12.139 művet vettek, amiből 10.637 magyar nyelvű, 1502 német nyelvi volt. Sajnos, a darabok száma nem állapítottat meg és így a Központ beszerzéseire hozzá nem adható. Mindazáltal hozzávetőlegesen legalább 16.000-re tehető a darabok száma vagyis a könyvtár összes beszerzéseinek darabszámaira kb. 26.000.

A beszerzések közül külön említést érdemel a keresztény theologiai irodalom alapvető munkáinak nagyobb gyűjteménye, amelyet HANUY Ferenc egyetemi tanár könyvtárából a LANTOS A. cég közvetítésével vásároltak.

Az év végéig összesen 8345 kötet bekötése készült el, amiből a szerződött könyvkötő mindössze 2470 drb-ot szállított. Az újjarendezés idejére házi-könyvkötészetet is rendeztek be és itt a szerződött könyvkötő díjszabása szerint számított 1505'39 K ára javítómunka készült, azonkívül nem kevesebb mint 35.200 kötetre nyomták rá a helyszámot és a könyvtár címerét és ragasztottak belül könyvlap tasakot és határidő lapot.

Ez évben befejezték a tizedes szakrendszer átdolgozását, amit BRAUN könyvtáros végzett el. Az átdolgozás eredményét ki is adták (az 5 és 6 kivételével), még pedig a katalógusok rendezése közben felmerülhet kisebb javításokra és pótlásokra való tekintettel, egyelőre nyomtatásban, 15 füzetben. A társadalomtudományi segédkönyvek jegyzéke ez évben sem került ki a nyomdából, mert a berlini Internationales Institut für Sozialbibliographie, amellyel ez közös kiadványnak készült a kiadás költségeinek a fővárosi könyvtárra eső részét túlmagasan szabta meg. Sikerült azonban megegyezést létesíteniök a brüsszeli Institut Solvay-val úgy, hogy a kiadvány első, bibliografiai része, amelyet DIENES könyvtáros készített, már nyomás alatt is van. Ez év elejétől

kezdvé elvállalták a *Közgazdasági Szemle* számára a *Társadalomgazdaságtani bibliográfia*, valamint a *Városi Szemle* számára a *Városügyi bibliográfia* című mellékletek szerkesztését. E bibliográfiai munkákat ENYVVÁRI főtitzt vezetése mellett BENCZE és KRISZTICS id. hivatalnokok készítik. Az *aktuális kérdések irodalma* című sorozatból hat szám jelent meg. Az *Értesítő* ez évben hat számban 464 hasáb terjedelemben jelent meg. Egy számhoz mellékeltek a *Fővárosi Pedagógiai Könyvtár Értesítőjét*. Egyéb kiadványa: *Kurrens folyóiratok jegyzéke*, szak szerint rendezve (különnyomat az *Értesítőből*).

A könyvtár használati statisztikája természetesen nagy csökkenést mutat, mivel a könyvtár csak öt hónapon át volt nyitva. Ez idő alatt 8562 kötetet használtak, amiből 5145 kötet volt a kikölcsönzés. A zárvatartás hét hónapja alatt csak hivatalnoknak és tisztviselőnek adtak ki hivatalos használatra könyveket s ez a forgalom 2028 kötetre rúgott.

Az új könyvtáráépület ügye a jelentés évében semmivel sem haladt előre. A fiókkönyvtárak közül a DEÁK Ferenc szabadkőműves páholy 20.000 koronás adományából az év folyamán BÁNLAKY Géza főmérnök tervei szerint FORRAI Sándor főmérnök vezetésével felépült az Almássy-téren a 2. sz. fiók, a Deák Ferenc-könyvtár. Az asztalos késedelmezése miatt a könyvtárat csak dec. 27-én nyithatták meg. A megnyitás után az olvasni vágyók annyira megrohanták a könyvtárat, hogy a rendelkezésre álló 3400 kötet mihamarabb elégtelennek bizonyult. Még ezt megelőzőleg októberben nyílt meg a főváros támogatásával létesített *Hűvösvölgyi Diáktelepen* kölcsönző állomás 500 kötettel. Az állomás könyvanyaga, az ott lakó egyetemi hallgatók igényeihez mérten, tankönyvekkel is fel van szerelve. A nyitvatartás három hónapja alatt a telep lakói összesen 657 művet használtak.

VÁLTOZÁSOK

a magyarországi nyomdákban 1914. január–június hónapokban.

Budapesten.

- * *Adria könyvnyomda r.-t.* V., Honvéd-u. 14.)
Almási Imre, Basziszt Ignác és Klein Géza. (III., Timár-u. 2.)
A Nap kny. r.-t. (Üv. Grün Ignác.) VIII., Rökk Szilárd-u. 12.
Back Armin és Breitner Miksa. VII., István-út 41–43.
Barta Mór. VII., Király-u. 19.
Berger Géza «Corvina» ny. VIII., Üllői-út 20.
** *Berger Géza.* VIII., Baross-u. 4.
Budapesti papírkereskedők nyomdái r.-t. V., Honvéd-u. 14.
Corvina ny. (Tul. Berger Géza. V. ö. Berger Géza. VIII., Üllői-út 20.)
* *Csillag ny.* VI., Zichy Jenő-u. 16.
* *Czettel-Deutsch és tsa.* VII., Izabella-utca 34.
Derse Lajos. VII., Wesselényi-u. 28.
Dobó Ede. VII., Erzsébet-körút 28.
Domborschütz Vilmos. VII., István-út 6.
* *Egyesült könyvnyomda.* VI., Gróf Zichy Jenő-u. 37.
Fejér Jenő és Glatter Rezső. VIII., Rákóczi-út 73.
* «*Figadó*» nyomda és hirlapkiadó-váll. VIII., Szentkirályi-u. 34.
** *Fuchs Miksa.* VI., Váci-út 73.
* *Fuchs Miksa, «Luther ny.»* VIII., Luther-utca 2.
** *Garai Mór és fia.* VII., Károly-körút 3. sz.
Garai nyomda r.-t. V., Zoltán-u. 12.
* *Goldstein és Gerő.* VII., Klauzál-utca 26–28.
** *Goldstein József.* VII., Népszínház-utca 25.
Goldstein József. VII., Klauzál-u. 26.
Guttenstein Arthur. VII., István-út 41–43.
** *György József.* VIII., Népszínház-u. 25.
** *Harsányi Emil.* IX., Lónyai-utca 7.
Hoffmann Mayer Mórné és Hoffmann József. (Üv. Hoffmann József.)
Kelemen Sarolta. VIII., József-körút 10.
** *Kellner és Möbrlüder.* V., Csáky-u. 10.
Kellner Gyula Richárd. V., Csáky-u. 9.
Knitel Vilmos. VIII., Rákóczi-út 51.
Kohn Dávid. VII., Király-u. 9.
** *Kollmann Fülöp.* V., Arany János-utca 34.
Kondor Izor, Zilver Edéné és Zilver Viktor. VII., Rózsa-u. 38/1.
Kraschofszki Árpád. VI., Eötvös-u. 31.
** *Kürschner Adolf és Sándor.* VI., Szondy-utca 19.
** *Lónyay Nándor és Schwarz Béla.* VII., Dohány-u. 31.
Luther ny. V. ö. Fuchs Miksa. Luther-utca 2.
Magyar játékkártyagyár r.-t. kny. (Üv. Piatnik Rezső.) VII., Rottenbiller-utca 17.
Möbrlüder Vilmos. V., Személynök-u. 25.
** *Műhely grafikai intézet.* VII., Damjanich-u. 36.
Neufeld Dezső. II., Fő-u. 73.
Neumann Hermann. IX., Lónyay-u. 11.
Neumann Lipót. VIII., Horánszky-u. 9.
Neuwirth József. V., Ügynök-u. 9.
* *Palatinus kny.* IV., Papnövelde-u. 8.
** *Pál Ferenc és Vidor Nándor.* IV., Papnövelde-u. 8.
Pauker Mór. V., Kálmán-u. 23.
Pick Hugó. VII., Holló-u. 4.
* *Pless Ignác.* VI., Dálnok-u. 26. (Lakás-változás.)
Ranschburg Simon. VI., Rózsa-u. 80.
* *Ritz szálloda r.-t. kny.* V., Mária Valéria-utca 14.
** *Saculum.* VII., Rózsa-utca 25.
Schultz Béla és Markovics Kálmán. VIII., Vig-u. 1.
** *Schultz Béla és Lázár Sámuel.* VIII., Tisza Kálmán-tér 13.
Seidmann Henrik. VI., Gróf Zichy Jenő-utca.
Singer Béla. VII., Hársfa-u. 12.
Stein Mór és Heimler Kálmán. V., Falk Miksa-u. 24.
Steiner Zsigmond. VII., Dohány-u. 81.
** *Steiner Zsigmond.* VII., Rózsa-u. 5.
Steuermann Obaim Moxesné Pfeiffer Lóri. VII., Thököly-út 3.
** *Szénássy Béla.* IV., Váci-utca 81.

Az egy *-gal jelölt nyomdák hatóságilag nincsenek bejelentve. A két **-gal jelöltek megszűntek.

** Szénássy Béla. IV., Ferenc József-rakpart 23.
Turul ny. (Tul. Szénássy Béla.) IV., Váci-utca 78—80.
 ** *Turul ny.* (Tul. Szénássy Béla.) IV., Ferenciek-tere 9.

** *Typographia kny.* (Tul. Schwarz Mór.) VI., Dalszínház-u. 10.
 ** *Unio ny.* (Fried József.) VIII., Rökk-Szilárd-u. 40.
Unio ny. (Fried József.) VIII., Mikszáth Kálmán-tér 5.

Vidéken.

Adony. ** Sütő István.
Arad, Arad és Vidéke kny. (Tul. Kalmár Lajos.)
Arad. «Concordia» kny. r.-t. (Üv. Hal-mazsán János.)
Barót. * Rozsondai János.
Beregszász. ** Hungária.
Bethlen. ** Schönfeld Henrik.
Brassó. * Chiroiú János, Pruneti-u. 9.
Csepreg. Mizsur Ádám.
Csurog. Plesztity Uros.
Déva. ** Szent János ny.
Eperjes. ** Petőfi ny.
Ermibályfalva. ** Id. Beck Adolf.
 « Beck Lina.
Fehértemplom. * Wunder Gusztáv.
 z ** Wunder Gyula.
Fiume. ** Unione.
Gödöllő. * Weisz Sándor.
Győr. ** Összetartás.
Hatvan. * Hungaria ny.
Hódmezővásárhely. ** Alföldi knyda és lapkiadó vállalat.
Hódmezővásárhely. * Széll József.
Homoródalmás. * Hermann József.
Huszt. ** Huszti nyomda vállalat.
Jászapáti. «Adria» kny. (Tulajd. Szabó Béláné.)
Kaposvár. ** Hagelman Károly.
Karánsebes. Első karánsebesi nyomdai r.-t. (Üv. Fleissig Lipót.)
Karánsebes. ** Első karánsebesi takarékpénztár kny.
Karánsebes. ** Fleissig Lipót.
Kecskemét. ** Fischl Dávid.
 « * Funk Lázár.
Kiskunfélegyháza. * Juhász és társa.
 « ** Juhász és társa.
Kismarton. ** ifj. Dick Ede.
Kispest. ** Faragó és Dózsa.
 « Hapta Bernát.
Kolozsvár. * Barabás István Jókai ny.
 « * Corvineum mű- és könyvnyomdavállalat.
Komárom. ** Hungária ny. (Freisinger Mór.)
Komárom. Jókai ny. (Freisinger Mór.)
Léva. ** Dukesz Lipót.
Lippa. ** Rafita Demeter.
Magyarlápós. Márk József.
 « ** Teitelbaum Salamon Leib.

Makó. Halász Ferdinánd és tsa. (Halász Ferdinánd és Nagy Gy. Ferenc.)
Máramarossziget. ** Szabad sajtó.
Nagykálló. ** Szatmári Gyula.
Nagykanizsa. Jaszióvics Milivoj.
Nagyszalonta. ** Nagyszalontai Friiss Ujság nydája.
Nagyszőlős. ** Victoria ny.
Nagyvárad. ** Ifj. Berger Sámuel.
Pancsova. ** Jovanovits testvérek.
 « Napredak könyvnyomda vállalat. (Azelőtt Jovanovits testv.)
Pélmonostor. Balogh József.
Pozsony. ** Alkalay Adolf.
 « Grömmé Lajos.
 « Kronfeld Alajos.
 « Rosenbaum Henrikné.
 « Schreiber Mór.
Rákospalota. ** Fischer Károly.
Rimaszombat. Id. Rábely Miklós fia Károly.
 « Ifj. Rábely Miklós.
Sajószentpéter. Sütő István.
Sátoraljaújhegy. ** Pannonia ny.
Sopron. ** Pataki Béla.
Szabadka. * Gander István.
Szászrégen. ** Schebesch W.
Szatmárnémeti. ** Kaczér és Dénes.
Szeged. ** Délmagyarország.
Szencz. Gellis Henrik.
 « Merkur nyomda Friedmann Farkas.
Szentendre. * Emmel József.
Szentes. Szilágyi Dezső.
Szentlőrinc (Baranya megye) ** Mizsur Ádám.
Székesfehérvár. Székesfehérvári nyomda vállalat. (Tul. Szöllősy Ferenc.)
Tab. * Somogyi Ferenc.
Temesvár. ** Engel Jenő és tsa.
 « ** Reif Henrik.
Tenke. ** Mandel Ferenc.
 « * Weisz Izidor.
Töketeres. * Haladás kny.
Ujpest. * Burkert Ede.
Ujvidék. * Friedmann Sándor.
Vác. * Váci kir. orsz. fogyintezet könyvnyomdája.
Versec. * Petko Paolovits Mihály.
Zalaegerszeg. Fülöp János.
Zombor. * Bácsmegeyi kny.
Zsolna. Szpriska János.